

กวดำ
วารสารวิจัย
สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ
ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2551
ISSN 1905-0793

บทบรรณาธิการ

การประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย
ตามมาตรฐานห้องสมุดประชาชน

บุติมา สัจจามันท์, บุญศรี พรหมมาพันธุ์, ศิริพร สัจจามันท์..... 1

สถานภาพห้องสมุดดิจิทัลในประเทศไทย :

กรณีห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

สุจิน บุตรดีสุวรรณ และ อี. รามา เรดดี..... 16

การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จในการจัดการความรู้

จุฑารัตน์ ศราวุธวงศ์..... 35

การสังเคราะห์นิยามและแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย

ชลภัสส์ วงษ์ประเสริฐ..... 50

การวิเคราะห์การอ้างอิงสิ่งพิมพ์ของคณะรัฐศาสตร์

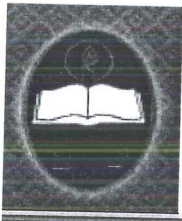
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ตีพิมพ์ระหว่างปี พ.ศ. 2536-2550

นฤมล กิจไพศาลรัตน์..... 60

การวิเคราะห์งานวิจัยสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528-2549

รัถพร ชั่งธาดา..... 73

หอสมุดกลาง
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วารสารเก่า

ปี 2 ปีที่ 2552

วารสารวิจัย

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

ISSN 1905-0793

ผู้จัดทำ

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี

ที่ปรึกษาบรรณาธิการ

คณะกรรมการบริหารสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร. กุลธิดา ท้วมสุข มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชลภัสส์ วงษ์ประเสริฐ มหาวิทยาลัยรังสิต

กองบรรณาธิการ

Professor Robert D. Stueart, Professor Emeritus, Simmons College, USA.

Professor Ross Harvey, Charles Sturt University, Australia

รองศาสตราจารย์ ดร. ชุตินา สัจจามันท์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

รองศาสตราจารย์ ดร. ประภาวดี สืบสนธิ์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

รองศาสตราจารย์ รัดนา ณ ลำพูน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รองศาสตราจารย์ ดร. ลำปาง แม่นมัตย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิมพ์ราไพ เปรมสมิทธิ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุจิต บุตรดีสุวรรณ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ดร. นงเยาว์ เปรมกมลเนตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

ดร. ขวัญฉวี พิศาลพงศ์ มหาวิทยาลัยบูรพา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นแหล่งตีพิมพ์และเผยแพร่ผลงานวิจัยในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ความก้าวหน้าทางการวิจัยในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้อง
3. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานงานวิจัยในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของไทย สู่ระดับสากล

กำหนดออก

ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม-มิถุนายน และกรกฎาคม-ธันวาคม)

บรรณาธิการจัดการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวดี วิเศษฐิพันธุ์

สำนักงาน

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ 1346 ถนนอาคารสงเคราะห์ 5 แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240 โทร. 0-2734-9022-3; โทรสาร 0-2734-9021

พิมพ์ที่

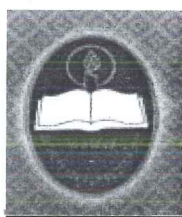
บริษัท คลังนาธรรมชาติ ขอนแก่น จำกัด

การบอกรับ

สำหรับสมาชิกสมาคมฯ ปีละ 150 บาท ฉบับปลีกฉบับละ 80 บาท รวมค่าส่ง
สำหรับผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคมฯ ปีละ 250 บาท ฉบับปลีกฉบับละ 130 บาท
รวมค่าส่ง

ติดต่อออร์เดอร์และสมัครเป็นสมาชิกได้ที่บรรณาธิการจัดการตามที่อยู่ของสมาคมฯ

- ◇ บทความทุกเรื่องที่จะลงตีพิมพ์จะได้รับการตรวจอ่านโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ◇
◇ ความคิดเห็นและบทความที่ปรากฏในวารสารนี้ เป็นของผู้เขียนซึ่งมิใช่เป็นความคิดเห็นของ
คณะผู้จัดทำและมิใช่ความรับผิดชอบของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ◇
◇ การนำบทความในวารสารนี้ไปตีพิมพ์ซ้ำต้องได้รับอนุญาตจากคณะผู้จัดทำ ◇

TLA Research Journal

(Thai Library Association)
ISSN 1905-0793

Publisher	THAI LIBRARY ASSOCIATION Under the Royal Patronage of H.R.H. Princess Mahachakri Sirindhorn
Consulting Editor	The T.L.A. Executive Board
Editor	Assoc.Prof. Dr. Kulthida Tuamsuk, Khon Kaen University
Associate Editor	Asst.Prof. Dr. Cholabhat Vongprasert, Rungsit University
Editorial Board	Professor Robert D. Stueart (Professor Emeritus, Simmons College, USA.) Professor Ross Harvey, Charles Sturt University, Australia Assoc.Prof. Dr. Chutima Sacchanand, Sukhothai Thammathirat Assoc.Prof. Prapavadee Suebsonthi, Suranaree University of Technology Assoc.Prof. Ratana Na Lampoon, Chiang Mai University Assoc.Prof. Dr. Lampang Manmart, Khon Kaen University Asst.Prof. Dr. Pimrumpai Premsmith, Chulalongkorn University Asst.Prof. Dr. Sujin Butdisuwan, Mahasarakham University Dr. Nongyao Premkamolnetr, King Mongkut Univ. of Technology Thonburi Dr. Kwaunchadil Pisalpong, Burapa University
Objectives.	1. To publish the research publications in library and information science, and related fields. 2. To be a forum for sharing of knowledge, opinions, and research advancements in library and information science and related fields. 3. To develop the quality and standards of Thai research works in library and information to the international level.
Frequency	Bi-annually (January-June; July-December)
Managing Editor	Asst.Prof. Suwadee Vichetpan
Office	THAI LIBRARY ASSOCIATION 1346 Arkarn Songkrua Road 5, Klongchan, Bangkok, Bangkok 10240 Tel. 0-2734-9022-3; Fax. 0-2734-9021
Printing	Khon Kaen Klangnanavitthaya press
Subscription	For T.L.A. Member 150 Baht per year, 80 Baht for Single issues (postal included) For Non-T.L.A. Member 250 Baht per year, 130 Baht for Single issue (postal included). Contact the Managing Editor at the Office of T.L.A.

- ✧ All articles submitted for publication will be reviewed by the academic reviewers ✧
 - ✧ The editorial board and T.L.A. claim no responsibility for the contents or opinions express by the authors of individual articles or columns in this journal ✧
 - ✧ Reprinting of any articles in this journal must be permitted by the editorial board ✧

บทบรรณาธิการ

วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หรือเรียกชื่อสั้นๆ ว่า วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ หรือ TLA Research Journal ฉบับนี้ เป็นฉบับปฐมฤกษ์ และถือเป็นวารสารวิจัยในสาขบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ฉบับแรกของประเทศไทย ที่จัดทำโดยสมาคมวิชาชีพระดับชาติ เน้นเนื้อหาที่เป็นวิชาการ และองค์ประกอบต่างๆ ของวารสารตามมาตรฐานสากล

คณะกรรมการบริหารสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่สำคัญของสมาคมวิชาชีพ ในการส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยในสาขบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ซึ่งในปัจจุบันนับได้ว่ายังมีความล้าหลังกว่าศาสตร์สาขาอื่น ทั้งในด้านประเด็นปัญหาที่นำมาทำวิจัย การตรวจวิเคราะห์เอกสารเพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดและทฤษฎีในการทำวิจัย การออกแบบการวิจัย การกำหนดวิธีวิจัย ตลอดจนการนำเสนอผลการวิจัยและการนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาและการพัฒนาวิชาชีพในวงกว้าง นอกจากนี้งานวิจัยส่วนใหญ่ยังขาดการกลั่นกรองตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการนั้นๆ ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือในทางวิชาการ มีการทำวิจัยซ้ำซ้อนจำนวนมาก และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในทางวิชาการได้น้อย ดังนั้นจึงได้มีมติให้ออกวารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ นี้ โดยหวังให้เป็นแหล่งตีพิมพ์และเผยแพร่ผลงานวิจัยในสาขาวิชา บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็น ความก้าวหน้าทางการวิจัยในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง และเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานงานวิจัยในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ของไทย สู่ระดับสากล

แผนกวิจัยและพัฒนา สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ได้รับความกรุณาจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านทั้งในและต่างประเทศ เข้าร่วมเป็นสมาชิกกองบรรณาธิการ โดยไม่ได้รับผลตอบแทนใดๆ ทำให้กองบรรณาธิการของวารสารฉบับนี้มีองค์ประกอบของบุคคลที่มีคุณสมบัติทั้งในด้านคุณวุฒิ ประสบการณ์ทางวิชาการและความเชี่ยวชาญสาขาวิชา และประสบการณ์การทำงานทั้งในระดับสากลและระดับชาติ บุคคลเหล่านี้จะทำหน้าที่ตรวจอ่านและกลั่นกรองบทความที่ส่งมาลงพิมพ์ในวารสาร นอกจากนั้นบทความทุกเรื่องจะต้องได้รับการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องนั้นๆ ซึ่ง กองบรรณาธิการจะเชิญให้เป็นผู้พิจารณาบทความอีกด้วย

สำหรับ TLA Research Journal ฉบับปฐมฤกษ์นี้ กองบรรณาธิการต้องใช้ความพยายามเป็นอย่างมากในการสรรหาบทความมาลงพิมพ์ เนื่องจากการออกวารสารนี้ยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย นอกจากนี้ผู้วิจัยในสาขานี้ที่เขียนบทความวิจัยเผยแพร่ อาจจะยังมีจำนวนไม่มากนัก อย่างไรก็ตาม กองบรรณาธิการใคร่ขอเชิญชวนนักวิชาการ นักวิจัย ทั้งที่เป็นอาจารย์ บรรณารักษ์ นักวิชาชีพในสาขบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนนิสิตนักศึกษาในสาขาวิชานี้ที่ทำวิจัยวิทยานิพนธ์ให้ส่งบทความมาลงพิมพ์เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยของท่านให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างต่อไป

บรรณาธิการ

การประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน ในประเทศไทยตามมาตรฐานห้องสมุดประชาชน*

ชติมา สัจจามันท์**
บุญศรี พรหมมาพันธุ์***
ศิริพร สัจจามันท์****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยตามมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่ได้พัฒนาขึ้นโดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างการวิจัยประกอบด้วยห้องสมุดประชาชนสังกัดสำนักงานบริหารการศึกษานอกโรงเรียน และกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 279 แห่ง คัดเลือกแบบแบ่งชั้นและประชาชนผู้ใช้และไม่ใช้ห้องสมุดประชาชนจำนวน 8,370 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามผู้บริหาร/บรรณารักษ์/ผู้ปฏิบัติงาน ได้รับกลับคืนมาจำนวน 244 ฉบับ (ร้อยละ 87.46) และแบบสอบถามประชาชนผู้ใช้/ไม่ใช้บริการ ได้รับกลับคืนมาจำนวน 7,260 ฉบับ (ร้อยละ 86.74) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกณฑ์ผ่านการประเมินกำหนดที่ค่าเฉลี่ย 3.00 ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสังเคราะห์เนื้อหา การสรุปประเด็นและการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยมีผลการดำเนินงานตามมาตรฐานห้องสมุดประชาชนโดยเฉลี่ยรวมระดับน้อย ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน มีปัญหาอุปสรรคโดยเฉลี่ยรวมระดับปานกลาง โดยงบประมาณและการเงินมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ ประชาชนผู้ใช้บริการโดยรวมมีความพึงพอใจในการดำเนินงานของห้องสมุดในระดับปานกลาง ส่วนประชาชนผู้ไม่ใช้บริการ ส่วนใหญ่ระบุสาเหตุสำคัญที่ไม่ใช้คือ ไม่มีเวลา สถานที่ตั้งของห้องสมุดอยู่ไกลหรือไม่สะดวกในการเดินทาง และไม่มีเวลาจำเป็นต้องใช้ตามลำดับ

คำสำคัญ : ห้องสมุดประชาชน การประเมินผลมาตรฐานห้องสมุดประชาชน

*ทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2548-2549

**อ.บ. พ.ม. อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) Post-Grad. Diploma, M.L.S. (Information Science), Ed.D. (Charles Sturt University, Australia) รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และนายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

***ศ.บ. (เกียรตินิยม), ค.ม. (วิจัยการศึกษา), กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

****ศ.บ., พบ.ม. (พัฒนาเศรษฐกิจ), Dip. (Commercial Policy) (WTO), Cert. (U.S. Economy and Public Policy, Oklahoma State University) รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Evaluation of the Performance of Public Libraries in Thailand in Accordance with the Public Library Standard*

Chutima Sacchanand**
Boonsri Brommabhan***
Siriporn Sajjanand****

ABSTRACT

The objective of this research was to evaluate the performance of the public libraries in Thailand in accordance with the Public Library Standard. The survey method was used. Two hundred and sixty nine public samples consisted of public libraries under the supervision of the Department of Non-formal education, Local Administration Management, and the Department of Local Administration Promotion Management were chosen by stratified random sampling. Users and non-users of each public library were also included using purposive sampling, thirty for each. The total sample was 8,370. Research instruments used were two types of questionnaires and interview questionnaire. The total 244 questionnaires for administrators/librarians/library staff and 7,260 questionnaires for people were returned. Qualitative data were analyzed using percentage, mean and standard deviation. The passing criteria was 3.00. Qualitative data from open ended questionnaire and interview were analyzed and synthesis.

Research results showed that the performance of public libraries in Thailand was less in average, did not pass the standard criteria. Budget and finance were the highest problems, followed with communication and public relations. Users were satisfied with the performance of public libraries at moderate level in average. The reasons of Non-users for not using the public libraries were no time, the location of the public libraries were far or inconvenience to travel and no needs to use.

Keywords : public libraries; evaluation; public library standard

*Funded by the Office of National Educational Council

**B.A., M.A. (Library Science), M.L.S. (Information Science), Ed.D. (Charles Sturt University, Australia), Associate Professor, School of Liberal Arts, Sukhothai Thammathirat Open University and President of the Thai library Association.

***B.Mass Com. (Hon), M.Ed.(Educational Research), Ed.D. (Curriculum Research and Development) Associate Professor, School of Education, Sukhothai Thammathirat Open University.

****B.Econ., M.S (Economic Development), Dip. (Commercial Policy) (WTO), Cert. (U.S. Economy and Public Policy, Oklahoma State University) Associate Professor, School of Economics, Sukhothai Thammathirat Open University.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา การวิจัย

ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีความสำคัญยิ่งในฐานะเป็นรากฐานของการสร้างสังคมภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เอกสารบริการของห้องสมุดประชาชน: แนวทางเพื่อการพัฒนาของอิฟล่าและยูเนสโก (The Public Library Service, IFLA/UNESCO Guidelines for Development, 2001) ได้เน้นย้ำบทบาทสำคัญของห้องสมุดประชาชนในด้านการศึกษา สารสนเทศ การพัฒนาตนเอง การพัฒนาวัฒนธรรม สังคม เด็ก และเยาวชน และกระตุ้นให้องค์กรของรัฐ ทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่นสนับสนุนการพัฒนาห้องสมุดประชาชนอย่างจริงจัง

ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยพัฒนาการของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย พ.ศ. 2459-2532 ของเฉลิมฤทธิ์เชมชัย (2535) แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาห้องสมุดประชาชนได้รับอิทธิพลจากบุคคลที่เป็นผู้บริหารระดับนโยบายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีผลงานวิจัยจำนวนมาก ทั้งในสาขาวิชาการบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์และสาขาการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาผู้ใหญ่ การศึกษานอกระบบ ศึกษาวิจัยห้องสมุดประชาชนในด้านต่างๆ โดยทั่วไปเป็นการวิจัยเฉพาะด้าน เฉพาะสังกัด เฉพาะพื้นที่ หรือเฉพาะแห่ง แสดงให้เห็นถึงสภาพการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยที่ยังมีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการพัฒนาสู่บทบาทที่พึงประสงค์ การประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนโดยภาพรวมจึงมีความจำเป็น โดยเฉพาะต่อการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ซึ่งเป็นการบริหารโดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพและผลผลิตขององค์กร ความคุ้มค่า การอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการของประชาชน การพัฒนาคุณภาพ การบริการประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การยกระดับขีดความสามารถและมาตรฐานการทำงานให้อยู่ในระดับสูงและเทียบเท่าเกณฑ์สากล ดังระบุไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 มาตรา 3/1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทย พ.ศ. 2546-2550

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา ตระหนักถึงความสำคัญและบทบาทของห้องสมุดประชาชนซึ่งมีระบุไว้ในมาตรา 25 “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542” แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 ให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ จึงได้ดำเนินการให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนามาตรฐานห้องสมุดประชาชนและประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน อันจะเป็นแนวทางพัฒนาห้องสมุดประชาชนสู่มาตรฐานสากล ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของห้องสมุดประชาชนในการพัฒนาสังคมไทยสู่สังคมภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะคือ การวิจัยระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนามาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย ผลการวิจัยที่สำคัญ คือ มาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย มีสาระสำคัญแบ่งเป็น 9 หมวด หมวด 1 ปรัชญา พันธกิจและวัตถุประสงค์ หมวด 2 การบริหารและโครงสร้าง หมวด 3 ความร่วมมือและเครือข่าย หมวด 4 งบประมาณและการเงิน หมวด 5 ทรัพยากรสารสนเทศ หมวด 6 การบริการ หมวด 7 บุคลากรห้องสมุด หมวด 8 อาคาร สถานที่และครุภัณฑ์ และหมวด 9 การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ การวิจัยระยะที่ 2 เป็นการพัฒนาตัวชี้วัดผลการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนตามมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย ซึ่งได้พัฒนาขึ้นตามกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบ และการวิจัยระยะที่ 3 นี้เป็นการประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนตามตัวชี้วัดที่ได้พัฒนาขึ้นในการวิจัยระยะที่ 2 ผลการวิจัยจะนำไปสู่การกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของรัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการบริหารจัดการ และการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนให้มีประสิทธิภาพ และได้มาตรฐานสากล สนับสนุนส่งเสริมแนวคิดและหลักการของการปฏิรูปการศึกษา การพัฒนาประชาชนให้เป็นผู้ใฝ่รู้และเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาสังคมไทยสู่สังคมการเรียนรู้

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยตามมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่ได้พัฒนาขึ้นในการวิจัยระยะที่ 1

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารภาครัฐที่กำกับดูแลห้องสมุดประชาชนหรือองค์กรต้นสังกัดของห้องสมุดประชาชน ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาห้องสมุดประชาชนสู่มาตรฐานสากล อันจะนำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งของการปฏิรูปการศึกษา และการพัฒนาประชาชนให้เป็นผู้ใฝ่รู้ รักการเรียนรู้และเรียนรู้ตลอดชีวิตและขับเคลื่อนสังคมไทยสู่สังคมการเรียนรู้ และเป็นแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรห้องสมุดประชาชน อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้มีประสิทธิภาพ

ข้อตกลงเบื้องต้นในการวิจัย

1. การประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย การกำหนดภูมิภาคของห้องสมุดประชาชน ยึดตามทำเนียบรายชื่อห้องสมุดประชาชนของสำนักบริหารงานการศึกษา นอกโรงเรียน

2. การประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย ใช้องค์ประกอบตามมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยระยะที่ 1 ซึ่งต่อมาสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ได้รับอนุญาตให้拿去ประกาศใช้เป็นมาตรฐานห้องสมุดประชาชน พ.ศ. 2550

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างการวิจัยประกอบด้วย ห้องสมุดประชาชนสยามบรมราชกุมารีห้องสมุดประชาชนจังหวัดห้องสมุดประชาชนอำเภอ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษา นอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ ห้องสมุดประชาชนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ห้องสมุดประชาชนตำบลสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นจำแนกตามภูมิภาคและประเภทของห้องสมุดประชาชน โดยใช้ตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครชชีและมอร์แกน 269 แห่ง และเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครและสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคละ 2 แห่ง รวม 10 แห่ง รวมกลุ่มตัวอย่างห้องสมุดประชาชนจำนวนทั้งสิ้น 279 แห่ง และประชาชนผู้ใช้และไม่ใช้ห้องสมุดประชาชนที่

เป็นกลุ่มตัวอย่างแต่ละ 30 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง รวมกลุ่มตัวอย่างจำนวน 8,370 คน

เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม 2 ชุด ชุดแรกสำหรับผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหาร/บรรณารักษ์/ผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และชุดที่สองสำหรับประชาชนทั้งกลุ่มผู้ใช้และไม่ใช้ห้องสมุดประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และแบบสัมภาษณ์ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม แบบสอบถามผู้บริหาร/บรรณารักษ์/ผู้ปฏิบัติงาน ส่งออกจำนวน 279 ฉบับ ได้รับกลับคืนจำนวน 244 ฉบับ (ร้อยละ 87.46) แบบสอบถามประชาชนผู้ใช้/ไม่ใช้บริการ ส่งออกจำนวน 8,370 ฉบับ ได้รับกลับคืน จำนวน 7,260 ฉบับ (ร้อยละ 86.74)

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณหา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เหนือผ่านการประเมินกำหนดโดยที่ประชุมกลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวิจัยระยะที่ 2 อยู่ที่ค่าเฉลี่ย 3.00 ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากคำถามปลายเปิดและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ใช้การสังเคราะห์เนื้อหา การสรุปประเด็นและการพรรณนาความ

สรุปผลการวิจัย

1. ห้องสมุดประชาชนที่เป็น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือห้องสมุดอำเภอ (ร้อยละ 70.1) อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 28.7) จำนวนประชากรกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่รับผิดชอบ 1,000-30,000 คน (ร้อยละ 29.9) บุคลากรห้องสมุดประกอบด้วย บรรณารักษ์วิชาชีพ วุฒิปริญญาตรีบรรณารักษศาสตร์จำนวน 1-2 คน (ร้อยละ 41.4) ไม่มีเจ้าหน้าที่ห้องสมุด (ร้อยละ 48.4) ไม่มีพนักงานธุรการ (ร้อยละ 96.4) และไม่มีการการโรง (ร้อยละ 56.1) ส่วนใหญ่ได้รับงบประมาณในรอบปีที่ผ่านมาต่ำกว่า 50,000 บาท (ร้อยละ 43.9) ค่าใช้จ่ายต่อรายหัวผู้ใช้บริการ 1-10 บาท (ร้อยละ 34.8) จำนวนสูงสุดมีคอมพิวเตอร์ 1-3 เครื่อง ใกล้เคียงกับจำนวนห้องสมุดประชาชนที่ไม่มี (ร้อยละ 40.6 และ 40.2) มีเครื่องที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตจำนวน 1-3 เครื่อง ใกล้เคียงกับจำนวนห้องสมุดประชาชนที่ไม่มี (ร้อยละ 47.4 และ 40.2) และส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องที่เชื่อมต่อกับเครื่องพิมพ์ (ร้อยละ 45.4)

2. ผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยโดยเฉลี่ยรวมและเมื่อจำแนกตาม

ประเภทของห้องสมุดประชาชนและตามภูมิภาคอยู่ในระดับน้อย ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน องค์ประกอบหลักที่มีผลการดำเนินงานน้อยที่สุดและมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดของห้องสมุดประชาชนทุกประเภทและทุกภูมิภาคคือ งบประมาณและการเงิน และระดับน้อยคือ การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ (ภาพที่ 1 2 และ 3) เมื่อพิจารณาผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยตามตัวชี้วัดจำแนกตามประเภทของห้องสมุดประชาชนพบว่า ตัวชี้วัดที่ห้องสมุดประชาชนทุกประเภทผ่านเกณฑ์มาตรฐานมี 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ ร้อยละของงานห้องสมุดที่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการและดำเนินงาน เนื้อหาของทรัพยากรสารสนเทศที่จัดหา การจัดชั้นหนังสือ/ทรัพยากรสารสนเทศมีความถูกต้องผู้ใช้ค้นหาค้นพบได้อย่างรวดเร็ว จำนวนชั่วโมงการบริการต่อสัปดาห์ จำนวนครั้งที่บุคลากรห้องสมุดได้เข้ารับการพัฒนานักวิชาการในรูปแบบต่างๆ และลักษณะอาคารสถานที่ห้องสมุด

3. ปัญหาอุปสรรคในด้านการบริหารจัดการและดำเนินงานห้องสมุดประชาชนพบว่าโดยเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง งบประมาณและการเงินมีค่าเฉลี่ยระดับปัญหาสูงสุด รองลงมาคือด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ (ภาพที่ 4 5 และ 6)

4. ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 59.8) อายุต่ำกว่า 20 ปี (ร้อยละ 33.9) การศึกษาสูงสุดมัธยมศึกษา (ร้อยละ 35.4) รองลงมาปริญญาตรี (ร้อยละ 35.2) เป็นนักเรียน (ร้อยละ 21.7) ส่วนใหญ่ใช้บริการห้องสมุดประชาชนอำเภอ (ร้อยละ 69.8) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 28.9) และใช้บริการห้องสมุดประชาชนเป็นระยะเวลา 1 ปี (ร้อยละ 46.3) มีวัตถุประสงค์ในการใช้ห้องสมุดเพื่อการค้นคว้า (ร้อยละ 62.6) รองลงมาเพื่อการศึกษา (ร้อยละ 59.1) และข้อมูลข่าวสาร (ร้อยละ 56.9) เหตุผลในการใช้ห้องสมุดประชาชนได้แก่ มีเวลาว่าง/ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ (ร้อยละ 74.1) และรองลงมาในจำนวนใกล้เคียงกันคือ สถานที่ตั้งของห้องสมุดอยู่ใกล้ สะดวกในการเดินทาง (ร้อยละ 57.6) และได้รับข้อมูลข่าวสารการประชาสัมพันธ์ของห้องสมุด (ร้อยละ 50.0) ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดที่ให้บริการเป็นประจำได้แก่ หนังสือ (ร้อยละ 82.1) และหนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 63.3)

5. ผลการประเมินการรับรู้หรือการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ใช้บริการในผลการดำเนิน

งานห้องสมุดประชาชนตามมาตรฐานห้องสมุดประชาชน จำแนกตามประเภทห้องสมุดประชาชน และจำแนกตามภูมิภาคพบว่า ตัวชี้วัดที่ประชาชนผู้ใช้บริการจำนวนสูงสุดรับรู้หรือมีส่วนร่วมสามอันดับแรกได้แก่ วัตถุประสงค์ในการใช้ห้องสมุดมีความสอดคล้องกับปรัชญา พันธกิจ วิสัยทัศน์ และวัตถุประสงค์ของห้องสมุดประชาชน (ร้อยละ 82.8) เคยใช้บริการแต่ละประเภทของห้องสมุดเช่น บริการการยืมคืน บริการตอบคำถาม (ร้อยละ 81.6) และเป็นสมาชิกห้องสมุด (ร้อยละ 80.5) ตัวชี้วัดที่ประชาชนผู้ใช้บริการไม่รับรู้หรือไม่มีส่วนร่วมจำนวนสูงสุดใกล้เคียงกันได้แก่ การใช้เครื่องมือช่วยค้นค้นหาทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด เช่น บัตรรายการ หรือฐานข้อมูลรายการทรัพยากรสารสนเทศโอแพค (ร้อยละ 55.1) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมระดมทุนของห้องสมุดประชาชน (ร้อยละ 55.0) การใช้เว็บไซต์ของห้องสมุด (ร้อยละ 54.3) การเป็นอาสาสมัครหรือช่วยงานห้องสมุดประชาชน (ร้อยละ 51.8)

6. ผลการประเมินความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการโดยรวม และเมื่อจำแนกตามประเภทของห้องสมุดและภูมิภาคอยู่ในระดับปานกลาง ตัวชี้วัดที่ประชาชนผู้ใช้บริการห้องสมุดประชาชนจังหวัดพึงพอใจระดับมากได้แก่ การบริหารจัดการและดำเนินงานห้องสมุด และการจัดชั้น/จัดเรียงหนังสือและทรัพยากรสารสนเทศอื่นๆ และประชาชนผู้ใช้บริการห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครและองค์กรส่วนท้องถิ่นพึงพอใจระดับมากได้แก่ ความรวดเร็วในการบริการหรือลดขั้นตอนการดำเนินงานความหลากหลายของเนื้อหาทรัพยากรสารสนเทศ (ภาพที่ 7 8 และ 9)

7. ประชาชนที่ไม่ใช้บริการ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 53.7) อายุ 31-40 ปี (ร้อยละ 31.3) การศึกษาสูงสุดประถมศึกษา (ร้อยละ 40.5) และประกอบอาชีพส่วนตัว/อิสระ (ร้อยละ 16.2) ส่วนใหญ่ระบุสาเหตุที่ไม่ใช้บริการห้องสมุดประชาชนได้แก่ ไม่มีเวลา (ร้อยละ 79.5) รองลงมาได้แก่ สถานที่ตั้งของห้องสมุดอยู่ไกลหรือไม่สะดวกในการเดินทาง (ร้อยละ 29.2) และไม่มีความจำเป็นต้องใช้ (ร้อยละ 24.3)

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยพบว่าห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยโดยรวมและเมื่อจำแนกตามประเภท

ของห้องสมุดประชาชน และจำแนกตามภูมิภาค มีผลการดำเนินงาน ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่กำหนด โดยเฉพาะด้านงบประมาณและการเงิน เพราะเกณฑ์การประเมินที่กำหนดโดยที่ประชุมเป็นเกณฑ์ท้าทาย มุ่งให้เกิดการพัฒนาสู่ระดับสากล อย่างไรก็ตาม หน่วยงานสามารถตรวจสอบระดับการพัฒนาของห้องสมุดประชาชนได้ โดยเทียบค่าคะแนนคำตอบแบบมาตรฐานค่า

2. ผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนที่พบอยู่ในระดับน้อยและน้อยที่สุดในด้านงบประมาณและการเงิน สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่ได้รับงบประมาณที่ได้รับจัดสรรในรอบปีที่ผ่านมาต่ำกว่า 50,000 บาท ค่าใช้จ่ายต่อรายหัวผู้ใช้บริการ 1-10 บาท เนื่องจากงบประมาณเป็นทรัพยากรการบริหารที่สำคัญต่อผลสัมฤทธิ์ของงาน การได้รับงบประมาณจำกัด กอปรกับข้อมูลพื้นฐานของห้องสมุดประชาชนจากผลการวิจัยที่พบว่าห้องสมุดประชาชนมีบุคลากรห้องสมุดเป็นบรรณารักษ์วิชาชีพวุฒิปริญญาตรีบรรณารักษศาสตร์จำนวน 1-2 คนและการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดและอำเภอหลายแห่งพบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนหลายแห่งต้องทำงานคนเดียว หรือต้องทำงานอื่นของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนด้วยบางแห่งต้องทำหน้าที่เปิด-ปิดอาคารด้วยเมื่อทรัพยากรการบริหารอันเป็นปัจจัยป้อน ทั้งงบประมาณและบุคลากรเป็นปัญหาจึงทำให้ผลการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนไม่ผ่านเกณฑ์

3. ผลการวิจัยปัญหาและอุปสรรคของห้องสมุดประชาชนซึ่งพบในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งแสดงให้เห็นว่าห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยมีปัญหาอุปสรรคมาอย่างสืบเนื่อง โดยเฉพาะงบประมาณและการเงินและบุคลากรเป็นองค์ประกอบหลักที่มีค่าเฉลี่ยรวมระดับปัญหาสูงสุด ปัญหาอุปสรรคที่ประสบยังคงเป็นปัญหาสืบเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ด้านความร่วมมือ ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ (บุญถม แสงเพชร, 2535) ด้านงบประมาณ มีงบประมาณน้อยและไม่เพียงพอ (สมบุรณ์ ภูหล้า, 2515; บุญเกื้อ หลงสวัสดิ์, 2519; กฤติยา อัดถากร, 2522; ชวนพิศ พุฒทอง, 2538; พิชัยพร ชมบุญ, 2544; หนึ่งนิรามิข วรรณมัย, 2547) ด้านทรัพยากรสารสนเทศ มีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอไม่ทันสมัย (สมบุรณ์ ภูหล้า, 2515; บุญเกื้อ

หลงสวัสดิ์, 2519; ภิญาพร นิตยะประภา, 2522; กฤติยา อัดถากร, 2522; ชวนพิศ พุฒทอง, 2538) ด้านการบริการยังไม่กว้างขวาง ไม่สามารถขยายการบริการได้เพราะมีผู้ปฏิบัติงานเพียงคนเดียว (บุญเกื้อ หลงสวัสดิ์, 2519) ด้านบุคลากรห้องสมุดไม่มีวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ ขาดความรู้และประสบการณ์ทางวิชาชีพ จำนวนบุคลากรที่มีไม่เหมาะสมกับปริมาณงาน บุคลากรมีไม่เพียงพอ มีภาระงานมาก มีปัญหาสถานภาพการทำงาน ขาดความก้าวหน้า ขาดขวัญและกำลังใจ การเป็นที่ยอมรับ ค่าตอบแทน (สมบุรณ์ ภูหล้า, 2515; บุญเกื้อ หลงสวัสดิ์, 2519; กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2527; อภัย ประกอบผล, ส่งศรี ดิศรีแก้ว และศิริภรณ์ วิธินันทกิจ, 2530; บุญถม แสงเพชร, 2535; จิราภรณ์ ไนราช, 2537; สุรางค์ นันทกาวงค์, 2537; ธิธารัตน์ ปิ่นแก้ว, 2540; สงัด ประดิษฐ์สุวรรณ, 2542; อัฐพล สุพิชญ์, 2542; เพียรศิลป์ สุดโต, 2547; อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2548) ด้านอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ อาคารสถานที่คับแคบ สภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม ขาดงบประมาณติดตั้งเครื่องปรับอากาศ ขาดการตกแต่งอาคารให้เหมาะสม สถานที่ตั้งไกลศูนย์กลาง การคมนาคม (สมบุรณ์ ภูหล้า, 2515; บุญเกื้อ หลงสวัสดิ์, 2519; กฤติยา อัดถากร, 2522; สุรางค์ นันทกาวงค์, 2537; หนึ่งนิรามิข วรรณมัย, 2547; อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ, 2548) ด้านผู้ใช้ มีน้อย ประชาชนไม่สนใจ (บุญเกื้อ หลงสวัสดิ์, 2519; สุรางค์ นันทกาวงค์, 2537)

จากผลการวิจัยที่พบและการปริทัศน์เอกสารและงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าปัญหาอุปสรรคของห้องสมุดประชาชนยังไม่ได้ได้รับความสนใจอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญหจากรัฐและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และห้องสมุดประชาชนยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ แม้ว่าห้องสมุดประชาชนจะได้รับการบรรจุไว้ในมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

4. ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบหลักที่มีผลการดำเนินงานน้อยที่สุดและมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดของห้องสมุดประชาชนทุกประเภทและทุกภูมิภาค รองจากด้านงบประมาณและการเงิน ซึ่งอยู่ในระดับน้อยคือการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพัชรา เต็งจรัสรงค์ (2530) พบว่าวิธีการประชาสัมพันธ์ห้องสมุดที่บรรณารักษ์ใช้ไม่สอดคล้องกับความเห็นของ

ผู้บริหาร บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนประชาสัมพันธ์ โดยใช้สิ่งพิมพ์ห้องสมุด กิจกรรมห้องสมุด และสื่อมวลชนน้อย โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์ทางสื่อมวลชน โทรทัศน์ บรรณารักษ์แทบไม่นำมาใช้เลยและผู้บริหารงานห้องสมุดประชาชนก็ไม่ได้ให้ความสำคัญ แสดงถึงปัญหาในการทำงานของบรรณารักษ์ซึ่งขาดการทำงานเชิงรุกหรือไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการประชาสัมพันธ์ซึ่งมีความสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการในยุคปัจจุบันและสำหรับในบริบทประเทศไทย หรือประเทศด้อยพัฒนาอาจเป็นปัญหาขาดงบประมาณด้วย

5. ผลการวิจัยพบว่าประชาชนแสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่รับรู้หรือไม่มีส่วนร่วมในตัวชี้วัดหลายตัว เช่น การใช้เครื่องมือช่วยค้นทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดเช่น บัตรรายการหรือฐานข้อมูลรายการทรัพยากรสารสนเทศโอแพ็ค การมีส่วนร่วมในกิจกรรมระดมทุนของห้องสมุดประชาชน การใช้เว็บไซต์ของห้องสมุด การเป็นอาสาสมัครหรือช่วยงานห้องสมุดประชาชน สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าบรรณารักษ์มีการดำเนินงานในระดับน้อย และผลการวิจัยของสารภี ภูมิประเทศ (2531) พบว่าบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนจังหวัดส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองได้ปฏิบัติงานด้านงานบริหารห้องสมุด งานเทคนิค และงานบริการห้องสมุดในระดับมาก หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมปฏิบัติการเห็นว่าบรรณารักษ์ได้ปฏิบัติงานจริงในระดับปานกลางในด้านการบริหาร งานเทคนิค งานบริการ และด้านการศึกษา ส่วนด้านการจัดกิจกรรมของห้องสมุดเห็นว่าบรรณารักษ์ปฏิบัติงานจริงในระดับน้อย

6. ผลการวิจัยลักษณะของผู้ใช้บริการห้องสมุดประชาชนสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุรางค์กู่ณวษ์ (2517); นุบผาเจริญทรัพย์ (2519); พัชรินทร์ ชันทอง (2519); อุบล รอดเยี่ยม (2519); สุภาพร นาทีกาญจนกุล (2519); สุนิตย์ เย็นสบาย (2519); จินตนา เจียมพิทักษ์วงษ์ (2527); และสุนิตย์ ชูใจ (2532) ที่พบว่าผู้ใช้ห้องสมุดส่วนใหญ่เป็นนักเรียนและนักศึกษา

7. ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้บริการมีวัตถุประสงค์ในการใช้ห้องสมุดเพื่อการค้นคว้า รองลงมาเพื่อการศึกษาและข้อมูลข่าวสาร เหตุผลในการใช้ห้องสมุดประชาชนได้แก่ มีเวลาว่าง/ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รองลงมาในจำนวนใกล้เคียงกันคือ สถานที่ตั้งของห้องสมุดอยู่ใกล้ สะดวกในการเดินทาง สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุดใจ

เพชรศิริ (2523) จากคุณลักษณะบุคคลและวัตถุประสงค์ของผู้ใช้บริการห้องสมุดประชาชนแสดงให้เห็นว่าห้องสมุดประชาชนได้มีบทบาทสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียนด้วย และประเด็นด้านสถานที่ตั้งของห้องสมุดประชาชนซึ่งสะดวกในการเดินทางเป็นปัจจัยที่ผู้บริหารควรตระหนักเนื่องจากเป็นตัวชี้วัดที่มีผลต่อการใช้บริการของห้องสมุดด้วย

8. ผลการประเมินความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการโดยรวม และเมื่อจำแนกตามประเภทของห้องสมุดและภูมิภาคอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลการวิจัยความพึงพอใจของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนกลุ่มต่างๆ ของ รุ่งฤดี สดนักรบ (2529); สร้อย สกุลเต็น (2542); สหมิตร สรรพอาไฟ (2541); กัณทรพกรากแก้ว (2542); มาลี ไชยเสนา (2549) อย่างไรก็ตาม ระดับความพึงพอใจอาจแตกต่างกันไปตามคุณลักษณะของประชาชนผู้ประเมิน เช่น เพศ วัย ภูมิหลังด้านการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ การรับรู้ ความคาดหวัง และถิ่นที่อยู่

9. ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้บริการห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่ระบุสาเหตุที่ไม่ใช่ได้แก่ไม่มีเวลา รองลงมาได้แก่ สถานที่ตั้งของห้องสมุดอยู่ไกลหรือไม่สะดวกในการเดินทาง และไม่มีเวลาจำเป็นต้องใช้สอดคล้องกับผลการวิจัยของมาลี ไชยเสนา (2549) จากผลการวิจัยที่พบนี้เป็นประเด็นที่บรรณารักษ์จะต้องทำงานเชิงรุกเพื่อมุ่งสู่กลุ่มเป้าหมายหลักของห้องสมุดประชาชนคือ ประชาชนซึ่งมีการศึกษาน้อยที่ไม่ใช้บริการห้องสมุดให้ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของห้องสมุดประชาชนและให้ห้องสมุดประชาชนดำเนินพันธกิจ “การส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย และความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การเรียนรู้ตลอดชีวิต การธำรงไว้ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษา และการส่งเสริมการรู้หนังสือ” (The Copenhagen Declaration, 1999)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะประกอบด้วย ข้อเสนอแนะต่อรัฐในเชิงยุทธศาสตร์ กำหนดให้มีกฎหมายห้องสมุดประชาชน กำหนดแผนและยุทธศาสตร์การพัฒนาห้องสมุดในระดับชาติอย่างเป็นระบบทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการ

บริหารต่อหน่วยงานที่กำกับดูแลห้องสมุดประชาชน และข้อเสนอแนะต่อผู้บริหารและบรรณารักษ์ ห้องสมุดประชาชนในการนำผลการวิจัยไปใช้ โดยเฉพาะ ด้านงบประมาณและบุคลากร การประชาสัมพันธ์ เชิงรุก การพัฒนาความร่วมมือและเครือข่ายเพื่อ สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาห้องสมุด ประชาชนสู่มาตรฐานสากล ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ตลอดชีวิตของชุมชนที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพประสิทธิผลและยั่งยืนเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นและการพัฒนาสังคมไทยสู่สังคมการเรียนรู้

บรรณานุกรม

กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2527). การประเมินผลโครงการห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศ. กรุงเทพฯ: กรมการศึกษานอกโรงเรียน.

กฤติยา อัดถาการ. (2522). การวิเคราะห์งานด้านบริการสำหรับเด็กของห้องสมุดประชาชนในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กันต์พร กากแก้ว. (2542). ความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อห้องสมุดประชาชนอำเภอสังขละบุรีการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

จินตนา เขียมพิทักษ์วงศ์. (2527). ลักษณะเฉพาะบุคคลของผู้ใช้ห้องสมุดในกรุงเทพมหานครกับการอ่าน. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิราภรณ์ โนราช. (2537). องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรห้องสมุดประชาชนในภาคเหนือ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

เฉลิมฤทธิ์ เขมชัย. (2535). พัฒนาการของห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2549-2532. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

ชวนพิศ พุฒทอง. (2538). การศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดประชาชนในเขต

ภาคใต้. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

ชุตินา สัจจามันท์. (2548). รายงานการวิจัยการพัฒนามาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย สิ่งพิมพ์ สกศ. อันดับที่ 9/2549 กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

บุญศรีพรหมมาพันธุ์ และศิริพร สัจจามันท์ (2549) การพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อการประเมินผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ธิดารัตน์ ปิ่นแก้ว. (2540). การดำเนินงานห้องสมุดประชาชน เฉลิมราชกุมารี. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

บุญเกื้อ หลงสวัสดิ์. (2519). สภาพและเกณฑ์ปกติของห้องสมุดประชาชนจังหวัด ซึ่งเป็นที่ตั้งเขตการศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

บุญถม แสงเพชร. (2535). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดประชาชนจังหวัดและอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. อุบลราชธานี: ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี.

บุบผา เจริญทรัพย์. (2519). การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อบริการห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการในภาคเหนือของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปราณี กิริยานันท์. (2537). ความต้องการบริการห้องสมุดของประชาชนในชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

**แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่เก้าพ.ศ.2545-2549.(2544).**

กรุงเทพฯ:สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

พรวิฑู โควัดชาภรณ์. (2542). การประเมินคุณภาพ
การบริการสารสนเทศ ความแตกต่าง
ระหว่างความคาดหวัง กับความเป็นจริง
ของการได้รับบริการสารสนเทศ. ปรินญา
นิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(บรรณารักษ
ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) มหา
วิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

**พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ.
2545. (2545).** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะ
กรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

พัชรา เต็งจรัสศรี. (2530). การประชาสัมพันธ์
ของห้องสมุดประชาชนในสังกัดกรมการ
ศึกษานอกโรงเรียน. วิทยานิพนธ์อักษร
ศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัชรินทร์ ชันทอง. (2519). การสำรวจความคิด
เห็นของประชาชนต่อบริการห้องสมุด
ประชาชนระดับจังหวัด สังกัดกระทรวง
ศึกษาธิการในภาคใต้ของประเทศไทย.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
(บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

พัชรินทร์ ชมนบุญ. (2544). สภาพห้องสมุดและปัญหา
การดำเนินงานห้องสมุดประชาชนมิติ
ใหม่ตามนโยบายกรมการศึกษานอก
โรงเรียน. การศึกษาค้นคว้าอิสระหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(บรรณารักษศาสตร์
และสารสนเทศศาสตร์) มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

เพียรศิลป์ สุดโต. (2547). การพัฒนาการจัดระบบ
ห้องสมุดประชาชน ศูนย์บริการการศึกษา
นอกโรงเรียน อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัด
สกลนคร. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหา
บัณฑิต (บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

ภิญญาพร นิตยะประภา. (2522). การประเมินผล
“โครงการทอดผ้าป่าหนังสือฯ” ระหว่าง 5
ธันวาคม 2518-5 ธันวาคม 2519.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต

(บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

มาลี ไชยเสนา. (2549). การพัฒนาบทบาทห้อง
สมุดประชาชนใน สังคม ความรู้.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต
(พัฒนศาสตร์)มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

รุ่งฤดี สุดนักรบ. (2529). ความพึงพอใจด้านวัสดุ
การอ่านของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชน
สวนลุมพินี. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหา
บัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

สัจดี ประดิษฐ์สุวรรณ. (2542). ขวัญในการปฏิบัติ
งานของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดและบรรณารักษ์
ห้องสมุดประชาชน สังกัดกรมการศึกษา
นอกโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมบุญ ภูหล้า. (2515). ปัญหาของห้องสมุด
ประชาชนในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตร มหาบัณฑิต (บรรณารักษ
ศาสตร์)จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สร้อย สกลเต็น. (2542). ความพึงพอใจต่อการ
ใช้ บริการห้องสมุดประชาชนของนักศึกษา
สายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
วิธีเรียนทางไกล จังหวัดอำนาจเจริญ.
ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
(การศึกษานอกระบบ) มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

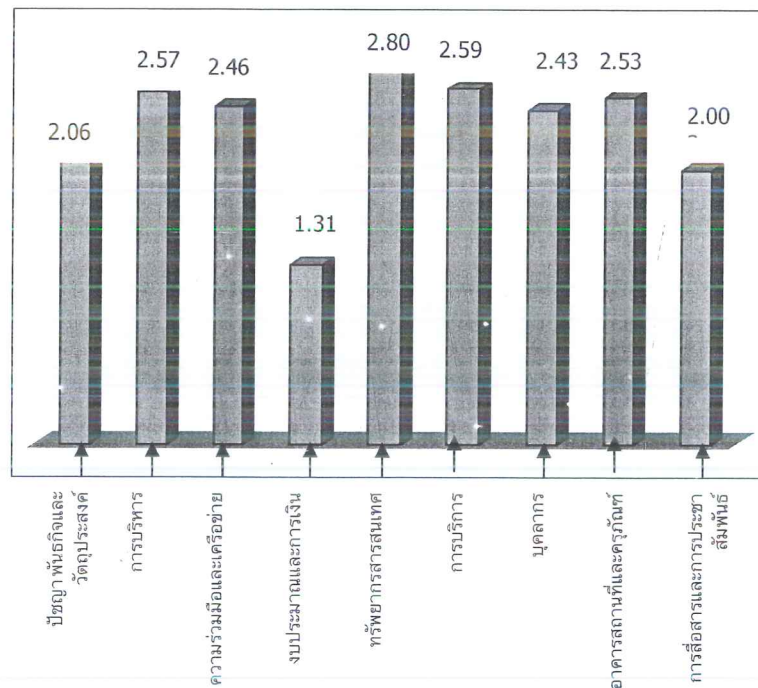
สหมิตร สรรพอำไพ. (2541). ความพึงพอใจของผู้
ใช้บริการห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราช
กุมารี” ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศ
ศาสตร์)มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สารภี ภูมิประเทศ. (2531). บทบาทที่ปฏิบัติจริง
ของบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน
จังหวัด ตามทัศนะของบรรณารักษ์และ
หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมปฏิบัติการศูนย์การ
ศึกษานอกโรงเรียน. ปรินญาณิพนธ์การ
ศึกษามหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)
มหาวิท ยาลั ย ศรี น คริน ทร วิ โรฒ
ประสานมิตร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการไทย
(ก.พ.ร.).(2546).**แผนยุทธศาสตร์**

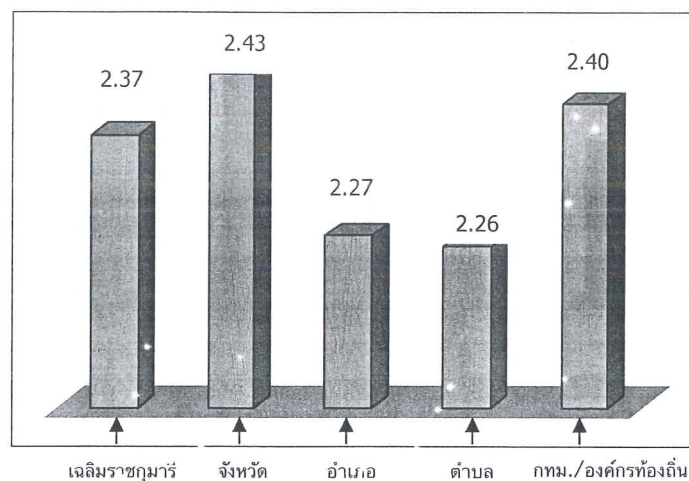
- การพัฒนาระบบราชการไทย พ.ศ.2546-2550.** กรุงเทพฯ. สุธาใจ เพ็ชรศิริ. (2523). การศึกษาทัศนคติของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนิตย์ ชูใจ. (2532). ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของห้องสมุดประชาชน : กรณีศึกษาในจังหวัดปราจีนบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุนิตย์ เย็นสบาย. (2519). การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อบริการห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการในภาคกลางตอนบนของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพร นาทีกาญจนกุล. (2519). การสำรวจความคิดเห็น ของประชาชนต่อบริการห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางค์ กุณวณิช. (2517). การประเมินผลการปฏิบัติงาน ห้องสมุดประชาชนของกรุงเทพมหานคร ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร.
- สุรางค์ นันทกาวงศ์. (2537). สาเหตุของปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนจังหวัดตามทัศนะของบรรณารักษ์ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญด้านห้องสมุดประชาชน. ปรินญาณิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- หนึ่งนิรามิษ วรรณมรย์. (2547). การจัดกิจกรรมส่งเสริม การอ่านของห้องสมุดประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ปรินญาณิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อภัย ประกอบผล, ส่งศรี ดีศรีแก้ว และศิริภรณ์ วิธินันทกิจดัด. (2530). **สภาพของห้องสมุดประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** ขอนแก่น: สำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยขอนแก่น
- อภิญญา ลิบ่อน้อย. (2546). ปัญหาและปัจจัยที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจของผู้ใช้บริการห้องสมุดประชาชนสังกัดศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอุดรธานี. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อัฐพล สุพิชญ์. (2542). ความพึงพอใจจากปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนในการทำงานของบรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดประชาชนอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การศึกษาผู้ใหญ่) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อาชัยญา รัตนอุบล และคณะ. (2548). **การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: ห้องสมุดประชาชน.** กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- อุดม พิภผล. (2537). การศึกษาภาระงานของเจ้าหน้าที่ห้องสมุดประชาชน. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- อุบล รอดเอี่ยม. (2519). การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อบริการห้องสมุดประชาชนระดับจังหวัด สังกัดกระทรวงศึกษาธิการในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- The Copenhagen Declaration. (1999). <http://www.bs-dk/publik.atitioner/nfn/4-99/05.htm> (Accessed January 21, 2007)
- International Federation of Library Associations and Institutions. (2001). *The Public Library Service, IFLA/UNESCO Guidelines for Development*. IFLA Publications 97. Munchen: KGSaur.

ค่าเฉลี่ยผลการดำเนินงาน

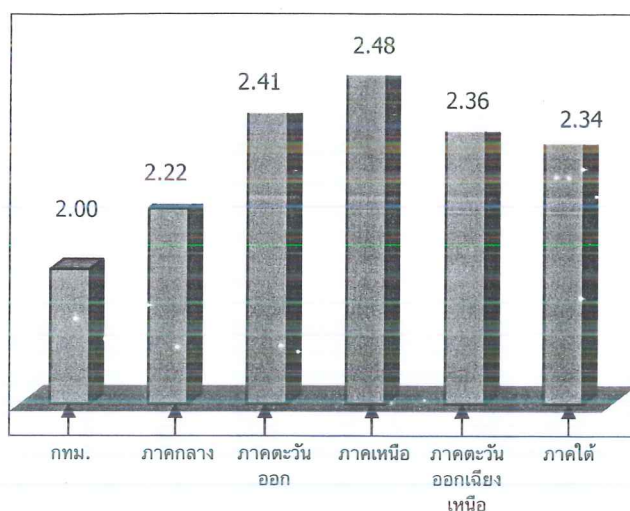
ภาพที่ 1 การเปรียบเทียบผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน
จำแนกตามองค์ประกอบหลักของมาตรฐานห้องสมุดประชาชน

ค่าเฉลี่ยผลการดำเนินงาน

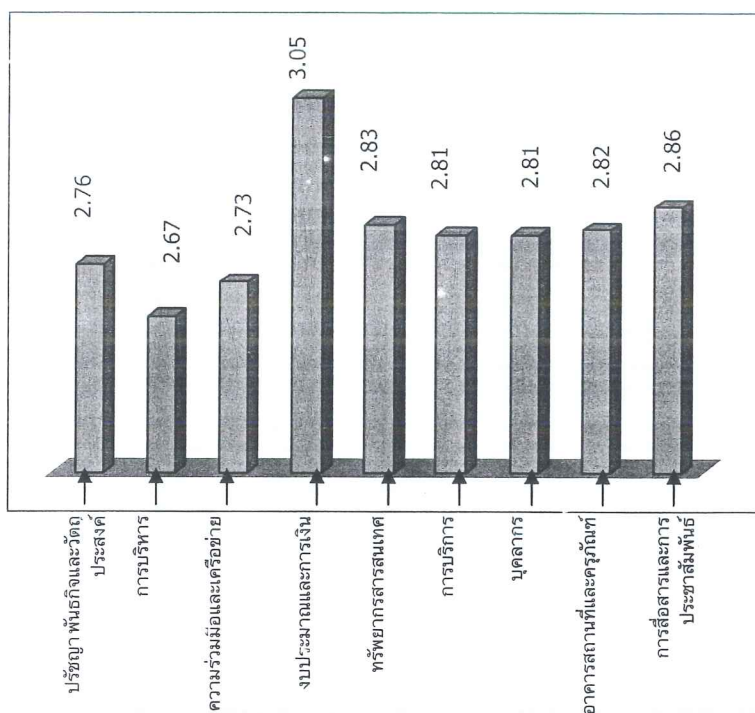
ภาพที่ 2 การเปรียบเทียบผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน
จำแนกตามประเภทห้องสมุดประชาชน

ค่าเฉลี่ยผลการดำเนินงาน

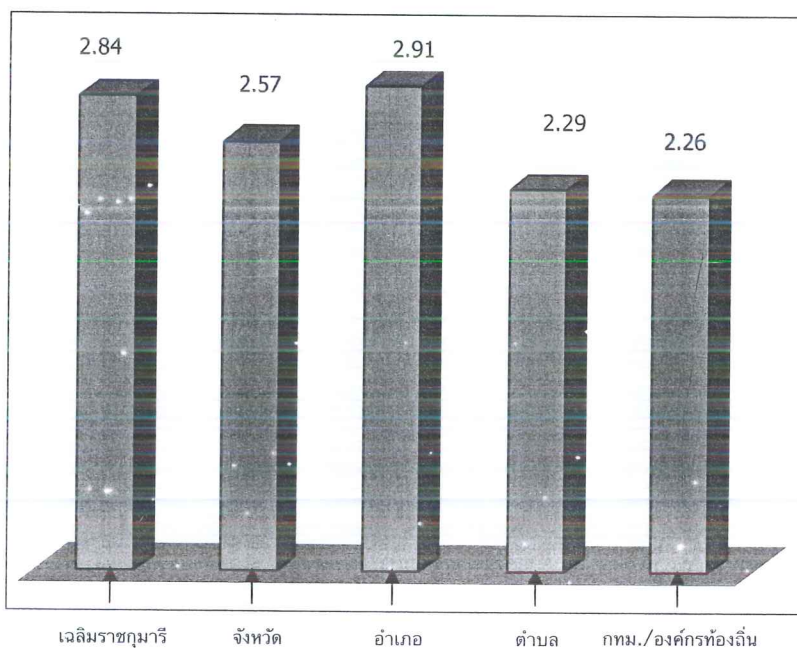
ภาพที่ 3 การเปรียบเทียบผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน
จำแนกตามภูมิภาค

ค่าเฉลี่ยปัญหาอุปสรรค

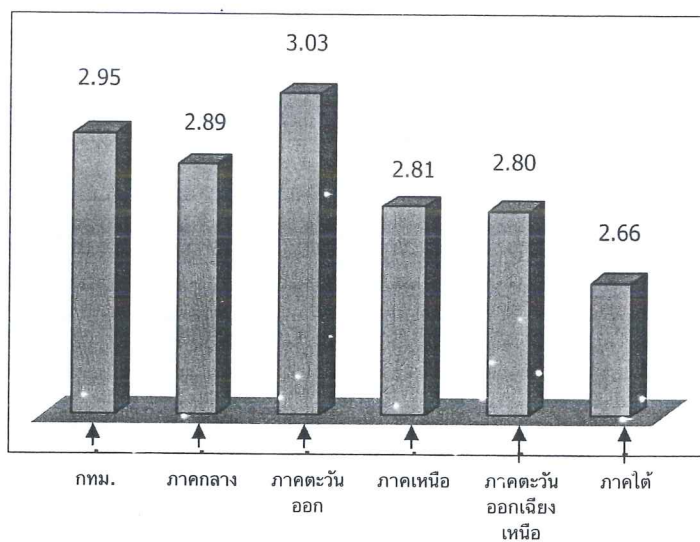
ภาพที่ 4 การเปรียบเทียบปัญหา อุปสรรคการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน
จำแนกตามองค์ประกอบหลักของมาตรฐานห้องสมุดประชาชน

ค่าเฉลี่ยปัญหาอุปสรรค

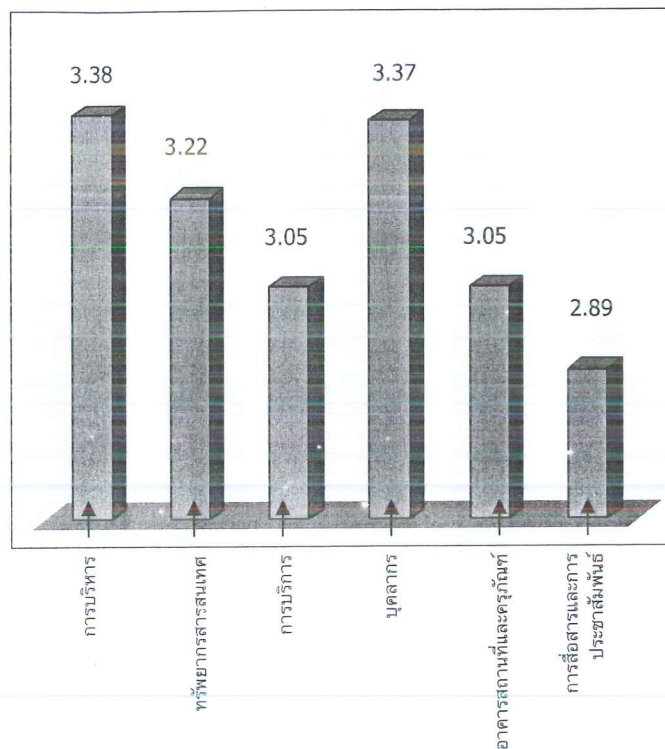
ภาพที่ 5 การเปรียบเทียบปัญหา อุปสรรคการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน
จำแนกตามประเภทของห้องสมุดประชาชน

ค่าเฉลี่ยปัญหาอุปสรรค

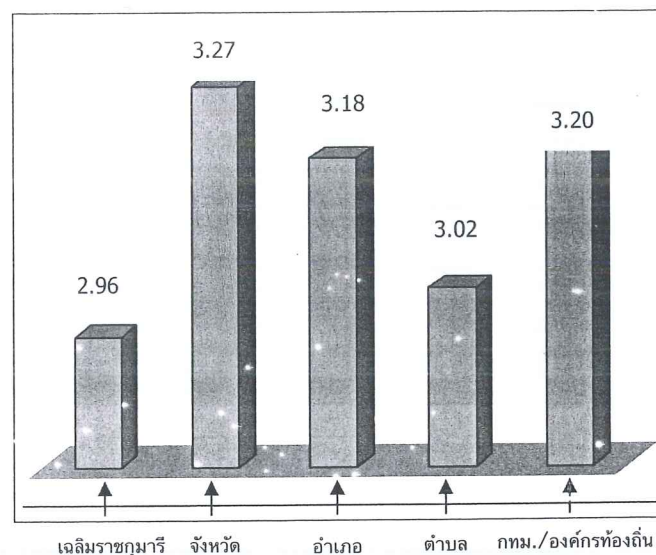
ภาพที่ 6 การเปรียบเทียบปัญหา อุปสรรคการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน
จำแนกตามภูมิภาค

ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ

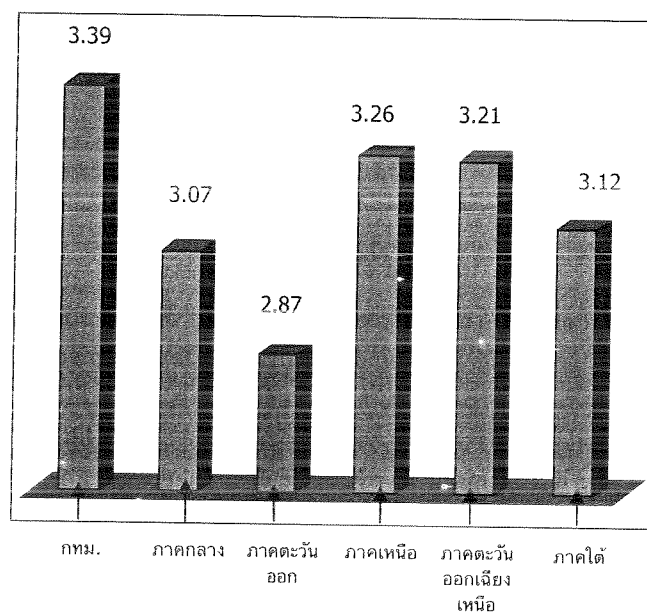
ภาพที่ 7 การเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการต่อผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน จำแนกตามองค์ประกอบหลักของมาตรฐานห้องสมุดประชาชน

ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ

ภาพที่ 8 การเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการต่อผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน จำแนกตามประเภทของห้องสมุดประชาชน

ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ

ภาพที่ 9 การเปรียบเทียบความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการต่อผลการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน จำแนกตามภูมิภาค

The State of Digital Libraries in Thailand : A Case of Academic Libraries

Sujin Butdisuwan*
E. Rama Reddy**

ABSTRACT

Electronic resources play a major role in information sharing and the libraries need to change their methods and skills to keep pace with the developments in creating and accessing digital information. This paper summarizes the existing digitization activities in academic libraries in Thailand apart from summarizing the digital library efforts at the International level. Effort is also made to evaluate using a questionnaire, the extent of digitization activities and use of digital resources by the users is illustrated with charts. Paper suggests an action plan for designing a digital library as repository of resources and digitization issues etc. Users and librarians should get equipped with the search techniques to retrieve information. The Institutions and other organizations should contribute to the content creation with value addition using their Web/Home pages. Describes in detail the infrastructure needed for repository creation and issues related to material description, user access, and systems architecture etc.

Keywords : digital libraries; digital library standards; system architecture

*Ph.D. (Education Administration, Illinois State University), Assistant Professor, Division of Library and Information Science, and Dean of Faculty of Informatics, Mahasarakham University [sujin.b@msu.ac.th]

**Ph.D. (Library and Information Science, Karnatak University, India), Visiting Professor Faculty of Informatics, Mahasarakham University [enukondar@gmail.com]

สถานภาพห้องสมุดดิจิทัลในประเทศไทย : กรณีห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

สุจิน บุตรดีสุวรรณ*
อี. รามา เรตตี้**

บทคัดย่อ

ทรัพยากรอิเล็กทรอนิกส์มีบทบาทสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนสารสนเทศ ห้องสมุดจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินการและทักษะเพื่อให้ทันต่อความก้าวหน้าในการผลิตและการเข้าถึงสารสนเทศดิจิทัล บทความนี้ได้สรุปกิจกรรมเกี่ยวกับสารสนเทศดิจิทัลในห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรายงานสรุปเกี่ยวกับห้องสมุดดิจิทัลในระดับนานาชาติ โดยใช้การสำรวจข้อมูลและสรุปกิจกรรมเกี่ยวกับห้องสมุดดิจิทัลและการใช้สารสนเทศดิจิทัลด้วยแผนภูมิ เสนอแผนปฏิบัติการสำหรับการออกแบบห้องสมุดดิจิทัลให้เป็นที่รวบรวมทรัพยากรสารสนเทศและประเด็นอื่นๆ เกี่ยวกับการจัดทำสารสนเทศดิจิทัล การเตรียมผู้ใช้และบรรณารักษ์ให้มีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการค้นสารสนเทศดิจิทัล สถาบันและองค์กรต่างๆ ควรสนับสนุนให้มีการสร้างเนื้อหาดิจิทัลโดยใช้เว็บหรือโฮมเพจ นอกจากนี้มีการอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการสร้างห้องสมุดดิจิทัลและประเด็นอื่นๆ เกี่ยวกับคำอธิบายรายละเอียดของทรัพยากร การเข้าถึงของผู้ใช้ และสถาปัตยกรรมของระบบ เป็นต้น

คำสำคัญ : ห้องสมุดดิจิทัล มาตรฐานห้องสมุดดิจิทัล สถาปัตยกรรมระบบ

*Ph.D. (Education Administration, Illinois State University), ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชา
บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์และคณะบดีคณะวิทยาการสารสนเทศมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
[sujin.b@msu.ac.th]

**Ph.D. (Library and Information Science, Karnatak University, India), Visiting Professor คณะ
วิทยาการสารสนเทศมหาวิทยาลัยมหาสารคาม [enukondar@gmail.com]

1. Introduction

Over the past decade, the development of International Digital Library activities has been steadily increasing. Based on the successes of the U.S. digital library programs, many international and national digital library research projects have been actively developed by national libraries, university libraries, and various research institutions. In addition to significant technological advances, new multimedia digital content, significant cultural repositories, and indigenous knowledge and language assets are being developed and are making a significant impact on knowledge preservation and content delivery in various countries.

Developments in digital libraries in the Asian Countries is of recent nature and are not comparable with the libraries in developed countries, because of uneven infrastructural developments including bandwidth issues, training and information literacy among the library professionals and users and also the language compatibility to OCR tools for creating full-text searchable facilities. The Digital Library Conferences, especially the ICADL gave significant opportunity to the professionals in the Asian Region to participate actively, exchange the experiences by way of presentations and gain knowledge in creating digital libraries in their countries. It is necessary to look into the past decade of ICADL themes to enable us to know the coverage of areas and the confidence gained by some countries to participate in digital library activities.

2. Digital Libraries

The objective of designing and developing a digital library is to provide users with better information access and services.

Good design plans are critically important for developing a useful digital library. A digital library with full text resources with proper licensing is significant and advantageous. This is because of the fact the vast geographical area and large number of institutions and large number of users seeking information in many countries. Many libraries in the Asian region are not able to provide even basic reading materials. These libraries need minimum infrastructure for accessing information available elsewhere and also share whatever they have with them.

Further, there are many libraries in the Asian region, where valuable information resources are available but they are not in a position to be part of the present activities to share these resources. These valuable and rich resources should be identified before they are mutilated / damaged or disappeared. They should be added to the content development programs so that they are available for access from anywhere. Vast amount of e-Resources are available in the field of science and technology and some other disciplines for accessing using reliable communication facilities. The costs of digital resources are likely to go down compared to print-on-paper as large numbers of users are going to rely on accessing these resources.

3. Digital Library Initiatives in Thailand

The digital library concept has come to the Thai library communities when electronic resources are on the increase with the Internet access facilities in the era of globalization. It is inevitable for libraries in Thailand to be digital. Each individual academic library prepared to become digital by creating its in-house digital collections:

such as students' theses, university archives, instructors' manuals and research papers. Besides, the library subscribed and purchased commercial digital resources such as e-books, e-journals, online databases, and CD-ROMs on various subjects.

Consortium efforts came into Thailand recently when a group of PULINET Libraries formed an e-book consortium as "Thai University E-Books Consortium". There are about 3,000 e-books purchased from OCLC NetLibrary. The Commission of Higher Education also purchased about 5,000 e-books from NetLibrary to enable all academic library users to have access. There are about 8,000 e-books available now for all academic library users. Some libraries are also subscribing to e-books from some other vendors, ebrary for example.

3.1 The Digital Library Project of Thailand

This project is launched by the Commission of Higher Education (CHE) which is located in Bangkok. The major goal of this project is to encourage all academic libraries to develop digital collections, which include students' theses, research papers, in-house journals, rare books, media on demand and archives and to facilitate resource sharing among the libraries. The CHE acts as a central site for the libraries. Each library creates its own digital collection and sends to the central site where the

digital collection management software (DCMS) is being used to organize the collection for access. In doing so, the CHE provides necessary tools such as computer workstations and servers and scanners to the libraries. At this stage, there are over 24 public university libraries under this project.

4. Starting Point

It is necessary to survey the existing Digital Library activities in Thailand in different Academic Libraries and other Institutions as a starting point. This will enable to have a status report of digital library activities in the country. Further this can help in evaluating the progress of ongoing work, standards applied and also to understand the problems, if any to support them with additional funding to improve the existing infrastructure, additional training etc to increase their output in creating digital content avoiding duplication. The next step could be to identify the universities, colleges and other institutions based on the type of materials they have to provide necessary funding to create infrastructure, training the manpower or providing additional trained manpower to create digital collection. A collaborative effort between these institutions will avoid duplication in digitization of materials. A central repository of these resources will evaluate, integrate and provide access facilities to all.

4.1 Survey Report

A detailed questionnaire with 21 questions with multiple choices was prepared and sent to 100 universities to gather information. The questionnaire was designed with an objective to know the digitization activities and availability of content and the way the content is organized for access etc. We could get responses from 50 libraries and these responses were tabulated to prepare charts to analyze and to prepare a report. The Analysis

of the questionnaire reveals the following:

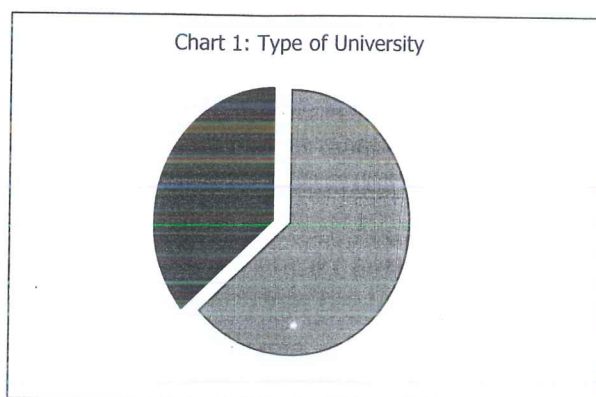

Chart 1: 34 Public Universities and 16 Private Universities.

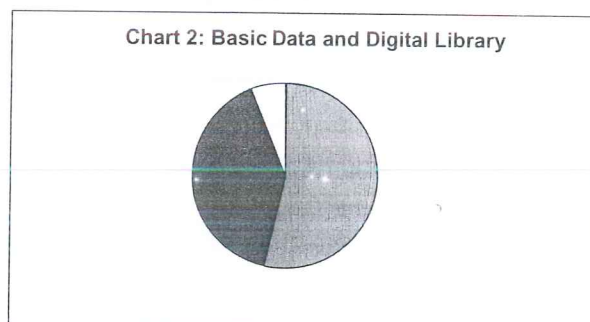

Chart 2: In 45 libraries, the digital library collection has *user interface for searching, browsing and reading* and in 5 libraries the digital library software is available for test purpose. This indicates that most libraries have software for creating and organizing their digital collection

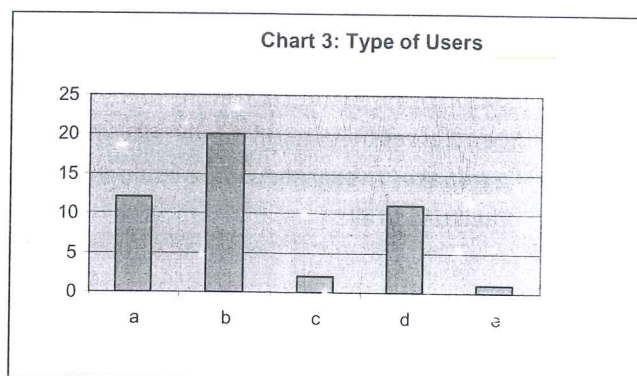

Chart 3: Most of the users of the digital library belong to *education, research, general and professional* and *other user* types are very less.

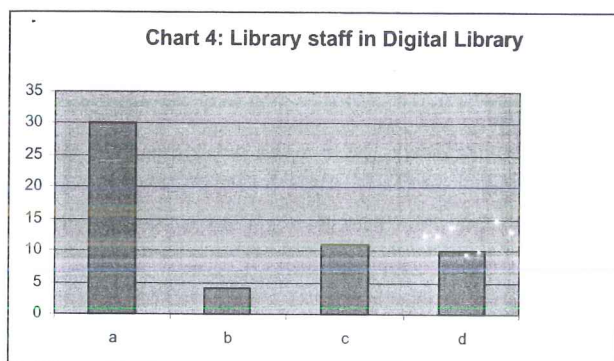

Chart 4: It is found that in 9 libraries *all their library staff members* also work in the digital library environment and in 12 libraries *majority of the staff* are engaged in digital library work and in 30 libraries only *some staff members* are associated with the digital library and *none* of the library staff work in 3 libraries in digital library environment and it is presumed that some other staff members help them in this activity. The analysis reveals that there is greater participation of library staff in creating and maintaining the digital libraries.

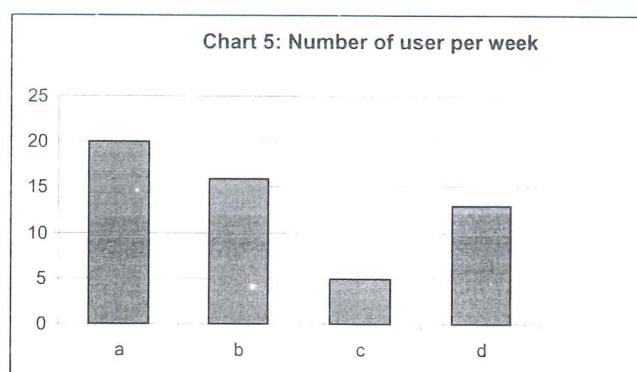

Chart 5: In 20 libraries the digital library content users are about 10,000 per month; in 15 libraries the users are *more than 10,000*; in 13 libraries they are *less than 1,000* and also *less than 100 users* in 5 libraries. The information reveals that in many libraries more number of users are using the digital resources.

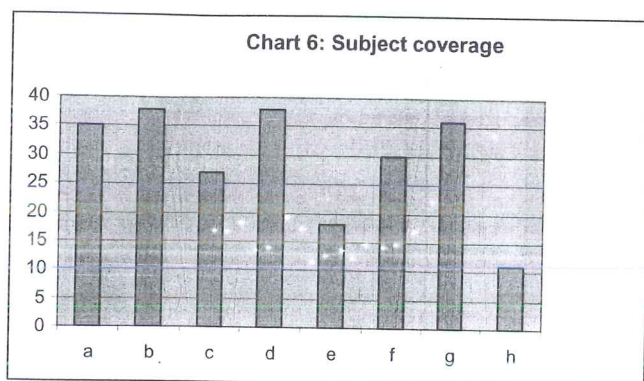

Chart 6: Responses indicate the collection strengths of the digital library in the descending order of the subject coverage are: *Business management, social sciences, engineering & technology, general areas, natural sciences, leisure, information/news* and very few areas in humanities. This indicates the coverage of digital content is broad spanning most disciplines and more users are across disciplines are accessing the digital collection.

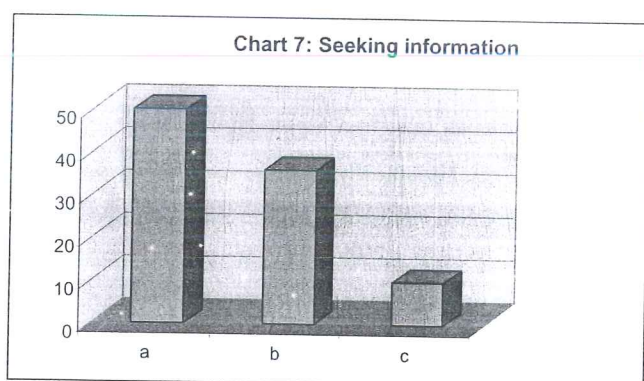

Chart 7: It is observed that over 45% of users who seek information from the digital library is *by searching* the databases and e-resources and about 30% *by browsing* and less 5% by different *other methods*. The survey reveals that the users are involved in searching and browsing as a major activity in their digital libraries.

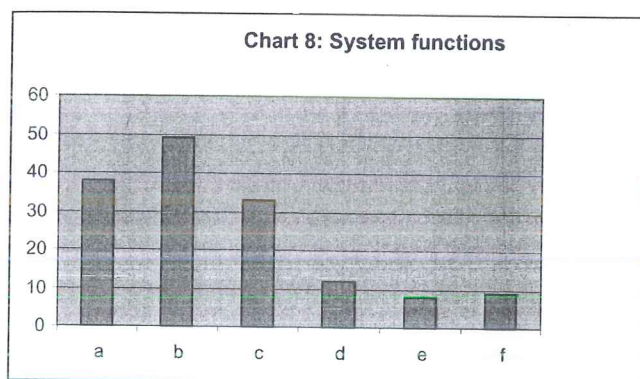

Chart 8: Responses indicate that the systems offer the following functionalities and they are indicated in the order of priority - *Searching, browsing, printing, document creation* and some *other services*. It indicates that the systems offer most of the functionalities that a user requires while using the digital collection including printing the required information.

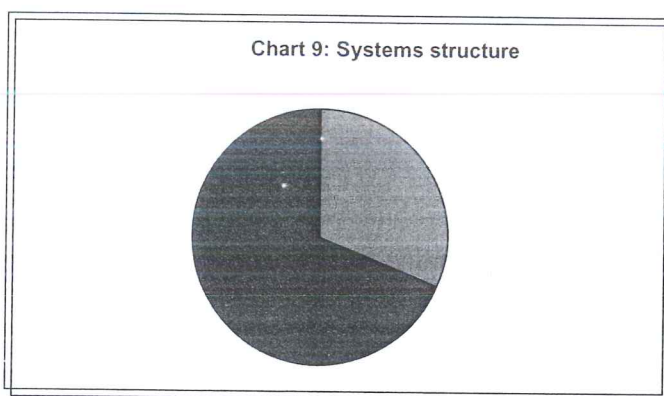

Chart 9: It is observed that in 34 libraries, the System structure is *centralized* and in 16 libraries the structure is *distributed*. The digital collection in more libraries is centralized as compared to the distributed system structure.

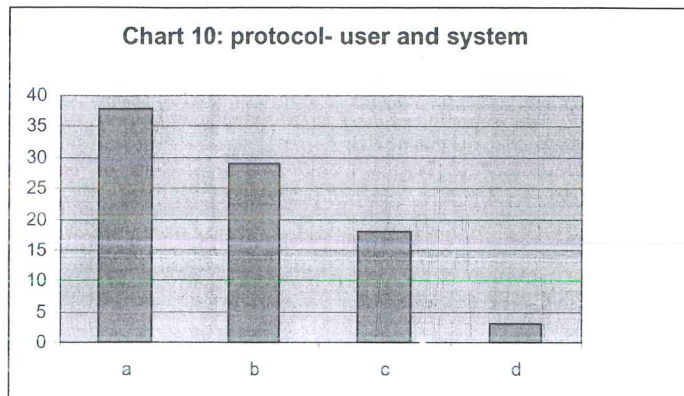

Chart 10: The system structure technology between the systems and the Users for searching, browsing and printing is based on *HTTP, TCP/IP* and *e-mail* in that order of utility.

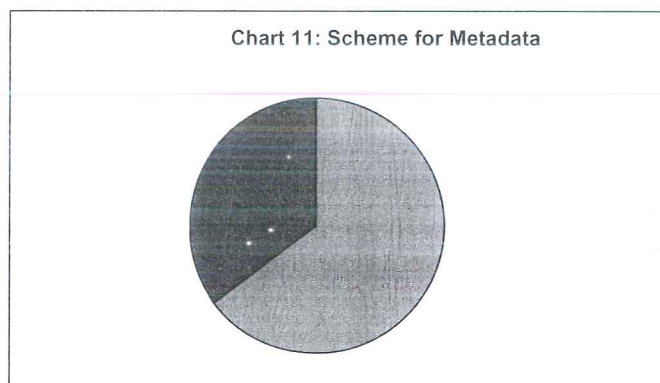
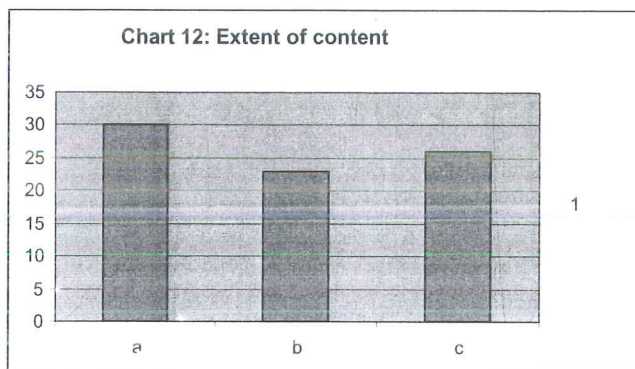

Chart 11: In 33 libraries, the scheme for the metadata is *explicit* and in 17 libraries the metadata structure is *not explicit* in organizing the digital documents.

หอสมุดกลาง
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

๒ ๒๕๕๒

Chart 12: Extent of content that is available in their digital libraries indicate that in 30% of the digital collection has *full document content*; 26% of the collection content is in *bibliographic format* and 23% of the content is *partial covering abstracts, sample pages, content pages only*.

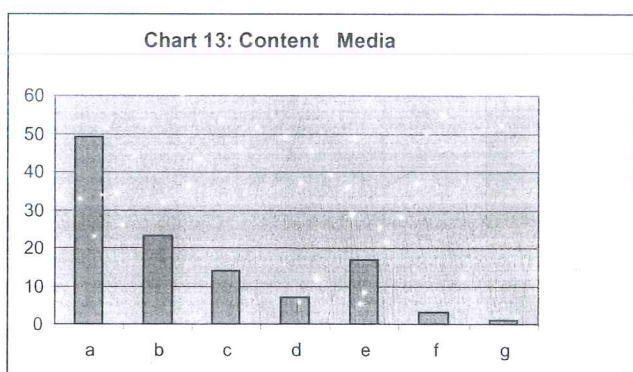

Chart 13: The responses indicate that the storage media in the libraries are in the following formats in the descending order: 50% in *Text format*; 22% in *image format*, 16% in *video format*, and 12% in *audio format* apart from less than 5% in other formats like *Animation*, *3D* and some *unspecified formats*. This indicates that the digital content is available for access in different formats covering text, images and multimedia.

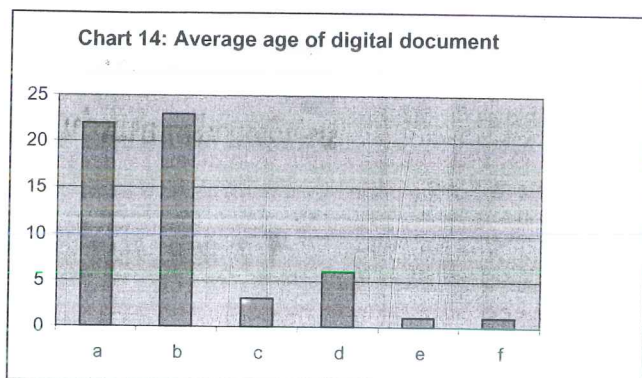

Chart 14: The collection characteristics of the digital libraries where average age of digital collection indicate that in 23 libraries, the average age of digital documents is 1-3 years, in 22 libraries between 3-10 years, in 6 libraries more than 30 years and in 4 libraries less than one year in some more than 10 years and in some less than 1 year. This shows that the digital collection is built over the years by many libraries.

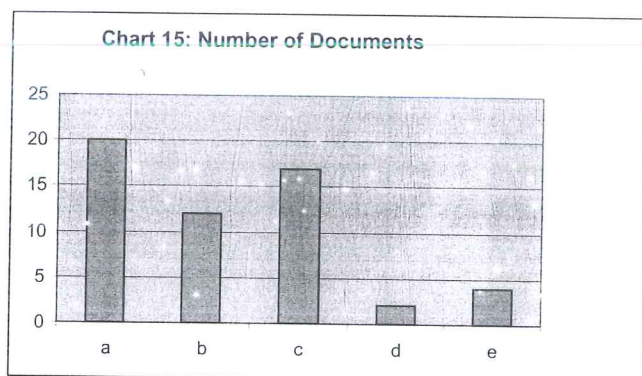

Chart 15: In response to the collection characteristics regarding the number of documents available in the digital library, it is found that in 20 libraries the digital documents are less than 1,000; in 17 libraries the documents are between 1,000-10,000; in 11 libraries more than 10,000; in 4 libraries more than 100,000.

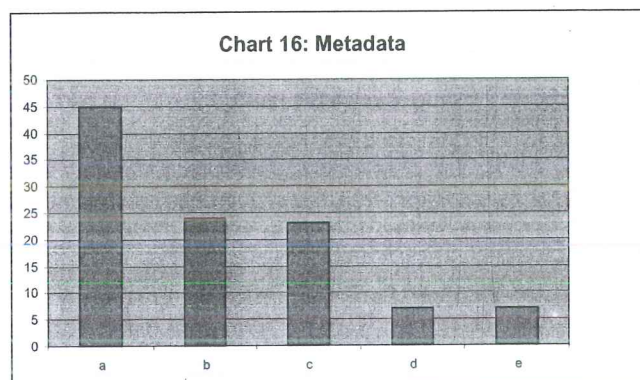

Chart 16: Responses indicate that 45% of the *metadata is in bibliographical format and only few libraries are using Dublin Core standard and many are using non-standard formats based on classification 24%; indexing method 23%.*

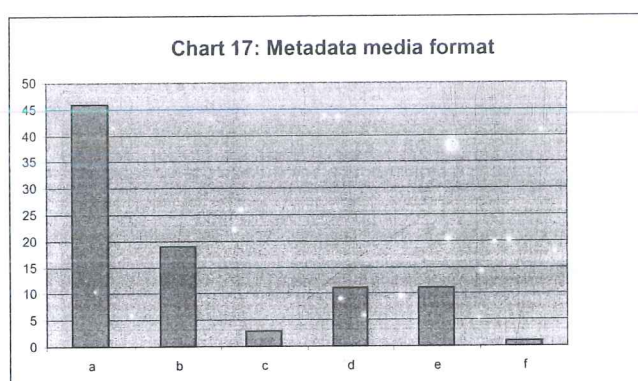

Chart 17: Responses indicate that in majority of libraries *the text format is used to store metadata and some libraries are also using some other media formats for images, audio and video resources.*

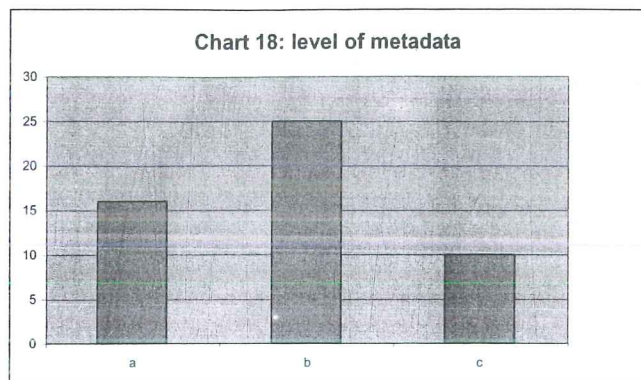

Chart 18: Responses indicate that 16 libraries use the *metadata in detail*, in 25 libraries it is *medium* and in 10 libraries it is at *lower level*. This is indicating a contradiction with the responses that are received earlier for getting responses under metadata shown at chart 16.

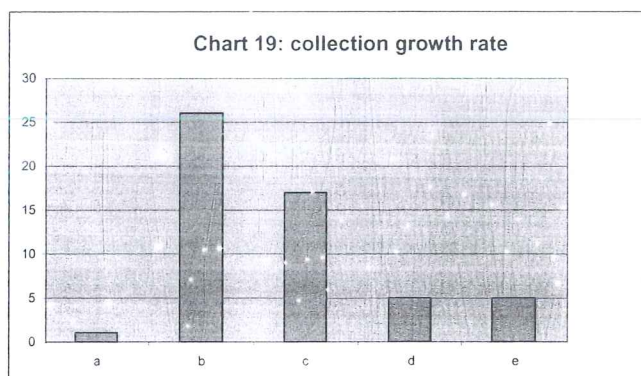

Chart 19: It is found that the Collection growth rate per month in 22 libraries is between 1-3%; in 15 libraries between 3-10%; in 3 libraries between 10-30% and in 4 libraries it is *more than 30%*.

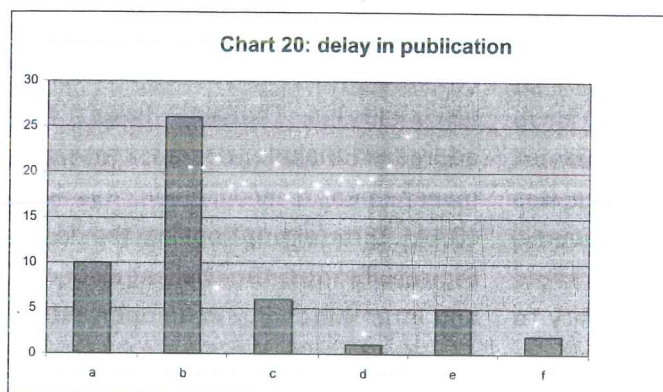

Chart 20: It is also found that in 6 libraries the delay between publication and inclusion in digital library is *one day only*, in 12 libraries *in a 1 week*, in 28 libraries *more than 1 month* and 4 libraries it is *more than 6 months*.

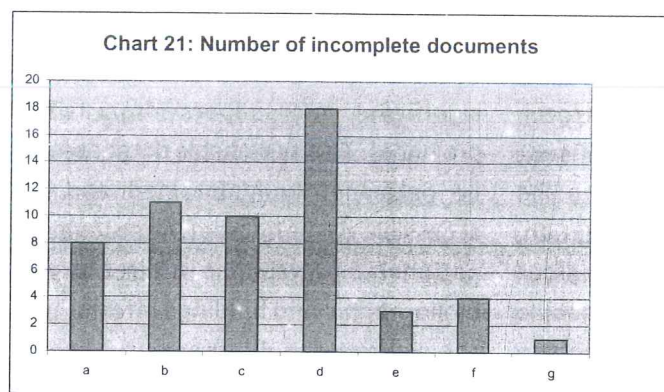

Chart 21: Responses indicate that in 19 libraries there are no *incomplete documents*, in 10 libraries the *incomplete documents* in unfinished state *are less than 10%*, in 18 libraries between *10-30%* and in 3 libraries between *30-60%*.

The above data received from 50 University Libraries. The analysis reveals that most of the digital content is available for searching, browsing and also printing. The metadata for accessing the data seem to be in bibliographic format but it is not clear, who has created the metadata. It is possible that these are e-books and e-journal resources from the publishers than created by individual libraries. It is necessary to gather more specific information in continuation to the present survey. Effort of this paper was to know more on the activities that are going on in different libraries corresponding to the digital resources and digital activities and awareness among the library staff and the library users in the university libraries.

The digital library is a real change for library services in Thailand. It is timely to transform the libraries into digital and focus on some of the issues that are significant based on the above analysis. Due to the Educational Acts and the Thai Constitution, the State should provide learning resources to facilitate life-long learning. Thai people should be able to access these resources regardless of time and places. Being digital, the libraries need to provide web-based services and full-text access facilities proactively. The libraries should get into cooperative mode to share resources particularly when funds are limited. There is need to plan an integrated development of digital library activities and content creation in the country with the above background. Some adjustments and some new actions and activities need to be identified to make it a comprehensive approach.

5. Action Plan

The Digital Library should be an open access, cross-institutional repository of full-text electronic resources in all academic disciplines in Thailand. Issues to be addressed include: design, creation and management of an Open Access Archive (OAA). Different options for the design of Digital Libraries, the challenges of quality and interoperability in an open scholarly community also need to be addressed. Institutions need to focus on content development by selectively creating the digital resources covering all disciplines like Arts, Humanities, and Social Sciences etc apart from creating institutional repositories.

Digital library of Historical Newspapers (DLHN) should be created in Thailand to include digital resource of historically significant newspapers from all the provinces. This searchable database should be permanently maintained and freely accessible via the Internet. An accompanying national newspaper directory of bibliographic and holdings information on the website should direct users to newspaper titles available in all types of formats.

A National Science Digital Library (NSDL) should be created in Thailand along the lines of the National Science Digital Library (NSDL) of USA to provide organized access to high quality resources and tools that support innovations in teaching, learning and research at all levels of science, technology, engineering, and mathematics etc. NSDL of Thailand should also emerge as a center of innovations in digital libraries as applied to education, and a community center for groups focused on digital library enabled science education.

It is necessary to develop an end-to-end content management approach based on the Distributed Server model. The Digital Library Server acts as both a content repository and as a clearinghouse for all the client requests for access to protected materials. The Server should be capable of simultaneously managing and evaluating a variety of access requests and license agreements for each content item in its repository.

6. Phase I: Digital Library Activities

The work involved in creating a Digital Library includes the following:

- Creation of necessary infrastructure
- Creating the digital resources covering the materials generated within the University (Institutional Repository) held in the University.
- Digitizing rare/classic collections, manuscripts, important selected texts
- Subscription to e-Journals (consortia based approach to save costs)
- Online access to commercial databases, selectively
- Accessing, identifying, processing, and repackaging the Web resources for the local users (Online Resource Cataloging).
- To enter into copyright / intellectual property rights agreements with the publishers (copyright owners).
- Creating the Web site and connecting the Web resources and the internally generated electronic resources for wider access over the Internet
- Conducting the Staff & User training programs (Information Literacy)

6.1. Creation of Infrastructure

Setting up Digital Library require: hardware for creating digital repositories

with large external storage devices, peripherals, software tools for organizing the repositories, security features, high speed Internet connectivity, high speed book scanners, other software tools etc. Infrastructure requires initial financial investment on various components and maintenance costs every year with costs on upgrading the hardware and software tools on continuous basis.

6.2. Repository Creation

The first stage is digitization. This is essentially the conversion of the physical medium (paper or any other medium) into a digital medium. The second stage is to have the computer extract information from the digitized image. For text, this is done by Optical Character Recognition (OCR) software which recognizes the shapes of the letters of the alphabet and produces a file exactly the same as one produced by a word processor. This stage allows some of the information from the original page to be made available to the computer. Thus, it is able to index the text for retrieval and is also able to reformat the text for different forms of output.

All this processing applies to material, which comes originally in non-digital form. Most of the existing stocks of libraries are in this form. For this material to become part of a digital library, the material must be digitized and converted into computer-manageable form. This is the process that takes time and money.

7. Phase II- Standards and Online Access

Standards are needed for storage and retrieval of digital information. Since the libraries are at a crossroad there are number of standards, which might be appropriate. Some of these standards are mutually

contradictory or even exclusive. The standards fall into three areas: material description, user access, and systems architecture.

7.1. Material description

Two forms of material description standards have to be considered: the abstracted information (or metadata), which constitutes the bibliographic description in conventional library systems, and the material itself.

Descriptive standards consist of AACR2 and MARC21 from the library side and SGML and HTML from the web apart from document description standards such as Page Description Format (.PDF). These standards are not mutually exclusive, but there is lot of overlap and converting from one to another is a function to be considered at the design and acquisition stage.

Recent entrants are the re-vamping and rationalizing of MARC to MARC21, the increasing use of the Dublin Core set of descriptors (attributes), and the conversion of both of these and the full material to document types within XML (eXtensible Markup Language).

Non-bibliographic materials (pictures, sound, etc.) are handled by the MARC format, but there are competing standards. For instance, for geographic information, there are descriptive standards coming from the cartographic professions. Many of these are describing the original than in describing the physical material or its digitized equivalent. This strongly suggests that until universal description frameworks are in place, it is important to decide what the material is, what needs to be described, who it is intended for, how it will be retrieved, and

how it will be processed and used before deciding on a scheme for its description.

7.2. User access

There are two methods by which users may access a digital library. One is via a dedicated network and the other is over public networks. Within both of these, it is possible to have users access via dedicated clients or general-purpose browsers. Where the network is private and the client software is dedicated, the standards used are not important.

Where public networks are concerned two standards for system access exist in the catalog search area. One is the HTTP standard from the web and the other is the Z39.50 standard from the information retrieval and libraries. They are actually standards for different purposes from different backgrounds, but they can be made to perform the same search and display functions. For general access from the web, an HTTP interface is needed. For access from other library systems, a Z39.50 protocol is needed. There are also gateway computers on the Internet, which convert from one to the other, and services which can handle both.

General purpose browsers, such as Microsoft's Internet Explorer or Netscape's Navigator, are widely available, often free. Access by them is a requirement if the desire is to have the library accessible by the widest possible audience. The capabilities of Java-enabled browsers are increasing at an extremely rapid pace. It may be that the library offers a number of alternative methods of access depending on the requirements of the user.

7.3. Systems architecture

A digital library is not different than a conventional library automation system. All the details about the system architecture of library automation systems in general also apply for it. The major differences are in the volume of material to be stored within the computer and to be disseminated to the users in real time. These requirements suggest specialized subsystems to handle the work: independent computers to act as the servers, and appropriate networking to ensure the information is delivered. These specialized servers have to work in conjunction with the regular library catalog and other modules. The software must be designed to link and control these servers with minimum input from the user.

The majority of systems are client/server, distributing the workload across the library's server computer and the user's client computer. An extension of the architecture splits the server tier into two so that there are three tiers. The two server ones are the database, repository, or resource tier, and the application, or intermediate tier. The resource tier handles the storage and retrieval of the raw information, indexes, image files, etc. The application tier handles the processing of this information into a form suitable for the user.

The de facto networking standard is TCP/IP. It is essential for any serious digital library unless the audience is very small and tightly networked on a different protocol. Similarly, the de facto operating system for mission critical projects today is UNIX and LINUX.

The Libraries in Thailand entering into building digital resources as part of their digital library repositories may look into the

phase I and II activities mentioned above. Standards and interoperability issues are basic for creating cooperative digital library programs in the country. It is important to integrate the resources created locally with that of the resources available for access remotely. The funding agencies should encourage the libraries to take up digitization and organizing digital resources and promoting information literacy to use these resources.

8. Conclusion

Many users think that like the Internet content, the digital content created across the globe is available free. The high-quality and credible content to be accessible through digital libraries should look at development costs and sustainability problems. There can be different pricing models based on the content and services provided by the digital libraries.

Digital library researchers in Asia are better placed to help develop digital libraries of significant cultural heritage, indigenous knowledge and advanced cross-cultural and cross-lingual digital library research. Collection, organization, indexing, searching, and analysis of diverse information content continue to create unique technical challenges. The intellectual property issues of such diverse collections need to be carefully addressed.

The content created in the Asian Region will help the global community in understanding and getting into collaborations in developing, organizing and providing access rights etc. Many content creation and development processes also require collaboration among researchers and librarians in different parts of the world.

The Digital Libraries in Thailand should evolve cooperative mechanisms in creating and sharing digital resources. Such efforts will strengthen resource sharing among the libraries in Thailand and also establishing contacts with other countries in the ASEAN, Asia-Pacific and rest of the World. Such cooperation should also include joint research activities between ASEAN countries to start with apart from sharing information resources.

Bibliography

- Andrews, J. & Law, D. G. (2004). **Digital libraries: policy, planning and practice**. Burlington, VT, Ashgate.
- Butdisuwan, Sujin. (2005). Digital Library: A Transition for Academic Libraries in Thailand. Paper presented at the Annual Conference of American Library Association, Chicago, IL.
- Chirawan Bhakdibutr and Sutunnee Keesiri. (1999). University Libraries in Thailand. in **Libraries and Librarianship in Thailand: From stones inscription to microchips**. pp. 17-21. Bangkok: IFLA'99 National Organizing Committee.
- Chowdhury, G. G. & Chowdhury, S. (2003). **Introduction to digital libraries**. London: Facets Publishing.
- Definition and Purposes of a Digital Library. (1995). Association of Research Libraries. October 23, 1995.
- Greenstein, Daniel. (2000). Digital Libraries and Their Challenges. *Library Trends* 49 (2): 290-303.
- Johnson, Paul. (2002). Narrowing the digital divide: initiatives undertaken by the Association of South-East Asian Year. 36 (1): 13-22
- Lesk, M. (2005). **Understanding digital libraries**. 2nd ed. Boston: Elsevier.
- Maenmas Chavalit, Khunying. (1999). Libraries in Thailand: General Scenario. in **Libraries and Librarianship in Thailand: From stones inscription to microchips**. pp. 1-2. Bangkok: IFLA'99 National Organizing Committee.
- Prapavadee Suebsonthi and Nonglak Mainaikit. (1988). Thailand, Libraries and Librarianship. in **Encyclopedia of Library and Information Science**. Ed. By Allen Kent. Vol. 43. New York: Dekker.
- Sompit Khusripitak. (1998). **Library Automation Systems and Academic Libraries Network in Thailand**. Bangkok: National Electronics and Computer Technology Center. (in Thai) Thai Library Integrated System (ThaiLis). Bangkok: Office of Higher Education Standards. Ministry of University Affairs.
- Tedd, L. A. & Large, A. (2005). **Digital libraries: principles and practice in a global environment**. Germany: K.G. Saur.
- Wisit Chintawong. (1993). Academic Libraries in Thailand. in **Introduction to ASEAN Librarianship: Academic Libraries**. pp. 107 - 120. Jakarta: The ASEAN Committee on Culture and Information.
- Witten, I. H. & Bainbridge, D. (2003). **How to build a digital library**. Amsterdam; London: Morgan Kaufmann.

การสังเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จ ในการจัดการความรู้*

จุฑารัตน์ ศรಾವณะวงศ์**

บทคัดย่อ

ในการกำหนดกลยุทธ์การจัดการความรู้ องค์กรจำเป็นต้องมีการศึกษาปัจจัยความสำเร็จ เพื่อช่วยให้สามารถกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินการจัดการความรู้ให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการสำรวจวรรณกรรมและงานวิจัยพบว่า มีงานวิจัยจำนวนมากที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จในการจัดการความรู้ บทความนี้นำเสนอผลการสังเคราะห์วรรณกรรมและงานวิจัยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1988 ถึง ค.ศ. 2004 ซึ่งพบว่าปัจจัยความสำเร็จในการจัดการความรู้มี 7 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร เทคโนโลยีสารสนเทศ การบริหารจัดการองค์กร ผู้บริหารองค์กร กระบวนการจัดการความรู้ การวัดผลการจัดการความรู้ และกลยุทธ์การจัดการความรู้ รายละเอียดของแต่ละปัจจัยหลักและปัจจัยย่อยได้นำเสนอไว้ในบทความนี้ด้วย

คำสำคัญ : การจัดการความรู้ ปัจจัยความสำเร็จ

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของเค้าโครงวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก เรื่อง “การพัฒนาตัวแบบของกลยุทธ์การจัดการความรู้ มหาวิทยาลัยขอนแก่น” สาขาสารสนเทศศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

**ศคม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์) นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสารสนเทศศึกษา และรองศาสตราจารย์ สาขาวิชาสารสนเทศและการสื่อสาร คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Synthesis of Knowledge Management Critical Success Factors*

Jutharat Sarawanawong**

ABSTRACT

In constructing knowledge management strategy, organizations need to study the critical factors that will have impact on the organizational knowledge management success. According to the literature and research reviews, there were numbers of research studies on KM success factors. This article presents the synthesis study of research works on KM success factors conducted from 1988 to 2004. The results found that there were 7 KM critical success factors: organizational culture, information technology, organizational management, leadership, KM processes, KM measurement, and KM strategy. The details of each critical factor and its sub-factors are presented in this article.

Keyword : knowledge management, critical success factors

*This article is part of the doctoral thesis proposal entitle "Development of Knowledge Management Strategy, Khon Kaen University." PhD program in Information Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University.

**M.A. (Library and Information Science), Student of the PhD program in Information Studies, and Associate Professor, Information and Communication Subject, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University.

บทนำ

กลุ่มของปัจจัยความสำเร็จ (a series of Critical Success Factors (CSFs)) หรือปัจจัยที่ขับเคลื่อนการจัดการความรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องศึกษา หากองค์กรต้องการพัฒนากลยุทธ์การจัดการความรู้ขึ้น ซึ่งยืนยันได้จากวรรณกรรมและงานวิจัยหลายชิ้น ได้แก่งานของ Beckman (1999) Hansen, Nohria and Tierney (1999) Zack (1999) Massey et al. (2001) Frappaolo (2002) และ Moslehi (2004)

คำว่าปัจจัยความสำเร็จมีปรากฏในคำภาษาอังกฤษหลายคำ ได้แก่ critical success factors, enablers, attributes, key-elements และ influencing factors ซึ่งมีความหมายในทำนองเดียวกัน โดยหมายถึงสิ่งที่ขับเคลื่อนความสำเร็จในการจัดการความรู้ หรือองค์ประกอบสำคัญที่เป็นหลักประกันที่ทำให้การดำเนินการจัดการความรู้ในองค์กรประสบความสำเร็จ (Roman-Velazquez, 2004) โดยเป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนการแสวงหา การจัดการ การถ่ายทอด และการใช้ความรู้ในองค์กร องค์ประกอบเหล่านี้ถูกนำมาใช้เพื่อพิจารณาและวางแผนเมื่อองค์กรต้องการเริ่มดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการความรู้ การที่องค์กรจะประสบความสำเร็จในการประยุกต์การจัดการความรู้ จะไม่สามารถอาศัยองค์ประกอบตัวใดตัวหนึ่ง แต่ต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่จำเป็นหลายตัวที่มีความเกี่ยวพันกันเพื่อความสำเร็จในการประยุกต์การจัดการความรู้ในระยะยาว ทั้งนี้ปัจจัยความสำเร็จต้องเป็นเสมือนมาตรฐานเทียบเคียง (benchmarks) กับกรณีขององค์กรที่นำไปปฏิบัติและต้องเหมาะสมกับเงินงบประมาณลงทุน รวมถึงต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วย (Frappaolo, 2002)

ปัจจัยความสำเร็จเป็นประโยชน์ในแง่ของการเป็นโครงสร้าง(structure)สำหรับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (environment analysis) เนื่องจากความจำเป็นที่ต้องมีการเชื่อมโยงระหว่าง การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและปัจจัยที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ โดยปัจจัยเป็นสิ่งที่องค์กรกำหนดว่าจะใช้ทรัพยากรและความสามารถที่มีอยู่ ในการผลักดันความสำเร็จในการจัดการความรู้ได้อย่างไร (Zack, 1999) การวิเคราะห์และประเมินปัจจัยความสำเร็จช่วยทำให้องค์กรสามารถกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ (core area) ในการ

ดำเนินการจัดการความรู้และเป็นสิ่งที่ใช้วัดความสำเร็จได้

ที่ผ่านมาได้มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ทำการศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการจัดการความรู้ ดังข้อความยืนยันจากงานของ Moslehi (2004) ซึ่งทำวิจัยเพื่อหากรอบ (Frameworks) ของกลยุทธ์การจัดการความรู้ ได้ชี้ให้เห็นว่าในต่างประเทศนั้น นับเนื่องจากได้มีการตื่นตัวในการประยุกต์การจัดการความรู้ ก็พบว่ามีนักวิจัยหลายคนต่างก็มุ่งศึกษาปัจจัยหรือองค์ประกอบที่ขับเคลื่อนการจัดการความรู้ในองค์กรอย่างกว้างขวาง รวมถึงมีงานวิจัยหลายเรื่องมุ่งสังเคราะห์ปัจจัยเพื่อนำไปสู่การสร้างกรอบแนวคิดและเครื่องมือเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในงานวิจัยของตน ดังปรากฏในงานของ Alazmi and Zairi (2003) Roman-Velazquez (2004) Moslehi (2004) และ Keyser (2004) ซึ่งงานของ Alazmi and Zairi และงานของ Keyser เป็นการสังเคราะห์จากงานหลายชิ้น โดยมีรูปแบบของการประมวลแตกต่างกัน งานของ Alazmi และ Zairi เป็นการนำเสนอข้อมูลของนักวิชาการหรือนักวิจัยแต่ละคน ในขณะที่งานของ Keyser เป็นการประมวลปัจจัยแต่ละด้าน และให้รายละเอียดเจ้าของงานว่าปรากฏในงานของใครบ้าง ปัจจัยที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยเหล่านี้ พบว่าอาจมีการซ้ำซ้อนกันบ้าง แต่มีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ในขณะที่ยังปรากฏว่ามีงานของบางคนที่งานวิจัยเหล่านี้ไม่ได้นำมาประมวลไว้ บทความนี้จึงต้องการนำเสนองานวิจัยด้านการศึกษาปัจจัย โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้ครอบคลุมปัจจัยความสำเร็จด้านการจัดการความรู้ที่ปรากฏในวรรณกรรมและงานวิจัยต่างๆ ให้ครอบคลุมมากที่สุด

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยหลายเรื่องเป็นการสังเคราะห์และประมวลปัจจัยความสำเร็จจากงานหลายชิ้น ซึ่ง Roman-Velazquez (2004) ได้ระบุว่า ข้อมูลปัจจัยความสำเร็จที่ได้จากผลการวิจัยและจากประสบการณ์ของนักปฏิบัติด้านการจัดการความรู้ถือเป็นข้อมูลที่นำเชื่อถือที่สุดในการกำหนดปัจจัยความสำเร็จของการจัดการความรู้ งานวิจัยที่ทำการสังเคราะห์ปัจจัย ได้แก่ งานของ Alazmi and Zairi (2003) Roman-Velazquez (2004) Moslehi (2004) และ Keyser (2004) ดังนี้

งานของ Alazmi และ Zairi (2003) ได้ทำการสังเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จในการจัดการ

ความรู้จากงานจำนวน 14 ชิ้น ซึ่งตีพิมพ์ตั้งแต่ปี 1996-2002 ประกอบด้วยงานของ Wiig, Davenport, De Long, and Beers, Davenport and Prusak, Morey, Trussler, Finneran, Liebowitz, Manasco, Bassi, Choi, Skyrme, Skyrme and Amidon, Steele และ Heising โดยเน้นว่าปัจจัยเหล่านี้คือเป้าหมาย

ในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ทำให้องค์กรสามารถแข่งขันได้โดยใช้ความรู้ และเป็นองค์ประกอบที่ทำให้การดำเนินงานจัดการความรู้ประสบผลสำเร็จ รายละเอียดของปัจจัยจำแนกตามเจ้าของงาน มีดังนี้

ผู้เขียน	ปัจจัยความสำเร็จ
Wiig (1996)	1. สินทรัพย์ที่เป็นความรู้ที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ ต้องได้รับการสนับสนุน การรักษาไว้ และใช้ประโยชน์ให้มากที่สุดโดยทั้งในระดับคนและองค์กร 2. ต้องมีกระบวนการในการการสร้าง รวบรวม จัดระบบ ปรับเปลี่ยน ถ่ายทอด และเก็บรักษาความรู้
Davenport, De Long, and Beers (1998)	1. การเชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานหรือคุณค่าขององค์กร 2. เทคนิคและโครงสร้างพื้นฐานขององค์กร 3. โครงสร้างความรู้ที่เป็นมาตรฐานและยืดหยุ่น 4. วัฒนธรรมความรู้ที่มีความเป็นมิตร 5. วัตถุประสงค์และการสื่อสารที่ชัดเจน 6. การเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติที่สร้างแรงจูงใจ 7. ช่องทางที่หลากหลายในการส่งผ่านความรู้ 8. การสนับสนุนจากผู้บริหาร
Davenport and Prusak (1998)	1. เทคโนโลยี (เครือข่าย) 2. การสร้างและการเผยแพร่ความรู้ 3. การแบ่งปันถ่ายทอดความรู้ 4. คลังความรู้อิเล็กทรอนิกส์ 5. การฝึกอบรม วัฒนธรรม และผู้นำ 6. ประเด็นของความจริงจัง 7. โครงสร้างพื้นฐานของความรู้
Morey (1998)	1. ความสะดวก (สะดวกในการค้นคืนความรู้) 2. ความรู้ที่ค้นคืนมีความถูกต้องแม่นยำ 3. มีประสิทธิภาพ (ความรู้ที่ค้นคืนมีประโยชน์และถูกต้อง) 4. สามารถเข้าถึงความรู้ได้ตลอดเวลาที่ต้องการ
Trussler (1998)	1. โครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม 2. ผู้นำและกลยุทธ์ (พันธะสัญญาในการจัดการ) 3. การสร้างแรงจูงใจในการแบ่งปันถ่ายทอด 4. การค้นหาคนและข้อมูลที่เป็นแหล่งความรู้มีความถูกต้อง 5. วัฒนธรรม 6. เทคโนโลยี (เครือข่าย) 7. สะดวกในการร่วมมือกันในการส่งผ่านความรู้ 8. การฝึกอบรมและการเรียนรู้
Finneran (1999)	1. การสร้างวัฒนธรรม 2. การแบ่งปันถ่ายทอดสารสนเทศและความรู้ 3. การสร้างความรู้ 4. ประยุกต์กับการทำงาน
Liebowitz (2002)	1. กลยุทธ์การจัดการความรู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร 2. ผู้บริหารความรู้ (Chief Knowledge Officer) 3. คลังความรู้ที่สนับสนุนการทำงานขององค์กร 4. ระบบการจัดการความรู้และเครื่องมือ (เทคโนโลยี) 5. การส่งเสริมแรงจูงใจในการแบ่งปันถ่ายทอดความรู้ 6. การสนับสนุนวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการจัดการความรู้
Manasco (1999)	1. การสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน (เทคโนโลยีที่เหมาะสม) 2. การส่งเสริมกระบวนการ (การสร้างและการแบ่งปันถ่ายทอดความรู้)

ผู้เขียน	ปัจจัยความสำเร็จ
Bassi (1999)	1. คนในองค์กรมีการเรียนรู้ 2. มีการนำไปประยุกต์ใช้กับงาน 3. การแบ่งปันถ่ายทอดความรู้
Choi (2000)	1. การอบรมบุคลากร 2. การมีส่วนร่วมของบุคลากร 3. การทำงานเป็นทีม 4. การมอบอำนาจให้แก่บุคลากร 5. ผู้บริหารระดับสูงและพันธมิตรสัญญา 6. โครงสร้างพื้นฐานระบบสารสนเทศ
Skyrme (2000)	1. การสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูง 2. การเชื่อมโยงกับกลยุทธ์ขององค์กรที่ชัดเจน 3. มีความรู้เกี่ยวกับความรู้ 4. มีวิสัยทัศน์ที่ผลักดัน 5. ผู้บริหารความรู้ 6. กระบวนการความรู้ที่เป็นระบบ (สนับสนุนโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการสารสนเทศ (บรรณารักษ์) รวมถึงการเป็นหุ้นส่วนที่ใกล้ชิดกันระหว่างผู้ใช้และผู้จัดทำสารสนเทศ) 7. โครงสร้างความรู้ที่พัฒนาอย่างดี (ทั้งฮาร์ดแวร์และซอฟต์แวร์) 8. เครื่องมือวัดที่เหมาะสม 9. การสร้างวัฒนธรรมที่สนับสนุนนวัตกรรม การเรียนรู้ และความรู้ 10. โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคนิคที่สนับสนุนการทำงานด้านความรู้
Skyrme and Amidon (1997)	1. การเชื่อมโยงกับเป้าหมายที่สำคัญขององค์กร 2. มีวิสัยทัศน์ที่ผลักดัน 3. ผู้บริหารความรู้ 4. วัฒนธรรมการสร้างและแบ่งปันถ่ายทอดความรู้ 5. การเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง 6. โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีที่ได้รับการพัฒนาอย่างดี 7. กระบวนการความรู้ที่เป็นระบบ
Steele (2000)	1. บุคลากรต้องเชื่อในโมเดลใหม่ 2. เส้นทางการสื่อสารต้องเปิดเผย 3. การแบ่งปันถ่ายทอดสารสนเทศ
Heising (2001)	1. การจัดเก็บประสบการณ์จากผู้เชี่ยวชาญ 2. วัฒนธรรมการส่งอีเมลในองค์กร (วัฒนธรรมองค์กร) 3. การสนับสนุนจากผู้บริหาร 4. เทคโนโลยีสารสนเทศ 5. การบูรณาการระหว่างกระบวนการจัดการความรู้ (การสร้าง การจัดเก็บ การเผยแพร่ การประยุกต์ความรู้) 6. งานด้านการจัดการความรู้ต้องถูกรวมเข้ากับงานประจำวันและบูรณาการอยู่ในกระบวนการทำงานประจำวันขององค์กร

งานวิจัยของ Keyser (2004) เป็นงานที่ละเอียดและครอบคลุม โดยทำการสังเคราะห์และประมวลปัจจัยหรือองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการความรู้กับการปฏิบัติงานในองค์กร จากงานหลายชิ้นที่ตีพิมพ์ในช่วง 10 ปีตั้งแต่ปี ค.ศ. 1992 ถึงปี ค.ศ. 2002 โดยใช้เกณฑ์ว่าต้องปรากฏอยู่ในวรรณกรรมหรืองานวิจัยอย่างน้อย 2 ชิ้นขึ้นไป และนำเสนอผลการสังเคราะห์ในรูปแบบของตาราง โดย Keyser ได้จัดกลุ่มปัจจัยออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ด้านวัฒนธรรมองค์กร ด้านเทคโนโลยีสาร

สนเทศ ด้านกระบวนการจัดการความรู้ ด้านการประเมินและวัดผลการจัดการความรู้ และด้านกลยุทธ์การจัดการความรู้ ประกอบด้วยปัจจัยย่อยทั้งหมด 35 ด้าน รายละเอียดของปัจจัยแต่ละกลุ่มที่ปรากฏในงานของ Keyser มีดังนี้

1. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร

Keyser ได้จำแนกปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรออกเป็น 10 องค์ประกอบ จากการสังเคราะห์งานที่เกี่ยวข้องจำนวน 23 ชิ้น ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี 1992-2002 ประกอบด้วยงานของ Pickering and Matson

(1992) Wiig (1993) Nonaka (1994) Leonard-Barton (1995) Myers (1996) Muzumadr (1997) Allee (1997) Ward (1997) Davenport and Prusak (1998) O'Dell and Prusak (1998) Greengard (1998) Martinez (1998) Wah (1999) Greco (1999) McLagan (1999) Buckmen (1999) Calabress (2000) Bixler (2000) Choi (2000) Small and Tatalias (2000) Dixon (2000) Nguyen (2002) Drucker (1988/1994) โดยได้นิยามความหมายจากงานเหล่านี้ว่าปัจจัยด้านวัฒนธรรม

องค์กรที่สนับสนุนการจัดการความรู้ หมายถึง วัฒนธรรมการแบ่งปันถ่ายทอดความรู้ที่รวมถึงสภาพแวดล้อมที่คนในองค์กรมีความจริงจังและนับถือกัน มีความสนใจร่วมกัน มีเป้าหมายร่วมกัน มีการตระหนักถึงสิ่งสำคัญที่ต้องทำร่วมกัน มีการแบ่งปันและเรียนรู้ร่วมกัน โดยไม่กลัวความล้มเหลว สละเวลาที่จะเข้ามาร่วมมือกัน มีการสร้างเครือข่ายของคนในองค์กร โดยที่ผู้บริหารองค์กรต้องให้การสนับสนุน ส่งเสริมและมีส่วนร่วม รายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ และจำนวนของเอกสารที่อ้างอิงมีดังนี้

องค์ประกอบด้านวัฒนธรรมองค์กร	Drucker, 1988/1994	Nguyen, 2002	Dixon, 2000	Small and Tatalias, 2000	Choi, 2000	Bixler, 2000	Calabress, 2000	Buckmen, 1999	McLagan, 1999	Greco, 1999	Wah, 1999	Martinez, 1998	Greengard, 1998	O'Dell and Prusak, 1998	Davenport and Prusak, 1998	Ward, 1997	Allee, 1997	Muzumadr, 1997	Myers, 1996	Leonard-Barton, 1995	Nonaka, 1994	Wiig, 1993	Pickering and Watson, 1992	จำนวนเอกสารอ้างอิง
1. วัฒนธรรมการแบ่งปันถ่ายทอดความรู้ที่เข้มแข็ง	X			X	X	X	X			X	X			X	X				X	X				12
2. พันธสัญญา การมีส่วนร่วม และการสนับสนุนส่งเสริมของผู้บริหาร	X				X	X	X			X			X	X	X					X	X	X		11
3. บรรยากาศของการแบ่งปันความรู้และการเรียนรู้ในองค์กร		X	X				X	X			X			X				X						8
4. เป้าหมายและความสนใจร่วมกัน				X		X	X							X	X									7
5. ความจริงจังและการนับถือกัน		X	X										X	X						X	X			6
6. การสร้างแรงจูงใจ การมีส่วนร่วม และการมอบอำนาจให้ปฏิบัติงาน					X				X			X			X									5
7. เครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงบุคลากร														X				X						4
8. การให้รางวัล / การยกย่องชมเชย และการยอมรับ / การส่งเสริมในหน้าที่การงาน และการประเมินผล						X						X		X					X					4
9. กล้าที่จะทำโดยไม่กลัวความล้มเหลว														X						X				3
10. สภาพแวดล้อมของความร่วมมือกัน						X								X							X			3

2. ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ
Keyser ได้จำแนกปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศออกเป็น 8 องค์ประกอบจากการสังเคราะห์งานที่เกี่ยวข้องจำนวน 21 ชิ้น ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี 1993-2001

ประกอบด้วยงานของ Wiig (1993) Nonaka (1994) Leonard-Barton (1995) Muzumadr (1997) Allee (1997) Davenport and Prusak (1998) O'Dell and Grayson (1998) Greengard (1998) Wah (1999)

Steward (1999) Cohen & Backer (1999) Gordon (1999) Zack (1999) Savary (1999) Buckmen (1999) Calabress (2000) Bixler (2000) Choi (2000) Small and Tatalias (2000) Dixon (2000) และ Yang (2001) โดยได้นิยามความหมายจากงานเหล่านี้ว่าปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง เทคโนโลยีที่ใช้งานง่าย (user friendly) มีความทันสมัย (up to date) และมีความสามารถในการเชื่อมโยงคนในองค์กร สนับสนุนความสามารถ

และสะดวกในการเข้าถึงองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและกระบวนการทำงานในองค์กร วิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด (best practices) และ/หรือบทเรียนสำหรับการเรียนรู้ (lessons learned) และเป็นระบบที่เอื้อให้สมาชิกผู้ใช้งานสามารถกำหนดผู้เชี่ยวชาญเพื่อการเข้าถึงองค์ความรู้ที่ต้องการ รวมทั้งต้องจัดให้มีการอบรมผู้ใช้ในการใช้งานเทคโนโลยีเหล่านี้ รายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ และจำนวนของเอกสารที่อ้างอิงมีดังนี้

องค์ประกอบด้านเทคโนโลยี	Wilo, 1993	Nonaka, 1994	Leonard-Barton, 1995	Muzumad, 1997	Alle, 1997	Davenport and Prusak, 1998	O'Dell and Grayson, 1998	Greenard, 1998	Wah, 1999	Steward, 1999	Cohen & Backer, 1999	Gordon, 1999	Zack, 1999	Savary, 1999	Buckman, 1999	Calabress, 2000	Bixler, 2000	Choi, 2000	Small and Tatalias, 2000	Dixon, 2000	Yang, 2001	จำนวนเอกสารอ้างอิง
1. คลังข้อมูลและฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ทำหน้าที่ในการกลั่นกรองจัดเก็บและเข้าถึงเนื้อหา	X	X		X	X	X	X						X			X	X	X	X			11
2. เทคโนโลยีที่สนับสนุนในการถ่ายทอดความรู้		X	X	X	X		X									X		X	X			8
3. เทคโนโลยีบนระบบที่เป็นพื้นฐาน (platforms) เดียวกันที่สนับสนุนระบบงานที่ถูกต้อง ใช้งานง่าย (user friendly) และมีความน่าเชื่อถือ (Reliable)		X				X	X		X					X	X			X				7
4. การจัดเก็บสารสนเทศและความรู้เกี่ยวกับนโยบายและการดำเนินงาน การปฏิบัติที่ดีที่สุด (best practice) บทเรียนการเรียนรู้ ประสบการณ์ผู้เชี่ยวชาญ/แผนที่ความรู้ (Experts/Maps)	X	X					X									X		X	X			6
5. การอบรมอย่างเหมาะสมและทันเวลา			X					X			X	X						X				5
6. โครงสร้างพื้นฐานของเทคโนโลยี				X						X			X					X				4
7. การเชื่อมโยงกับเทคโนโลยีหรือระบบเดิมขององค์กร	X						X												X		X	4
8. ระบบการจัดการความรู้ที่เป็นรูปธรรม (KM Physical system)			X													X						2

3. ปัจจัยด้านการวัดผลการจัดการความรู้ (KM Measures Elements) Keyser ได้จำแนกปัจจัยด้านการวัดผลการจัดการความรู้ ออกเป็น 7 องค์ประกอบจากการสังเคราะห์งานที่เกี่ยวข้องจำนวน 11 ชิ้น ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี 1988-2000 ประกอบด้วยงานของ Pickkering & Matson (1992) Myers (1996) Muzumadr (1997) Choo (1998) O'Dell and Grayson (1998) Martinez (1998) Calabress (2000) Bixler (2000) Choi (2000) Small and Tatalias (2000) และ Drucker, 1988/94 โดยได้นิยามความหมายปัจจัยด้านการวัดผลการจัดการความรู้จากงานเหล่านี้ว่าหมายถึง กระบวนการที่

สะท้อนให้เห็นผลกระทบของการแบ่งปันความรู้ต่อการปฏิบัติงานในองค์กร เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลควรถูกออกแบบเพื่อสะท้อนให้เห็นภาพและข้อคิดเห็น (feedback) ของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเปรียบเทียบระหว่างการจัดการความรู้ที่ใช้เครื่องมือแบบง่ายกับเครื่องมือที่เป็นระบบหรือเทคโนโลยี รวมทั้งมีประสิทธิภาพในการวัดการติดตามความเคลื่อนไหวของความรู้ในองค์กร รายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ และจำนวนของเอกสารที่อ้างอิงมีดังนี้

องค์ประกอบด้านการวัดผล	Pickkering & Matson, 1992	Myers, 1996	Muzumadr, 1997	Choo, 1998	O'Dell and Grayson, 1998	Martinez, 1998	Calabress, 2000	Bixler, 2000	Choi, 2000	Small and Tatalias, 2000	Drucker, 1988/94	จำนวนเอกสารอ้างอิง
1. มีการวัดผลด้านประโยชน์ของการจัดการความรู้ต่อการปฏิบัติงาน และผลกำไรขององค์กร	X		X		X	X		X	X		X	7
2. มีการวัดผลกระทบของกิจกรรมการจัดการความรู้			X		X		X			X		4
3. มีการวัดผลการดำเนินการเกี่ยวกับแบ่งปันถ่ายทอดความรู้ภายในองค์กร				X						X		2
4. มีการวัดผลเพื่อเปรียบเทียบระหว่างการจัดการความรู้ที่ใช้เครื่องมือแบบง่ายๆ (common equipment) และการใช้ระบบเทคโนโลยี (system)		X			X							2
5. มีการวัดผลกิจกรรมการจัดการความรู้โดยใช้เครื่องมือที่วัดผลเป็นค่าตัวเลข (metric system)					X		X					2
6. มีกลไกที่ผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนหรือองค์กรสามารถให้ข้อเสนอแนะกิจกรรมได้ (feedback)					X						X	2
7. เครื่องมือวัดผลที่สามารถวัดได้ว่าความรู้มีการเคลื่อนย้ายอย่างไรและเมื่อไร			X	X								2

4. กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management Process) Keyser ได้จำแนกปัจจัยด้านกระบวนการจัดการความรู้ ออกเป็น 6 องค์ประกอบ จากการสังเคราะห์งานที่เกี่ยวข้องจำนวน 15 ชิ้น ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี 1993-2002 ประกอบด้วยงานของ Wiig (1993) Nonaka (1994) Leonard-Barton (1995) Myers (1996) Muzumadr (1997) Davenport and Prusak (1998) Choo (1998) O'Dell and Grayson (1998) Steward (1999) Greco (1999) Calabress (2000) Bixler (2000) Choi (2000) Small and Tatalias (2000)

และ Nguyen (2002) โดยได้นิยามความหมาย ปัจจัยด้านกระบวนการจัดการความรู้จากงานเหล่านี้ว่าหมายถึง กระบวนการที่ถูกออกแบบเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรและองค์กรให้ดีขึ้น กระบวนการเป็นสิ่งที่แสดงถึงแนวทางสำหรับ กิจกรรมการทำงานและเป็นมาตรฐานในการ ปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการความรู้ โดยกระบวนการ ความรู้ควรเป็นสิ่งที่สนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้ขององค์กรและมีการปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอผ่านการทดลองใช้ รายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ และจำนวนของเอกสารที่อ้างอิงมีดังนี้

องค์ประกอบด้าน กระบวนการจัดการความรู้	Wiig, 1993	Nonaka, 1994	Leonard-Barton, 1995	Myers, 1996	Muzumadr, 1997	Davenport and Prusak, 1998	Choo, 1998	O'Dell and Grayson, 1998	Steward, 1999	Greco, 1999	Calabress, 2000	Bixler, 2000	Choi, 2000	Small and Tatalias, 2000	Nguyen, 2002	จำนวนเอกสารที่อ้างอิง
1.องค์กรควรมีนโยบายและการดำเนินงาน (Policy and Procedure) การปฏิบัติ (Practices) และ กระบวนการ (Processes) เกี่ยวกับการ ถ่ายทอดความรู้	X	X		X	X	X		X	X		X		X		X	10
2.มีการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติ เกี่ยวกับการรวบรวมและใช้ความรู้	X			X	X	X		X		X		X		X	X	9
3.มีกระบวนการในการกำหนดความรู้	X						X	X			X			X		5
4.มีกระบวนการในการดัดแปลง (adaptation) และยกระดับ (upgrade) ความรู้		X	X					X					X			4
5.มีกระบวนการจัดการความรู้ที่มีความ เป็นมาตรฐาน				X		X		X								3
6.กระบวนการในการไหลเวียนในงาน ของแต่ละคนมีความชัดเจน									X		X					2

5. ปัจจัยด้านกลยุทธ์การจัดการความรู้ (Knowledge Management Strategy) Keyser ได้จำแนกปัจจัยด้านกลยุทธ์การจัดการความรู้ ออกเป็น 4 องค์ประกอบ จากการสังเคราะห์งานที่เกี่ยวข้องจำนวน 15 ชิ้น ตีพิมพ์ตั้งแต่ปี 1995-2000 ประกอบด้วยงานของ Leonard-Barton (1995) Myers (1996) Muzumadr (1997) Allee (1997) Bonaventura (1997) Davenport and Prusak (1998) Choo (1998) O'Dell and Grayson (1998) Wah (1999) Zack (1999) Buckmen (1999)

Calabress (2000) Bixler (2000) Choi (2000) และ Small and Tatalias (2000) โดยได้นิยามความหมายปัจจัยด้านกลยุทธ์การจัดการความรู้จากงานเหล่านี้ว่าหมายถึง กลยุทธ์หรือยุทธวิธีที่ถูกกำหนด ขึ้นเพื่อสนับสนุนการจัดการและใช้ประโยชน์จาก ความรู้ภายในองค์กรเพื่อประโยชน์ในแง่ของการ แข่งขัน และเป็นพันธะสัญญาของผู้บริหารที่ต้อง ปฏิบัติ โดยกลยุทธ์ในการใช้และถ่ายทอดความรู้ ในองค์กรควรมีการสื่อสารไปยังบุคลากรอย่างทั่ว ถึง กลยุทธ์ที่ควรกำหนดขึ้นเช่นการสร้าง best prac-

tice, มาตรฐานเทียบเคียง (benchmarking) , ระบบ
ที่เลี้ยงพนักงาน, การคิดอย่างเป็นระบบ และการ

วางแผนก่อนการทำงาน เป็นต้น รายละเอียดของ
องค์ประกอบต่างๆและจำนวนของเอกสารที่อ้างอิงมีดังนี้

องค์ประกอบด้าน กลยุทธ์การจัดการความรู้	Leonard-Barton, 1995	Myers, 1996	Muzumadr, 1997	Allee, 1997	Bonaventura, 1997	Choo, 1998 Davenport and Prusak,	O'Dell and Grayson, 1998	Wah, 1999	Zack, 1999	Buckman, 1999	Calabress, 2000	Bixler, 2000	Choi, 2000	Small and Taitiles, 2000	จำนวนเอกสารอ้างอิง
1.กำหนดโครงสร้างของการจัดการ ความรู้ (KM structure) ได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศ กระบวนการ การวัดผล หน้าที่และความ รับผิดชอบ		X	X	X		X	X	X	X	X			X	X	10
2.กำหนดกิจกรรมการถ่ายทอด ความรู้ (Knowledge transfer) ได้แก่ ระบบสารสนเทศ การ หมุนเวียนสลับเปลี่ยนงาน ชุมชนนัก ปฏิบัติ (Communities of Practice) มาตรฐานเทียบเคียง (Benchmarking) ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring)		X	X	X			X	X	X		X		X	X	9
3.มีการกำหนดกลยุทธ์การจัดการ ความรู้ ที่เชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายขององค์กร	X		X	X			X		X		X	X		X	8
4.มีการจัดอุปสรรคที่ขัดขวาง				X	X								X		3

นอกจากนี้ยังปรากฏงานที่สังเคราะห์
จำนวนงานวิจัยไม่มากเท่างานสองชิ้นข้างต้น ได้แก่
งานวิจัยของ Moslehi (2004) ได้สังเคราะห์งานของ
Nonaka, Toyama and Konno (2000) O'Dell and
Grayson (1998) และ Teece (2000) พบว่าปัจจัย
ความสำเร็จในการจัดการความรู้ที่ปรากฏในงาน
เหล่านี้ประกอบด้วยปัจจัย 4 ด้าน ได้แก่ คน องค์กร
กระบวนการ และระบบ และงานของ Roman-
Velazquez (2004) ได้วิเคราะห์ปัจจัยจากงานของ
Choi และงานของ Kemp และคณะ โดยผลการวิจัย
ของ Choi (2000) ที่ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับ
ปัจจัยความสำเร็จในการจัดการความรู้ จากกลุ่ม
ตัวอย่างจำนวน 217 คนจากหลายองค์กร พบว่า
ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ผู้นำและ
ภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านองค์กร และโครงสร้างพื้นฐาน
ของระบบสารสนเทศ และงานของ Kemp และคณะ
ได้นำเสนอกลุ่มของปัจจัยที่ส่งผลให้การจัดการ
ความรู้ในเครือข่ายผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ซอฟต์แวร์ (the
Software Productivity Consortium) ประสบผล

สำเร็จ โดยเป็นการวิเคราะห์จากประสบการณ์ปัจจัย
ต่างๆ ประกอบด้วยการมีเป้าหมายที่ชัดเจน ความ
คาดหวังที่เป็นไปได้การปฏิสัมพันธ์ของคนในองค์กร
วิธีการของระบบกรอบแนวคิดที่ยืดหยุ่นกระบวนการ
ที่ค่อยเป็นค่อยไป การวัดผลแบบบูรณาการ โมเดล
ของสมรรถนะ และเทคนิคที่สมบูรณ์ (Kemp et al,
2001)

อย่างไรก็ตาม ยังมีงานบางชิ้นที่ไม่
ปรากฏในงานวิจัยทั้ง 4 เรื่องข้างต้น ได้แก่ งานของ
Stankosky และ Baldanza , Chait และงานของ
Martin ดังนี้

งานของ Stankosky และ Baldanza ซึ่ง
ทำการศึกษาสองครั้งในห้วงเวลาที่ต่างกันคือปี
1999 และปี 2001 ได้ยืนยันว่าองค์ประกอบหรือ
ปัจจัยสำคัญ 4 ด้านที่ทำให้การจัดการความรู้
ประสบความสำเร็จ ซึ่งมีดังนี้ (Baldanza and
Stankosky, 1999; Stankosky and Baldanza,
2001)

1) ผู้นำและภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง ภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรซึ่งทำหน้าที่ในการพัฒนากลยุทธ์ที่ทำให้องค์กรอยู่รอดและประสบความสำเร็จ ทั้งนี้กระบวนการหรือระบบการจัดการความรู้จะประสบความสำเร็จได้ต้องมีการพัฒนากลยุทธ์ขององค์กรขึ้น โดยผู้บริหารเป็นผู้ทำหน้าที่สร้างและใช้กลยุทธ์ รวมถึงการสนับสนุนส่งเสริมด้านวัฒนธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่องค์กรเป็นอยู่เพื่อความสำเร็จของกลยุทธ์

2) องค์กร (Organization) โครงสร้างขององค์กรและโครงสร้างพื้นฐานต้องสนับสนุนกลยุทธ์การจัดการความรู้ ทั้งนี้กระบวนการดำเนินงานขององค์กรและระบบการบริหารจัดการต้องมีประสิทธิภาพและยืดหยุ่นเพียงพอให้นำไปสู่การปรับเปลี่ยนได้

3) เทคโนโลยี (Technology) เป็นสิ่งหลักที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นคลังความรู้ เครื่องมือในการจัดการและการสื่อสาร เทคโนโลยีต้องเป็นสิ่งสนับสนุนกลยุทธ์องค์กรเพิ่มคุณค่าและมีการวัดผล

4) การเรียนรู้ (Learning) การเรียนรู้ที่ได้รับความพิสูจน์ว่าเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงบวก การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มีการพัฒนาการมาจากการจัดการสารสนเทศ การสร้างฐานความรู้ในองค์กร การจัดการความรู้ การเรียนรู้ในองค์กร และนำไปใช้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงานตามลำดับ

ปัจจัยที่เป็นผลวิจัยของ Stankosky และ Baldanza ได้ถูกนำไปพิสูจน์ในงานวิจัยของ Calabrese (2000) และ Bixler (2000) และได้รับการยืนยันว่า ปัจจัยทั้ง 4 ด้านเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการจัดการความรู้ในองค์กร อย่างไรก็ตาม Stankosky และ Baldanza ได้เน้นย้ำว่า องค์ประกอบที่ทำให้การจัดการความรู้ในองค์กรประสบความสำเร็จในแต่ละองค์กรมีความแตกต่างกัน องค์ประกอบที่จำเป็นสำหรับองค์กรหนึ่งอาจจะไม่ใช่สิ่งสำคัญสำหรับอีกองค์กร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลยุทธ์และสภาพแวดล้อมขององค์กรนั้นๆ เช่นเดียวกับแนวคิดของ Choi (2000) โมเดลของการจัดการความรู้ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาอย่างหลากหลาย ดังนั้นองค์ประกอบพื้นฐานของความสำเร็จในการจัดการความรู้จึงมีอยู่มากมาย กระจัดกระจายและแตกต่างกันออกไป ดังนั้นจึงต้องเข้าใจว่านิยามของ

KM ไม่ได้มีเพียงนิยามเดียวและไม่มีวิธีการที่ดีที่สุดวิธีเดียวในการประยุกต์การจัดการความรู้ แต่ละองค์กรจะมีองค์ประกอบของการจัดการความรู้ที่เหมาะสมกับองค์กรนั้นๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนเพื่อนำไปสู่การประยุกต์การจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ

ในงานของ Chait ได้ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของบริษัทที่ปรึกษาชื่อ Arthur D. Little โดยใช้วิธีการประเมินจากประสบการณ์ การวางแผนการทดสอบแบบนำร่อง และการประยุกต์ใช้ระบบการจัดการความรู้ พบว่าความสำเร็จเกิดจากปัจจัยต่างๆ ประกอบด้วยการมีวิสัยทัศน์ที่สนับสนุน การสร้างแผนการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ และความสามารถขององค์กรในการจัดการกับองค์ประกอบหลัก 4 ด้านได้แก่การจัดการด้านเนื้อหา ด้านวัฒนธรรม กระบวนการ และโครงสร้างพื้นฐาน โดยพบว่าเทคโนโลยีสารสนเทศที่สนับสนุนระบบการจัดการความรู้ถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุด (Chait, 2000)

ที่ผ่านมาการศึกษาการจัดการความรู้มักปรากฏในองค์กรธุรกิจ แต่ในสถาบันอุดมศึกษาพบว่า Martin (2004) ได้มีการศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษา โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) กับกลุ่มผู้บริหารมหาวิทยาลัย ซึ่งเมื่อทำการประมวลแล้วพบว่าประกอบด้วยปัจจัย 3 ด้านได้แก่ ด้านวัฒนธรรมองค์กร ผู้บริหาร และการบริหารจัดการองค์กรมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร ประกอบด้วย

1.1 การเปลี่ยนรูปแบบจากการทำงานแบบเดิมไปสู่วัฒนธรรมการทำงานที่ใช้ความรู้

1.2 การมีบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างและโปร่งใสทางความคิด เปิดรับความเปลี่ยนแปลงและความคิดใหม่ๆ เพื่อเอื้อให้บุคลากรทุกระดับมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งหมายถึงการเป็นองค์กรแบบเปิด (Open enterprise)

1.3 บุคลากรมหาวิทยาลัยต้องมีการทำงานในลักษณะการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายที่มีการปฏิสัมพันธ์กัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำงานโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้สถาบันสามารถพัฒนาไปสู่การเรียนรู้ร่วมกัน (Senge, 1990) ทั้งนี้

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูง ดังนั้นจึงเป็นที่รวมของผู้มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านสูง ดังนั้นการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันจึงเป็นสิ่งที่ควรดำเนินการ โดยการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายควรมีการผสมผสานระหว่างทักษะและประสบการณ์ที่หลากหลาย เพื่อช่วยให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันมีประสิทธิภาพ โดยความสำเร็จของการทำงานแบบเครือข่ายคือการยอมรับในความสามารถของผู้อื่น มีความจริงใจและเปิดกว้างต่อกัน นอกจากนี้ยังควรมีการทำงานที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายภายนอก เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถาบันกับผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก มหาวิทยาลัยสามารถดำเนินการได้โดยวิธีการเช่นสำรวจความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์และมุมมอง เพื่อพัฒนาความร่วมมือต่อไปในอนาคต มีการจัดพบปะกันทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก เป็นต้น

1.4 มีการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการเรียนรู้ โดยเปลี่ยนไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning organization) คนในองค์กรต้องมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ กล่าวคือมีความอยากรู้อยากเห็น อยากรู้จักเรียนรู้ กระตือรือร้นที่จะรับสิ่งใหม่ๆ มุ่งมั่นที่จะสร้างนวัตกรรม โดยมีแรงจูงใจเช่นการให้รางวัล ทั้งพฤติกรรมแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ต้องมีการสร้างวัฒนธรรมการแบ่งปันถ่ายทอดความรู้ โดยเน้นการแลกเปลี่ยนความรู้ที่ซ่อนเร้นที่อยู่ในแต่ละคนหรือทีมงาน โดยเฉพาะความรู้ที่เป็น know-how ที่เป็นวิธีการปฏิบัติที่ดีที่สุด (best practice) ต้องมีบรรยากาศที่การสื่อสารเป็นไปอย่างทั่วถึงทั้งองค์กร เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในสถาบัน โดยเน้นรูปแบบการสื่อสารแบบเผชิญหน้า (Face-to-face) มากกว่าการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีเช่นอีเมล เพราะจะเป็นข้อจำกัดในการเปิดกว้างทางความคิด

2. ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ (Leadership) ในงานวิจัยของ Martin พบว่าผู้นำเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดในการผลักดันให้การจัดการความรู้ในสถาบันประสบผลสำเร็จ โดยควรมีบทบาทสำคัญคือ

2.1 ผลักดันให้การจัดการความรู้ถือเป็นภารกิจที่สำคัญของสถาบัน ที่ทุกหน่วยงานต้องนำไปปฏิบัติ โดยสร้างหลักประกันที่จะสนับสนุนการจัดการความรู้

2.2 สร้างสภาพแวดล้อมในสถาบันที่ส่งเสริมการแบ่งปันถ่ายทอดความรู้ โดยการจัดอุปสรรคต่างๆ ที่ขัดขวางออก

2.3 ส่งเสริมการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ที่เหมาะสมถึงความสำคัญของการจัดการความรู้ การสร้างวัฒนธรรมใหม่ขององค์กรที่เน้นการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงการทำงานรูปแบบเก่าๆ

2.4 ส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานมีการทำงานในลักษณะความร่วมมือกัน ทั้งภายในและระหว่างสถาบัน

2.5 มีความสามารถในการจัดการกับภาวะวิกฤติที่สถาบันเผชิญ ทั้งนี้วิกฤติเป็นสิ่งที่ผลักดันให้เกิดสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ขึ้น ทำให้องค์กรมีการพัฒนาการทำงานเป็นทีมและมีความเป็นหนึ่งเดียว มีพลังร่วมกัน

2.6 ส่งเสริมให้คนในสถาบันปรับเปลี่ยนความคิดโดยเน้นการให้ความสำคัญกับการประยุกต์การจัดการความรู้กับการทำงาน

2.7 ผลักดันให้มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการดำเนินงานจัดการความรู้ และมีหน้าที่ในการสร้างความสมดุลระหว่างตัวนโยบายและการนำไปปฏิบัติ แต่ก็ไม่ควรมีการควบคุมที่เข้มงวดไป เพราะจะส่งผลเชิงลบต่อสภาพแวดล้อมของกระบวนการความรู้

2.8 ผลักดันการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้หรือชุมชนการเรียนรู้ขึ้นในสถาบันโดยการสนับสนุนด้านทรัพยากร ได้แก่ เวลา งบประมาณ โครงสร้างพื้นฐานที่รองรับเครือข่าย (Infrastructure) เช่นเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และกระบวนการทำงานที่ส่งเสริมเครือข่าย รวมถึงการจัดอุปสรรคของสถาบันที่อาจกระทบต่อประสิทธิภาพของเครือข่าย

2.9 ผลักดันวิสัยทัศน์มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญต่อบทบาทของการจัดการความรู้ต่อการส่งเสริมสถาบัน และเป็นวิสัยทัศน์ที่สร้างจากการใช้กระบวนการจัดการความรู้ โดยการมีส่วนร่วมของทุกระดับในองค์กรที่เกี่ยวข้อง ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของผู้บริหารฝ่ายเดียวเท่านั้น

3. ปัจจัยด้านการบริหารจัดการองค์กร พบว่ามีดังนี้

3.1 มหาวิทยาลัยควรเน้นโครงสร้างองค์กรแบบราบ ที่ไม่มีระดับชั้นมากไปหรือมีหน่วยงานที่ชอยย่อยมากเกินไป เพราะทำให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

3.2 ควรเน้นระบบการบริหารงานแบบล่างขึ้นบน (bottom-up) ไม่ใช่เป็นการสั่งการจากผู้บริหารระดับสูงลงไปสู่ระดับปฏิบัติ และควรเน้นการบริหารแบบมอบอำนาจในการตัดสินใจแก่บุคลากรทุกระดับ

3.3 มีการจัดทำแผนกลยุทธ์ที่เน้นกิจกรรมการจัดการความรู้ แผนกลยุทธ์เป็นทิศทางให้องค์กรรู้ว่าต้องทำอะไร เป็นกรอบแนวคิดในการปฏิบัติงาน ซึ่งสาระสำคัญในแผนต้องลำดับสิ่งที่ต้องปฏิบัติก่อน-หลังที่ชัดเจน

3.4 การกำหนดและจัดวางบุคลากรหลัก (key personnel) ให้อยู่ในตำแหน่งและหน้าที่ที่เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ รวมถึงบุคลิกลักษณะของแต่ละคน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.5 มีการจัดตั้งทีมงานผู้นำด้านการจัดการความรู้ที่มีคุณภาพและเป็นแบบอย่าง (ideal team) ขึ้นมาภายในสถาบัน และมีผู้ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารความรู้หรือ CKO (Chief Knowledge Officer) ทีมงานเป็นกลุ่มบุคลากรที่ช่วยเหลือสถาบันในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ ที่จะเป็นผู้นำกลุ่มอื่น ๆ ลักษณะของทีมงานต้องมีความกระตือรือร้น มีพลัง และมีความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเองในการแสดงความคิดเห็น

3.6 มีมาตรการในการเชิญชวนให้บุคลากรทุกระดับของสถาบันเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการความรู้ โดยสร้างให้เกิดระบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างเป็นทางการในสถาบัน การสร้างแรงจูงใจในการจัดการความรู้ เช่น การสนับสนุนโดยการให้รางวัลหรือการให้โบนัสหรือเงินรางวัลประจำปีในการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ การให้ความสำคัญในการเป็นส่วนหนึ่งของระบบประเมินการทำงาน เป็นต้น

3.7 วิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยควรเป็นสิ่งที่ส่งเสริมการจัดการความรู้ และการสร้างวิสัยทัศน์ควรมาจากการนำเอากระบวนการความรู้มาใช้ โดยเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดวิสัยทัศน์

3.8 มีการใช้อำนาจและการควบคุมจากฝ่ายบริหาร เพื่อให้การจัดการความรู้เป็นไปในทิศทางที่มหาวิทยาลัยต้องการ หรือใช้ในการจัดอุปสรรคการจัดการความรู้เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับคนหลายฝ่าย ดังนั้นจึง

จำเป็นต้องมีการควบคุมเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ผู้บริหารจำเป็นต้องลงไปควบคุมที่รายละเอียด (micromanagement) หมายถึงการลงไปควบคุมดูแลอย่างเข้มงวด เช่น ดูว่าบุคลากรคนใดที่ไม่มีความสามารถเพียงพอในงานที่รับผิดชอบอยู่ ก็จะหาคนที่มีความชำนาญในงานนั้นเข้ามาแทนและสร้างการถ่ายทอดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น

3.9 มหาวิทยาลัยควรมีการกำหนดนโยบายการจัดการความรู้ของมหาวิทยาลัยที่ชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ที่จะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนมีความชัดเจนในบทบาทหน้าที่และอำนาจในการปฏิบัติ มีทิศทางในการทำงานที่รับผิดชอบ และสร้างความมั่นใจในการทำงาน โดยนโยบายด้านการจัดการความรู้ ควรมีลักษณะคือเป็นนโยบายที่เอื้อให้การจัดการความรู้มีการดำเนินการทั่วทั้งสถาบัน เพื่อสนับสนุนภารกิจและเป้าหมายของสถาบันเป็นหลัก มีการเปลี่ยนแปลงได้ตามเงื่อนไขที่มากกระทบกับสภาพแวดล้อม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการทบทวนนโยบายเกี่ยวกับการจัดการความรู้ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป เป็นนโยบายที่มีความยืดหยุ่นในการนำไปปฏิบัติแต่ก็ไม่ยืดหย่อนเกินไป การเคร่งครัดหรือยึดมั่นกับนโยบายมากเกินไป เป็นอันตรายต่อการเรียนรู้ในองค์กร และมีการประกาศออกมาอย่างชัดเจนเพื่อให้บุคลากรทุกคนทราบและถือเป็นแนวทางปฏิบัติ

3.10 การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนหรือหน่วยงานภายนอกเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

บทสรุป

จากการศึกษางานวิจัยข้างต้นพบว่าการศึกษาเรื่องปัจจัยความสำเร็จในการจัดการความรู้ เป็นสิ่งที่มีการศึกษาอย่างต่อเนื่องและปรากฏในงานวิจัยหลายชิ้นซึ่งค่อนข้างยากต่อการติดตามแต่อย่างไรก็ตามวิธีการที่จะทำให้ได้ข้อมูลปัจจัยความสำเร็จที่ค่อนข้างครอบคลุม คือการศึกษาจากงานวิจัยของผู้อื่นที่ทำการประมวลและสังเคราะห์ไว้แล้ว ซึ่งงานที่รวบรวมไว้ค่อนข้างครอบคลุมได้แก่งานของ Alazmi and Zairi และงานของ Keyser ซึ่งทั้งสองงาน จากที่ศึกษาพบว่าปรากฏชื่อเจ้าของงานที่นำมาสังเคราะห์มีความซ้ำซ้อนกันบ้าง โดยพบจำนวน 2 ชิ้น ได้แก่งานของ Davenport and

Prusak (1998) และงานของ Choi (2000) แต่ก็มีวิธีการสังเคราะห์และนำเสนอข้อมูลที่แตกต่างกัน งานของ Keyser ยึดเกณฑ์ว่าปัจจัยที่รวบรวมมาต้องปรากฏในงานอย่างน้อย 2 ชิ้นขึ้นไป ในขณะที่งานของ Alazmi and Zairi นำเสนอรายละเอียดปัจจัยจากงานของผู้เขียนแต่ละคน งานของ Alazmi และ Zairi ได้ถูกนำไปอ้างอิงในงานวิจัยหลายชิ้น เช่น งานของ Anantatmula (2004) ซึ่งทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกเพื่อประเมินและวัดผลการจัดการความรู้ในองค์กร โดยสรุปแล้วปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จในการจัดการความรู้ที่ได้จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยต่างๆ พบว่ามีจำนวนมาก อย่างไรก็ตามเมื่อทำการสังเคราะห์แล้ว พบว่าสามารถจัดกลุ่มของปัจจัยออกเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมองค์กร เทคโนโลยีสารสนเทศ การบริหารจัดการองค์กร ผู้บริหารองค์กร กระบวนการจัดการความรู้ การวัดผลการจัดการความรู้ และกลยุทธ์การจัดการความรู้ โดยปัจจัยแต่ละกลุ่มประกอบด้วยปัจจัยย่อยๆ หลายตัวด้วยกัน ทั้งนี้การวิเคราะห์และประเมินปัจจัยความสำเร็จเป็นสิ่งที่ช่วยทำให้องค์กรสามารถกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ (core area) ในการดำเนินการจัดการความรู้ให้ประสบผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- Alazmi, M. and Zairi, M. (2003). Knowledge management critical success factors. *Total Quality Management & Business Excellence*. 14(2), 199-204.
- Anantatmula, V.S.P. (2004). *Criteria for measuring knowledge management efforts in organizations*. D.Sc. the George Washington University.
- Baldanza, C. and Stankosky, M.A. (1999). Knowledge management: an evolutionary architecture toward enterprise engineering. Paper read at International Council on Systems Engineering (INCOSE), Mid-Atlantic regional conference, September, 15.
- Berkman, E. (2001). When bad things happen to good ideas. *Darwin Magazine*. April.
- Bixler, C.H. (2000). *Creating a dynamic knowledge management maturity continuum for increased enterprise*

performance and innovation. Doctoral Dissertation, Engineering Management and Systems Engineering, The George Washington University, Washington, D.C.

- Calabrese, F. (2000). *A suggested framework of key elements defining effective enterprise knowledge management programs*. Doctoral Dissertation, Engineering Management and Systems Engineering, The George Washington University, Washington, DC.

Chait, L.P. (2000). Creating a successful KM system. *IEEE Engineering Management Review*. 28(2), 92-95.

Choi, Y.S. (2000). *An empirical study of factors affecting successful implementation of knowledge management*. Ph.D. Dissertation, University of Nebraska, Lincoln, NE.

Digman, L.A. (1990). *Strategic management: concepts, decisions cases*. 2nd ed. Homewood, IL: BPI/Irwin.

Frappaolo, C. (2002). *Knowledge management*. Oxford: Capstone Publishing.

Hansen, M.T., Nohria, N. and Tierney, T. (1999). What's your strategy for managing knowledge?. *Harvard Business Review*. March, 107-116.

Kemp, L.L., Nidiffer, N.E., Rose, L.C., Small, R. and Stankosky, M. (2001). Knowledge management: insight from the trenches. *IEEE Software*. 18(6), 66-68.

Keyser, R.L. (2004). *Assessing the relationship between knowledge management and plant performance at the Tennessee Valley Authority*. Doctoral Dissertation, Industrial and Systems Engineering and Engineering Management, The University of Alabama in Huntsville, Huntsville, Alabama.

Martin, J.S. (2004). *Enhancing and inhibiting interactions between business processing and knowledge production: A macro study of leadership and knowledge processing in*

- higher education. Ph.D. Clemson University.
- Martin, J.S., & Marion, R. (2005). Higher education leadership roles in knowledge processing. *The Learning Organization*. 12(2), 140-151.
- Massey, A.P., Montoya-Weiss, M.M. and Holcom, K. (2001). Re-engineering the customer relationship: leveraging knowledge assets at IBM. *Decision Support Systems*. 32(2), 155-170.
- Moslehi, A. (2004). A theoretical framework for strategic knowledge management maturity model; from systematic approach. Washington, D.C. : International Association for Management of Technology (IAMOT).
- Roman-Velazquez, J.A. (2004). An empirical study of knowledge management in the government and nonprofit sectors: Organizational culture composition and its relationship with knowledge management success and the approach for knowledge flow. D.Sc. the George Washington University.
- Stankosky, M., and Baldanza, C. (2001). A system approach to engineering a knowledge management system. In *Knowledge management: the catalyst for electronic government*, edited by R.C. Barquin, A. Bennet and S.G. Remez. Vienna, Virginia: Management Concepts.
- Zack, M.H. (1999). Developing a knowledge strategy. *California Management Review*. 41(3), 125-145.

การสังเคราะห์นิยามและแนวคิดเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาไทย

ชลภัสส์ วงษ์ประเสริฐ*

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอผลการวิจัยที่เกิดจากการสังเคราะห์เนื้อหาวรรณกรรมที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ที่รวบรวมได้จากแหล่งสารสนเทศต่างๆ ได้แก่ ห้องสมุด สื่อสารมวลชน และแหล่งสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ได้ความหมายหรือนิยามของภูมิปัญญาไทย และแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย ทำการศึกษาโดยใช้หลักการวิเคราะห์เนื้อหาตามกรอบแนวคิด 3 ประการคือ แนวคิดเชิงระบบ แนวคิดตามสาระหลัก และแนวคิดตามผู้เชี่ยวชาญ ผลการวิจัยนำเสนอนิยามของภูมิปัญญาไทยในเชิงระบบทั้งที่เป็นกระบวนการและผลลัพธ์ นิยามตามสาระหลักซึ่งพบว่าภูมิปัญญาไทยเป็นองค์ความรู้ประสบการณ์ภูมิหลัง ความสามารถแบบแผนวิถีชีวิต ทักษะปัญญา และกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านและชุมชน และนิยามตามผู้เชี่ยวชาญซึ่งประกอบด้วยนักคิดนักพัฒนานักวิทยาศาสตร์นักการศึกษานักมานุษยวิทยานักวัฒนธรรมและนักคิดชนวิทยา นอกจากนี้ยังมีข้อสรุปที่เกี่ยวกับที่มา เป้าหมาย และประเภทของภูมิปัญญาไทยด้วย

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาไทย การสังเคราะห์วรรณกรรม

*ศศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์), กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และหัวหน้าสาขาวิชาการจัดการสารสนเทศ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยรังสิต

Synthesis of Definitions and Concepts of Thai Traditional Knowledge

Cholabhat Vongprasert*

ABSTRACT

This article presents the research study on the synthesis of contents of the literatures concerning Thai traditional knowledge collecting from libraries, mass media and electronic resources. The purpose is to analyze and synthesize the definitions and concepts of Thai traditional knowledge found in those literatures. The content analysis approach is used by following the 3 conceptual frameworks: system concept, thematic concept, and authority of the contents concept. The research results summarize the definitions and concepts of Thai traditional knowledge according to the system concept (process and output), the thematic concept (body of knowledge, experiences, backgrounds, competencies, ways of life, intellectual capital, and learning processes of the people and community), and the authority of the contents concept (thinkers, developers, scientists, educators, anthropologists, experts in cultures and folklore). In addition, the summary on the sources, goals, and types of Thai traditional knowledge is also provided.

Keywords : Thai traditional knowledge, synthesis of the literature

*M.A. (Library and Information Science), Ed.D. (Educational Development), Assistant Professor, Head of Department of Information Management, Faculty of Information Technology, Rangsit University.

บทนำ

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา คนไทยเริ่มคุ้นเคยกับคำว่า “การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา” “สิทธิบัตร” “ลิขสิทธิ์” “การคุ้มครองภูมิปัญญา” ซึ่งเกิดจากโลกและองค์กรธุรกิจตระหนักถึงความสำคัญของความรู้ ภูมิปัญญาและทุนทางปัญญาว่ามีความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันของธุรกิจซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ และไม่เป็นความลับอีกต่อไปแล้วว่าทุนทางปัญญาเป็นศักยภาพในการแข่งขันขององค์กรและถือว่าเป็นทรัพยากรหลักขององค์กร

สังคมไทยนั้นภูมิปัญญาถือเป็นทุนทางสังคมที่สะสมกันมาตั้งแต่รุ่นจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งก่อนหน้านี้เราจะได้ยินคำว่า “ภูมิปัญญา” “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” และ “ภูมิปัญญาไทย” เกิดขึ้นจากนักวิชาการ นักพัฒนาและแพร่หลายไปในวงการต่างๆ อย่างช้าๆ แต่แผ่ออกไปในวงกว้างแทนที่คำว่า “วัฒนธรรมชาวบ้าน” “วัฒนธรรมพื้นบ้าน” และ “วัฒนธรรมไทย” นอกจากนี้ยังมีคำว่า “Traditio al Knowledge” และ “Folklore” ถือว่าเป็นคำหลักในการพยายามกำหนดในการจัดทำ การคุ้มครองทางกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งทั้งสองคำนี้แสดงถึงความรู้ความคิดของกลุ่มชนที่ถ่ายทอดและสืบทอดกันมาตามประเพณี คำทั้งสองคำมีความหมายใกล้เคียงกันแต่ไม่เหมือนกันทีเดียว คำว่า “Traditional Knowledge” เป็นคำกว้างกว่ามีความหมายครอบคลุมคำว่า “Folklore” หรืออาจกล่าวได้ว่าFolklore และ Indigenous Knowledge เป็นส่วนหนึ่งของ Tradition Knowledge ในสังคมไทยนั้นคำว่า “ภูมิปัญญา” เป็นคำที่ใช้กันมากจนดูเหมือนว่าเป็นสิ่งที่เข้าใจตรงกัน แต่เมื่อทบทวนความหมายจะพบว่าการนิยามความหมายของคำว่า “ภูมิปัญญา” แตกต่างกันไป เนื่องจากมีมุมมองและฐานคิดที่แตกต่างกัน และยังขาดการกำหนดนิยามขอบข่ายของภูมิปัญญาไทยที่ชัดเจนและครอบคลุมปรากฏการณ์ทางภูมิปัญญาอย่างรอบด้าน

ผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงได้มีการศึกษาเพื่อกำหนดนิยามของภูมิปัญญาไทยและขอบข่ายภูมิปัญญาไทยให้มีความชัดเจน โดยมีการตรวจสอบจากแหล่งสารสนเทศ 3 แหล่งได้แก่

จากแหล่งห้องสมุด แหล่งสื่อสารมวลชน แหล่งอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้วิธีการวิจัยแบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามหลักทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัยนี้คือได้นิยาม แนวคิดและรายละเอียด อื่นๆเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยเพื่อเป็นกรอบในการศึกษาความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านภูมิปัญญาไทย และเป็นแนวทางในการร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสังเคราะห์นิยามและประเภทของ ภูมิปัญญาไทยจากหนังสือ บทความวารสาร สื่อสารมวลชน และเอกสารอิเล็กทรอนิกส์

วิธีการศึกษา

การดำเนินการวิจัยมี 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 รวบรวมวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

ผู้วิจัยได้สำรวจวรรณกรรมและบทความวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์นิยามและประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย โดยกำหนดแหล่งสารสนเทศที่เป็นห้องสมุด สื่อสารมวลชน และแหล่งอิเล็กทรอนิกส์จากห้องสมุดดังนี้

- 1.1 ห้องสมุดศูนย์สารนิเทศมนุษยศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 1.2 สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 1.3 ห้องสมุดศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
- 1.4 สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 1.5 สถาบันวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- 1.6 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- 1.7 สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 1.8 สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 1.9 สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยรังสิต
- 1.10 หอสมุดแห่งชาติ

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

ผู้วิจัยรวบรวมนิยาม แนวคิดและประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย จากห้องสมุดต่างๆ และ

ดำเนินการวิจัยตามวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ตามวิธีการทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

ขั้นที่ 3 สังเคราะห์นิยาม แนวคิดและประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นไทย

การสังเคราะห์นิยามและแนวคิด ใช้หลักการวิเคราะห์เนื้อหาตามกรอบแนวคิด 3 ประการคือ แนวคิดเชิงระบบ (system concept) แนวคิดตามสาระหลัก (thematic concept) และแนวคิดตามผู้เชี่ยวชาญหลัก (authority of the contents) นอกจากนี้ยังได้สังเคราะห์เกี่ยวกับ ที่มาของภูมิปัญญา กระบวนการจัดการภูมิปัญญา ช่องทางในการถ่ายทอดภูมิปัญญา คุณลักษณะของภูมิปัญญา ระยะเวลาที่กำหนดว่าเป็นภูมิปัญญา ลักษณะของภูมิปัญญา การถือครองภูมิปัญญา หลักฐานอ้างอิงถึงความเป็นภูมิปัญญาไทย เป้าหมายของภูมิปัญญา และประเภทของภูมิปัญญา ซึ่งในรายละเอียดทั้งหมดจะไม่ได้นำเสนอในบทความนี้

ขั้นที่ 4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์

โดยการอธิบายเชิงพรรณนาตามกรอบการวิจัยที่แบ่งเป็นแนวคิดเชิงระบบ แนวคิดตามสาระหลัก และแนวคิดตามผู้เชี่ยวชาญหลัก

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญา ภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย พบว่าการให้ความหมายมีลักษณะใกล้เคียงกัน มีเพียงคำว่า “ชาวบ้าน ท้องถิ่น ท้องถิ่นไทยหรือไทย” เพื่อกำกับขอบเขตของความหมายเท่านั้น ผลวิจัยสรุปความหมายและแนวคิดภูมิปัญญาได้ดังนี้

1. ผลการสังเคราะห์ตามแนวคิดเชิงระบบ

1.1 ภูมิปัญญาไทยเป็นกระบวนการ

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง กระบวนการทางปัญญาที่คนไทยคิดขึ้นจากการเรียนรู้ การถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ใช้ในการปรับตัวและการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทาง

สังคมวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อันเป็นศักยภาพความสามารถของชุมชน โดยใช้กระบวนการ การวิจัยพื้นบ้าน การลองผิดลองถูกหรือการสังเกต การสั่งสม สืบทอด กลั่นกรอง ปรับปรุงพัฒนาและเลือกสรรกันมาเป็นเวลานานจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ระหว่างกลุ่มชนหลายๆชาติพันธุ์จนเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นแต่ละแห่งในประเทศไทย (เสน่ห์ จามริก, 2532; ประเวศ วะสี, 2536; เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2540; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536; ศรีสักดิ์ วลลิโกดม, 2548; นันทสาร สีสลับ และคณะ, 2541; ธวัช ปุณโณทก, 2531; กนกวรรณ รุกขชาติ, 2541; ทศนีย์ ทองไชย, 2542; ชลทิพย์ เอี่ยมสำอางค์และวิศนีย์ ศิลตระกูล, 2533)

1.2 ภูมิปัญญาไทยเป็นผล

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง พื้นเพ รากฐานและองค์ความรู้ของชาวไทยที่สั่งสม สืบทอดกันมา คิดขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิต ความกลมเกลียวระหว่างศาสนา สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อม การประกอบอาชีพ กระบวนการทางสังคมและรวมถึงโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งที่เหนือธรรมชาติ ทั้งที่เป็นนามธรรมคือ ปรัชญาในการดำรงชีวิตเกี่ยวกับการเกิด การเจ็บ การตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน และในลักษณะรูปธรรมเกี่ยวกับการทำมาหากิน การเกษตรกรรม หัตถกรรม ศิลปะและดนตรีของชาวไทยในท้องถิ่นต่างๆ เป็นสินทรัพย์ของชาวบ้านและชุมชนที่มีการสั่งสมทุนทางปัญญาขึ้นมา (เสรี พงศ์พิศ, 2546; ประเวศ วะสี, 2530; วิจิต นันทสุวรรณ, 2528); วิชา ทรวงแสง, 2538; สันติสุข กฤดากร, ม.ล., 2541; สามารถ จันทรสุรีย์, 2536, 2543; อภิชาติ ทองอยู่, 2530)

2. ผลการสังเคราะห์ตามแนวคิดสาระหลัก

2.1 ภูมิปัญญาไทยเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้หรือมวลความรู้ที่คิดขึ้นจากสติปัญญาของชาวบ้านเป็นศักยภาพหรือความสามารถที่ใช้ในการแก้ปัญหา การดำเนินชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม โดยได้รับการสั่งสม ถ่ายทอด ปรับตัวกันมาผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย เพื่อให้ดำรงชีวิต

ได้อย่างผาสุก (เสรี พงศ์พิศ, 2532; กรมศิลปากร, 2542; ครุรักษ์ ภิรมรักษ์, 2538; วีระพงษ์ แสงชูโต, 2545; วิชาติทรงแสง, 2538)

นั้นๆ รับรู้ เชื่อถือและเข้าใจ รวมกันเป็นสติปัญญา และเป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน (สันติสุข กฤดากร, 2541; เสรี พงศ์พิศ, 2529, 2536)

2.2 ภูมิปัญญาไทยเป็นประสบการณ์ของชาวบ้าน

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้านในท้องถิ่นที่ปรับตัวและดำรงชีวิตในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอาจจะเป็นปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มชนเดียวกันและระหว่างกลุ่มชนหลายๆชาติพันธุ์ มีลักษณะเป็นองค์รวม มีบูรณาการสูงโดยมีวัฒนธรรมเป็นฐาน มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมรวมถึงโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งที่เหนือธรรมชาติที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ สั่งสม เรียนรู้ กลั่นกรอง พัฒนา สืบทอดตามวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมกันมาเป็นเวลานาน จนตกผลึกเป็นองค์ความรู้โดยกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัย ที่ใช้ในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต (อังกุล สมคะณย์, 2543; ประเวศ วะสี, 2533, 2536; เอกวิทย์ ฤทธกลาง, 2540; นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2546; รุ่ง แก้วแดง, 2547; ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2547; ยุกา ทรัพย์อุไรรัตน์, 2537; กนกวรรณ รุกขชาติ, 2541)

2.3 ภูมิปัญญาไทยเป็นความสามารถของชุมชน

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ความสามารถของชาวบ้าน ที่คิดค้น สั่งสม สืบทอดปรับปรุง เรียนรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นใหม่ เป็นศักยภาพหรือเป็นแก่นของชุมชนเป็นความสามารถในการสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาและดำรงชีวิตในการแก้ปัญหาของชาวบ้านและชุมชน (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2548; นิคม มูลิกะคามะ, 2542)

2.4 ภูมิปัญญาไทยเป็นพื้นเพ รากฐานและเป็นทุกสิ่งทุกอย่างของชาวบ้าน

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง พื้นเพ รากฐานและทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นที่เกิดจากประสบการณ์ของตนเอง ประสานกับความรู้ใหม่ นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์และใช้ในการแก้ปัญหาทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมของชาวบ้านในสังคม

2.5 ภูมิปัญญาไทยเป็นแบบแผนวิถีชีวิต

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง แผนการดำเนินชีวิตเป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชุมชนเป็นกระบวนการทัศน์ของกลุ่มคนในชนบทหรือท้องถิ่นที่มีต่อต้านต่างๆเป็นการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งที่เหนือธรรมชาติในท้องถิ่นนั้นๆ (วิจิต นันทสุวรรณ, 2528; รัตนะ บัวสนธิ์, 2533, 2535)

2.6 ภูมิปัญญาไทยเป็นทุนทางปัญญา

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง กระบวนการทางปัญญา เป็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติจิตใจ พฤติกรรม สังคม องค์กร วัฒนธรรมชุมชน เศรษฐกิจ เทคโนโลยีการผลิต ทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตและวิถีชีวิตของชาวบ้าน เป็นสิ่งมีค่าและเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สามารถพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมได้ (เสน่ห์ จามริก, 2532)

2.7 ภูมิปัญญาไทยเป็นกระบวนการเรียนรู้

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของคนในสังคมซึ่งแทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน สอดแทรกในพิธีกรรมต่างๆ เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติที่ผู้ใหญ่สั่งสอนเยาวชนจนเป็นที่รู้จัก เกิดการยอมรับและนำไปถ่ายทอดพัฒนาและเพิ่มพลังจิตที่หลอมรวมผู้คนในสังคมให้อยู่รวมกันได้ อย่างสงบสุข (สิริกร ไชยมา, 2546)

3. ผลการสังเคราะห์ตามความเชี่ยวชาญของผู้ให้สัมภาษณ์

3.1 นักคิด

นักคิดมองภูมิปัญญาท้องถิ่นในลักษณะองค์รวมและบูรณาการ โดยให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงกระบวนการทางปัญญาและความคิด การสะสมประสบการณ์ การเรียนรู้มายาวนาน เพื่อแสวงหาองค์ความรู้ของชุมชนท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่มีความสัมพันธ์ผสมกลมกลืนและ

เชื่อมโยงกันระหว่างธรรมชาติ จิตใจ พฤติกรรม สังคม องค์กร อาชีพ ความเป็นอยู่ การศึกษา วัฒนธรรมชุมชน เศรษฐกิจ เทคโนโลยีการผลิตและการพึ่งตนเอง โดยเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุนิยม(ประเวศวະสี, 2533, 2536; เสน่ห์จามริก, 2532)

3.2 นักพัฒนา

นักพัฒนามองภูมิปัญญาในลักษณะเป็นรากฐานความรู้หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นอยู่บนความแตกต่างของระบบนิเวศวัฒนธรรมโดยให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่าเป็นรากฐานพื้นความรู้ ความสามารถหรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านที่เกิดขึ้นจากการสั่งสม ประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างความคิด กับระบบนิเวศของชาวบ้านชุดหนึ่งๆ โดยระบบนิเวศท้องถิ่นหนึ่งๆนั้นมีสภาพแวดล้อม แบบแผนทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและความเชื่อที่เป็นโครงสร้างสังคมที่แตกต่างกัน ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีลักษณะเฉพาะสำหรับวัฒนธรรมหนึ่งๆ เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข หรือป้องกันแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นได้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2545; ยศ สันตสมบัติ, 2542; เสรี พงศ์พิศ, 2529, 2534, 2536; อภิชาติ ทองอยู่, 2530; อนเภาคนบุตร, 2531)

3.3 นักวิทยาศาสตร์

นักวิทยาศาสตร์มองภูมิปัญญาเป็นชุมชนปัญญาที่สามารถเชื่อมโยงกับวิทยาการสมัยใหม่โดยผ่านกระบวนการวิจัยแบบพื้นบ้าน โดยให้ความหมายของภูมิปัญญาว่าเป็นชุมชนปัญญาในชุมชนชาวบ้านเพื่อพัฒนาเชื่อมโยงกับความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ และแปลงเป็นองค์ความรู้ดั้งเดิมซึ่งฝังลึกอยู่ในประชาชนคนรากหญ้า เป็นผลมาจากกระบวนการวิจัยแบบพื้นบ้านหรือนักวิจัยเรียกว่าการวิจัยแบบลองผิดลองถูก และการสังเกตจนได้เป็นองค์ความรู้ขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคมของชุมชนหนึ่งๆ ประชาชนชาวบ้านเป็นคลังปัญญาหรือเปรียบเสมือนห้องสมุดเคลื่อนที่ของชุมชนท้องถิ่น (วิสุทธิไพบูลย์, 2548; อุษา กลิ่นหอม, 2545)

3.4 นักการศึกษา

นักศึกษามองที่ตัวองค์ความรู้และกระบวนการเรียนรู้ โดยให้ความหมายของภูมิปัญญาไทย หมายถึง มวลความรู้หรือทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เองของชาวบ้านในท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอด ผ่านกระบวนการศึกษา เรียนรู้ สังเกต วิเคราะห์ กลั่นกรองและสั่งสมประสบการณ์มาเป็นเวลานานและตกผลึกเป็นองค์ความรู้เป็นกระบวนการเรียนรู้ของคนในสังคมและแทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน และสอดแทรกในพิธีกรรมต่างๆ เป็นวิถีชีวิตของชุมชน ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติที่สั่งสอนเยาวชนสืบทอดกันมา (สำเนียง สร้อยพวงมาลัย, 2535; อังกุล สมคะเนย์, 2535; วิสา ทรงแสง, 2538; ประกอบ ใจมั่น, 2539; รุ่ง แก้วแดง, 2543; วีระพงษ์แสงชูโต, 2545; สิริกร ไชยมา, 2544)

3.5 นักมานุษยวิทยา

นักมานุษยวิทยามองวัฒนธรรมของชาวบ้านที่ปรับรับและสนองตอบการเปลี่ยนแปลงซึ่งต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมพื้นบ้านและวิถีชาวบ้าน โดยให้ความหมายของภูมิปัญญาว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เป็นผลขององค์ความรู้ เป็นศักยภาพในการปรับตัวเป็นสติปัญญาเป็นความคิด ความสามารถ ความเห็น ความเชื่อ ความนิยม อันเกิดจากการเรียนรู้ สะสม ถ่ายทอดประสบการณ์ต่อกันมาจากบรรพบุรุษหรือได้รับการศึกษาอบรมจากสถาบันในชุมชนได้แก่วัดและครอบครัว และได้จากการสั่งสมประสบการณ์ในการทำงาน การประกอบอาชีพ วิถีชีวิต การป้องกันและรักษาโรคภัยไข้เจ็บ การใช้ภาษาการเรียนรู้จากธรรมชาติ และการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ และภูมิปัญญาจัดว่ามีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ (Identity) ของแต่ละท้องถิ่น (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536; ชลธิรา สัตยาวัฒนา, 2534; เอี่ยม ทองดี, 2539; ช่อ สันธพิพัฒน์, 2546; ปรีดาเฉลิมเผ่ากอนันตกุล, 2548)

3.6 นักวัฒนธรรมและนักคติชนวิทยา

นักวัฒนธรรมและนักคติชนวิทยามองว่าภูมิปัญญา เป็นความรู้หรือระบบความรู้ที่มนุษย์ค้นพบหรือคิดขึ้นและเป็นวิถีชีวิตของชาวบ้าน โดยให้

ความหมายของภูมิปัญญาว่าเป็นวิธีการจัดการเสริมต่อซึ่งแบบแผนการดำเนินชีวิต เป็นองค์ความรู้ เป็นความคิด ประสบการณ์และงานสร้างสรรค์ต่างๆที่บรรพบุรุษได้ส่งสืบทอดกันมา ซึ่งเป็นทรัพยากรความรู้และทรัพยากรบุคคลซึ่งเป็นผู้ชี้แนะในท้องถิ่น ซึ่งเป็นกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากินและพิธีกรรมต่างๆ เพื่อให้ลูกหลานดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2536, 2538; เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544; ประคอง นิยมานเหมินทร์, 2538; ธวัชบุญไธทก, 2531; สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, 2540; สามารถ จันทรสุรีย์, 2536)

4. ผลการสังเคราะห์ประเด็นอื่นๆเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทย

ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์วรรณกรรมเกี่ยวกับประเด็นอื่นๆของภูมิปัญญาไทยซึ่งในบทความนี้จะนำเสนออย่างสังเขป ส่วนรายละเอียดจะปรากฏในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ดังนี้

4.1 ที่มาของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาไทยมีที่มาจากหลายทางได้แก่ (1) เกิดจากการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์จากผู้อาวุโสจากบรรพบุรุษและผู้รู้ในชุมชน (2) เกิดจากประสบการณ์การใช้ชีวิตในธรรมชาติ อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตกับธรรมชาติในรูปของกฎเกณฑ์ที่พึงปฏิบัติและข้อห้าม เช่น ความเชื่อเรื่องผี ระบบเหมืองฝาย (3) เกิดจากประสบการณ์เฉพาะด้านเช่น ประสบการณ์ด้านอาชีพ การรักษาโรค เป็นต้น (4) เกิดจากประสบการณ์การอยู่ร่วมกัน รูปธรรมที่แสดงออกคือความเชื่อเรื่องบรรพบุรุษ และพิธีกรรมต่างๆ ประสบการณ์โดยตรงของชีวิตผู้หนึ่งหรือกลุ่ม (5) เกิดจากสังคมอื่นก็ได้ แต่ได้นำเข้ามาในชุมชน ผสมผสานกับความรู้เดิมที่มีอยู่ ปรับให้สอดคล้องกับภูมิประเทศ ภูมิอากาศและทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น (6) ปรากฏสังเคราะห์ขึ้นใหม่ จากประสบการณ์ตนเองและคำบอกเล่าสั่งสอนโดยผู้อื่น (7) เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ วัตถุซึ่งเป็นปัจจัยที่เป็นเหตุผลซึ่งกันและกันในการทำงานที่พึงปฏิบัติ (8) เกิดจากคนๆเดียวก็นึกขึ้นก็ได้ มีการถ่ายทอดจนมีการใช้ความรู้ขยายผลสู่สังคม (9) เป็นของกลุ่มชนไม่ใช่คนๆเดียวหรือเฉพาะตระกูลใดตระกูลหนึ่ง และ (10) มีผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาและมีผู้สืบทอดจนถึงปัจจุบัน

4.2 กระบวนการจัดการภูมิปัญญาไทย การบวนการจัดการภูมิปัญญาพบว่า มีการบูรณาการสูง เป็นพลวัตไม่หยุดนิ่ง ปรับเปลี่ยนตลอดเวลา มีความเชื่อมโยง มีการสะสม สั่งสมความรู้มาแต่ในอดีต มีการกระจายความรู้ มีการถ่ายทอดความรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในการพัฒนาการสังคม

4.3 ช่องทางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย พบว่า มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาผ่านช่องทางต่างๆ คือระบบสังคม ระบบการผลิต พิธีกรรมต่างๆ การประกอบอาชีพ การทำมาหากิน/การเกษตร/หัตถกรรม/วิถีชีวิตประสบการณ์ของชาวบ้านจารีตประเพณี การแสดงพื้นบ้าน และศิลปะ

4.4 คุณลักษณะของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาปรากฏในหลายๆ ลักษณะ ดังนี้ เป็นกฎเกณฑ์ ค่านิยม คำสอน พฤติกรรม ความคิด ความรู้ ความเชื่อ ความเห็น ความสามารถ ความฉลาดและไหวพริบ

4.5 ระยะเวลาที่กำหนดว่าเป็นภูมิปัญญาไทย พบว่า มีพฤติกรรมชัดเจนว่าปรากฏอยู่ในสังคมนั้นมานานแล้ว และเคยเป็นภูมิปัญญาเดิมซึ่งสูญหายไป แต่ได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่

4.6 หลักฐานอ้างอิงถึงความเป็นภูมิปัญญาไทย พบว่า มีหลักฐานอ้างอิงได้ จากรูปแบบต่างๆ เช่น บุคคล ภาพ วรรณกรรม วัตถุ สิ่งดนตรี ที่สามารถบ่งบอกที่มาได้ รวมทั้งมีรูปธรรมชัดเจน บอกถึงที่มา หรือมีการบันทึก มีองค์ประกอบที่ชัดเจน รวมถึงอัตลักษณ์ที่บ่งบอกว่าเป็นของที่ใด

4.7 เป้าหมายของภูมิปัญญาไทย พบว่า ภูมิปัญญาไทยมีเป้าหมายหลายๆ ด้านคือ ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ลดการพึ่งพิงจากภายนอก ทำให้เกิดความสงบสุขทั้งในชุมชนและหมู่บ้าน ทำให้สามารถหรือมีแนวทางในการแก้ปัญหาหรือป้องกันปัญหา ทำให้สามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและระหว่างชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาอาชีพแก่คนส่วนใหญ่ในชุมชน เป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่างๆ เช่น การจัดการการปรับตัวการ

เรียนรู้เพื่อการอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม เป็นแกนหลักหรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิต การสร้างสรรค์และปรับปรุงระบบความรู้ของชาวบ้าน แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างเหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น มีคุณค่าต่อตนเองและสังคมภูมิปัญญาจึงมีเป้าหมายในเชิงบวก

4.8 ประเภทของภูมิปัญญาไทยพบว่าสามารถแบ่งประเภทของภูมิปัญญาไทยออกเป็น 11 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านภาษาและวรรณกรรม (2) ด้านเกษตรกรรม (3) ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมความเชื่อ และศาสนา (4) ด้านศิลปกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปะร่วมสมัย สถาปัตยกรรมและโบราณคดี (5) ด้านศิลปการแสดง การต่อสู้ การละเล่นพื้นบ้าน (6) ด้านโภชนาการอาหาร การกิน (7) ด้านหัตถกรรมและการประดิษฐ์ (8) ด้านการประกอบอาชีพ การทำมาหากิน (9) ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (10) ด้านการบริหารจัดการชุมชน (11) ด้านเทคโนโลยีพื้นบ้าน หรือเทคนิควิธีการต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ รุกขชาติ. (2541). **แนวโน้มการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษานอกโรงเรียนสายอาชีพจากภูมิปัญญาชาวบ้านในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมศิลปากร. (2542). **ระบบการวัฒนธรรมและคุณภาพมาตรฐาน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ประชาชน, กาญจนฯ แก้วเทพ. (2545). **การวิเคราะห์ภูมิปัญญาด้านการสื่อสารของท้องถิ่น**. เอกสารประกอบการบรรยายคณะธุรกิจการเกษตรมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่. (เอกสารอัดสำเนา).
- ครุรักษ์ ภิมย์รักษ์. (2538). **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หน่วยงานนิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2536). **ภูมิปัญญาอีสานกับการพัฒนาชุมชน**. ใน **ภูมิปัญญาอีสาน 2**. ที่

ระลึกในงานฌาปนกิจศพนายลิขิต จันทรเกษ. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์ศิริธรรม.

----- (2538). **วิเคราะห์ภูมิปัญญาอีสาน**. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์ศิริธรรม.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2547). **กระบวนทัศน์เกี่ยวกับสุขภาพ และภูมิปัญญาพื้นบ้านเกี่ยวกับสุขภาพ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชลทิพย์ เอี่ยมสำอาง และวิศน์ ศิลตระกูล. (2533). **เทคโนโลยีพื้นบ้านและแหล่งวิทยาการในชุมชน**. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา **การพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน หน่วยที่ 1-8**, หน้า 201-248. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชลธิรา สัตยารัตนา. (2534). **ความรู้กับภูมิปัญญา: มิติที่หลอมซ้อนกัน**. **ข่าวพิเศษ** ฉบับที่ 735.

ช่อ สันธณพิพัฒน์. (2546). **ภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา**. **วารสารวิชาการ** 6(7): 42-47.

ทัศนีย์ ทองไชย. (2542). **สภาพและแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ธวัช ปุณโณทก. (2531). **ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน: ทัศนะของอาจารย์ปรีชา พิณทอง**. ใน **ทิศทางหมู่บ้านไทย**. หน้า 40-57. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมู่บ้าน.

นันทสาร สีสลับ, สามารณ จันทรสุรีย์, วิจิต นันทสุวรรณ และวิมลลักษณ์ ชูชาติ. (2541). **ภูมิปัญญาไทย**. ว. มศว **ศิลปวัฒนธรรม**. 41 (ม.ค.-มิ.ย.): 17-20.

นิคม มูลิกะคามะ. (2542). **แนวทางการทำนุบำรุงรักษามรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ของ องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล เขตปกครองพิเศษ**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

นิธิเอียวศรีวงศ์. (2536). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร**. ว. **ทิศทางไท** (5): 1-10.

----- (2546). **ภูมิปัญญาชาวบ้าน**. ใน **ภูมิปัญญา**

- ท้องถิ่นกับการจัดการความรู้, หน้า6-10.
ปวิตร ว่องวิระ, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ:
อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- ประกอบ ใจมั่น. (2539). การศึกษาสภาพปัญหา
และความต้องการเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นในการเรียนการสอน ในโรงเรียน
โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ประคอง นิมมานเหมินท์. (2538). ภูมิปัญญาไทย
ในวิถีชีวิต. ในรายงานการสัมมนาเรื่อง
ภูมิปัญญาไทยในภาษาและวรรณคดี.
กรุงเทพฯ: สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของ
ชาติและมหาวิทยาลัยสยาม.
- ประเวศ วะสี. (2530). การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อ
การพัฒนา. **ชุมชนพัฒนา** 1(1):72-92.
- _____. (2533). การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาไทยเพื่อ
การพัฒนา. ในสัมมนาวิชาการเรื่อง**ภูมิปัญญา
ชาวบ้านกับการดำเนินงานด้าน
วัฒนธรรมกับการพัฒนาชุมชน.**
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- _____. (2536). การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญา
ท้องถิ่น **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนา
ชนบท เล่ม 1.** กรุงเทพฯ:อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.
- ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล. (2548). **ภูมิปัญญา
ไทย-ภูมิปัญญาเทศ.** กรุงเทพฯ:ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร.
- ยศ สันตสมบัติ. (2542). **ความหลากหลายทาง
ชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อ
การพัฒนาอย่างยั่งยืน.** เชียงใหม่: คณะ
สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์. (2537). การศึกษาการใช้ภูมิ
ปัญญาชาวบ้าน ในงานการศึกษานอกกระบวน
โรงเรียนภาคตะวันออก. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร
มหาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตน์ บัวสนธิ์. (2533). บทบาทของโรงเรียน
ประถมศึกษากับการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น.
ว. การศึกษาแห่งชาติ. 24 เมษายน.
- _____. (2535). การพัฒนาหลักสูตรและการ
จัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิ
ปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนแห่ง
หนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง.
กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รุ่ง แก้วแดง. (2543). การศึกษาแห่งชาติใน
อุดมคติ. ใน**ปฏิรูปการศึกษา: แนวคิด
และหลักการตามพระราชบัญญัติการ
ศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542,** หน้า 35-51.
ไพฑูริย์ สีนลรัตน์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ:
วิญญูชน.
- _____. (2547). **รุ่งอรุณแห่งภูมิปัญญา แก้ว
มณีปฏิรูปการศึกษาไทย ประกายคิด
ประกายคำ.** กรุงเทพฯ.
- วิชา ทรวงแสง. (2538). การพัฒนารูปแบบการ
เรียนการสอนวิชาภาษาไทยและวรรณกรรม
ไทยด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับนักศึกษา
วิชาเอกภาษาไทยในวิทยาลัยครู. วิทยานิพนธ์
การศึกษาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนคริน
ทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิชิต นันทสุวรรณ. (2528). **ภูมิปัญญาชาวบ้านใน
งานพัฒนา.ว. สังคมพัฒนา** ๑.5:6-12.
- วิสุทธ์ ใบไม้. (2548). **ความหลากหลายทาง
ชีวภาพ วัฒนธรรมและสังคมไทย.** กรุงเทพฯ:
ชวนพิมพ์การพิมพ์.
- วิระพงษ์ แสงชูโต. (2545). **การวิเคราะห์
เครื่องมือทางการเกษตรพื้นบ้านทาง
วิทยาศาสตร์ในภาคเหนือตอนบนของ
ประเทศไทย.** เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2548). คุณค่าและความสำคัญ
ของภูมิปัญญาท้องถิ่น. ใน**ว.ศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร** 3(1).
- สันติสุข กฤดากร, ม.ล. (2541). การถ่ายทอดภูมิ
ปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน อำเภอ
หลังสวน จังหวัดชุมพร. วิทยานิพนธ์ศึกษา
ศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สามารถ จันทรสุรีย์. (2536). **ภูมิปัญญาชาว
บ้านกับการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ: สำนัก
พิมพ์หมู่บ้าน.
- _____. (2543). ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร. ใน
เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ
เรื่อง**ภูมิปัญญาชาวบ้าน,** หน้า 88-94.

- กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สำเนียง สร้อยพวงมาลา. (2535). การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนในโรงเรียน. **สารพัฒนาหลักสูตร** 11 (ก.พ.-มี.ค.): 29-30.
- สิริกร ไชยมา. (2544). **ภูมิปัญญาในวิถีชีวิตชาวล้านนา**.แพร่: โรงเรียนร่องกวางอนุสรณ์.
- _____. (2546). **ขอ: เพลงพื้นบ้านชาวล้านนา ภูมิปัญญาชาวเหนือ**.แพร่: โรงเรียนร่องกวางอนุสรณ์.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้. **ว.ทักษิณคดี**. 4(3): 21-56.
- เสนห์ จามริก. (2532). การแสวงหาภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา. **ว.ชุมชนพัฒนา** 1 (ก.ย.-ต.ค.).
- เสรี พงศ์พิศ. (2529). **คืนสู่รากเหง้า: ทางเลือกและทัศนะวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เทียนวรรณ.
- _____. (2534). วัฒนธรรมกับการพัฒนาชนบท. ใน **ภูมิปัญญาชาวบ้าน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- _____. (2536). **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**. 2 เล่ม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิปัญญาและมูลนิธิหมู่บ้าน.
- อภิชาติ ทองอยู่. (2530). สังคมเกษตรและความเชื่อเรื่องผีคือสององค์ประกอบพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน. **ชุมชนพัฒนา**. 1(5): 35.
- อังกุล สมคะเนย์. (2535). สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตร ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. _____ (2543). **เราจะนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนได้อย่างไร**. อุบลราชธานี : สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี.
- อุษา กลิ่นหอม. (2546). ฐานคิดการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น. ใน **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้**, หน้า 41-42. ปวีตร ว่องวิระ, บก. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). **ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค: วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย**. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2544). **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวของชาวบ้านไทย (ภาพรวมภูมิปัญญาไทย)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- เอนก นาคะบุตร. (2531). **จุดเปลี่ยนการพัฒนาชนบทและองค์กรพัฒนาเอกชนไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนากองทุนพัฒนาท้องถิ่นไทย-คานาดา.
- เอี่ยม ทองดี. (2539). ภูมิปัญญาพื้นบ้านกับการปลูกฝังพฤติกรรมทางจริยธรรม. **ว.ภาษาและวัฒนธรรม**. 15(1): 59-73.

Analysis of Cited Publications of Faculty of Political Science, Chulalongkorn University Published during 1993-2007

Narumon Kijpaisalratana*

ABSTRACT

An analysis was made of 2,143 citations of scholars in the Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. Those were selected citations from 6,352 books and monographs, journals, conference proceedings, newspapers and theses and dissertations both in Thai and English published during 1993-2007. The most frequently cited type of documents were books (72.28 percent), followed by journal articles (15.12 Percent). The most highly cited work, with 90 citations, was "Political Conflict in Thailand: Reforms, Reaction, Revolution," written by David Morell and Chai-Anan Samudavanija in 1981. Apart from being cited in political science literature, these resources were also cited in the areas of economics, social and culture, history, law and labor and immigration.

Keywords: citation analysis; academic libraries; political science

*Associate Librarian and head of Political Science Library, Chulalongkorn University, Henri Dunant Road, Pratumwan, Bangkok 10330, Thailand. Tel 066-0-2218-7333. narumon_kij@hotmail.com

การวิเคราะห์การอ้างอิงสิ่งพิมพ์ของคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ตีพิมพ์ระหว่างปี พ.ศ. 2536-2550

นฤมล กิจไพศาลรัตนา*

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์การอ้างอิงสิ่งพิมพ์ของนักวิชาการสังกัดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 2,143 รายการที่ถูกอ้างในหนังสือ วารสาร เอกสารการประชุมวิชาการ หนังสือพิมพ์ วิทยานิพนธ์ และ ดุษฎีนิพนธ์ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่ตีพิมพ์ระหว่างปี พ.ศ. 2536-2550 ผลการศึกษาพบว่า เอกสารที่ถูกอ้างถึงมากที่สุดคือหนังสือ (ร้อยละ 72.28) รองลงมาคือบทความวารสาร (ร้อยละ 15.12) โดยเอกสารที่ถูกอ้างส่วนใหญ่ตีพิมพ์ในช่วงอายุ 6-10 ปี หนังสือที่ถูกอ้างถึงมากที่สุดจำนวน 90 รายการคือ Political conflict in Thailand: Reforms, reaction, revolution เขียนโดย David Morell และชียอนันต์ สมุทวณิช พิมพ์ปี ค.ศ. 1981 เอกสารเหล่านี้นอกจากจะถูกนำไปอ้างในสิ่งพิมพ์สาขารัฐศาสตร์แล้วยังถูกอ้างในสิ่งพิมพ์สาขาอื่นๆ ด้วยได้แก่ เศรษฐศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ กฎหมาย แรงงานและการอพยพ

คำสำคัญ : การวิเคราะห์การอ้างอิง ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา รัฐศาสตร์

*บรรณารักษ์เชี่ยวชาญระดับ 9, หัวหน้าบรรณารักษ์ ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ถนนอังรีดูนังต์, ปทุมวัน, กรุงเทพฯ 10330

Introduction

The Faculty of Political Science, Chulalongkorn University is one of the four oldest faculties in Thailand, founded August 18, 1948. Its mission is to teach, conduct research, write scholarly treatises, serve the professional community and contribute to the sixty year body of knowledge in political science. The Faculty expertise covers four primary subjects: government and politics, international relations, public administration, and sociology and anthropology. Academic programs include bachelor's, master's and doctoral degrees, including the master's degree in international development studies (MAIDS). The objective is to provide knowledge to all students, encourage scholars to conduct researches and publish the research results to the community. Presently the faculty includes 65 members in those four departments: Eighteen of those are in the Government Department; fifteen in the International Relations Department; fifteen in the Sociology and Anthropology Department; and the remaining seventeen in the Public Administration Department.

For almost sixty years, the scholars of this Faculty have studied and conducted many research activities. Their initiatives and contributions have made a noticeable impact upon Thai society including, for instance, contributions to the concept of good governance, globalization, civil society, sustainable development and bureaucratic reform. Many research efforts and review articles are well known, recognized and have been published in both Thai and international scholarly journals and other research publications. They also have been cited in various publications both in Thai and foreign languages. This demonstrates the quality,

reputation and professional recognition of these scholars. Biddle (1996) details the frequency of a scientist's work being cited by others as an indication of the quality of that scientist's work as well as his or her influence and reputation among professional peers. Citation analysis is an important technique, or tool, used as an indicator of evaluation within a discipline (Beltramini, Schlacter, and Kelly, 1985) and is useful for studying the quality impact of citing works (Osareh, 1996). Jaffe (1997) points out in his article that it has been widely used in the social sciences to study the structure of scholarly activism activities (Jobber and Simpson, 1988; Leong, 1989).

Although the importance of citation analysis has been recognized, it rarely has been used as a method to evaluate the intrinsic quality of works and has not covered all publications. Examining related literatures, it becomes evident that some have studied the citation analysis of publications cited in journals, while others studied publications cited in textbooks or in researches and dissertations. As Garfield (1978) demonstrated, the citation analysis can be an important tool for evaluating international marketing textbooks published in *International Marketing Review*. Several examples can be cited for using such an approach to citation studies as evaluation: Wright and Miller (1998) studied the fifty most-cited scholars in 370 articles and other research publications in the area of police studies; Hoaas and Madigan (1999) similarly evaluated the publications of economists, which were cited in the top ten principle textbooks in economics printed during 1994-1999; while Wright (2002) studied the most-cited scholars in criminal justice textbooks; and

Kamolrat Tunkeyoon (1985) studied in the use of citation analysis for evaluating dissertations and researches at Faculty of Engineering, King Mongkut's Institute of Technology, Chaokhuntaharn Ladkrabang Campus.

With those citation studies in mind, it is obvious that citation analysis is an interesting and legitimate approach to conduct a citation analysis of scholarly publications by the Faculty of Political Science, Chulalongkorn University published during the last fifteen years, 1993-2007, in order to examine the publications of those scholars, discover the coverage through citations cited in these publications and of those publications, draw attention to that citation analysts and demonstrate the quality of works and reputation of those Political Science scholars.

Review of related literature

The related literary sources mentioned in this study include sources in both Thai and English. The cited scholarly publications are those that investigate the forms of the items, the ranks of the journals and the most-cited scholars.

The first to be examined is an analysis by Mochida (1976) in a citation study of education literature, which found that there are almost twice as many monographs as journal cited. Through her own findings Renoo Kanchanapokin (1991) posited that the majority of publications in Department of Chemistry, Faculty of Science, Ramkhamhaeng University, in their educational process, use textbooks more than other forms of library materials.

In another study of articles in Art and Humanities Citation Index, Malin and

Dean (1981) found that the majority of the users cited books rather than journals. Those studies attribute importance of such citations to the fact that users continue to have the opinion that books are more appropriate and easier to consult than journals.

However, in the work on citation analysis of dissertations and other research efforts within the Faculty of Engineering, King Mongkut's Institute of Technology, Chaokhuntaharn Ladkrabang Campus, Kamolrat Tunkeyoon (1985) found that the type of most frequently cited materials were periodicals and the second most-cited resources were books, the same conclusions as those drawn by Renoo Kanchanapokin (1991), Sunida Bunyanond (1991), Dararat Chulapun (1993), Suchitra Malaruk (1994), Glynne (1995) and Paranee Kotchakote (1996).

General citation analyses in criminology and criminal justice have been conducted by Cohn and Farrington (1994) and Wrights (1995). They identified the most cited scholars and works in leading journals in those fields, published from 1986 to 1990. Wright (1995) extended the study of the forty seven most cited scholars in twenty three introductory criminology and criminal justice textbooks published from 1989 to 1993. Cohn and Farrington (1996) ranked the fifty three most cited scholars in Crime and justice: A review of research. Volume 1-17; and the seventy five most cited criminology and criminal justice works in the Social Sciences Citation Index (SSCI) 1979 - 1993.

Wright and Miller (1998) studied the most cited scholars and works in police studies and compared that to similar findings taken from the general literature of criminology and criminal justice.

Hoaas and Madigan (1999) identified the economists from the history of economics thought the ten most often referenced works in the top-selling principle textbooks in economics in the most recent years.

Objectives of this study

The primary objective of this study has been to evaluate the quality of the most cited works of scholars within the Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. This is accomplished through a process of examining the structure of those published scholarly activities by analyzing and categorizing those publication by: formats, age and subject of cited documents in publications and works included in Social Sciences Citation Index (SSCI) from 1993 to 2007.

Research questions

This study attempted to answer the following research questions:

1. From 1993-2007 how significant were the publications of scholars in the Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, using as the criteria the number of citations they received and in what kind review publications?

2. From the related literatures generally, the type of materials most frequently cited have been books and professional journals more than other resources (Glynn 1995; Wright 1995). In this study were there any differences in form cited in publications of faculty members in the Faculty of Political Science, Chulalongkorn University? What kind of publications were cited most often, books or journals?

3. What was the time span of cited works?

4. From 1993 to 2007 what has

been the amount of political science cited works by this Political Science faculty have appeared in Social Science Citation Index?

5. Who among the faculty have been the most-cited scholars, indicated by their ranking within the top fifteen of members of the Faculty of Political Science, Chulalongkorn University?

6. What are the five most-cited works?

7. Apart from being cited in the political science literature, in which other areas were faculty produced resources cited?

Scope and research methodology

The population for this study consists of 2,143 citations of works by scholars in the Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, which were cited in 6,352 books and monographs, journal articles, conference proceedings and working papers, newspapers and magazines, theses and dissertations that were published during 1993 to 2007 in areas of political science and related subjects.

The method of this citation analysis consisted of counting and ranking the number of times documents were cited in references, bibliographies and footnotes of publications and in *Social Sciences Citation Index* in order to evaluate the types of cited works, age of cited works and time span and to study the most-cited scholars in Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. These were enumerated according to their citation frequency and compiled lists of the most-cited scholars and works and excluded self citations and Thai theses from students within the political science programs.

Following Cohn and Farrington

(1996) both incidence and prevalence measures were utilized to rank the most-cited scholars and cited works. "Incidence" is the total number of times that scholars and works were cited and "Prevalence" is the total number of publications that cited scholar works.

Results and discussion

Types of materials cited

The study analyzed 2,143 Political Science scholarly works (594 in English and 1,549 in Thai) cited among the total of 6,352 publications during 1993 to 2007 (1,810 in English and 4,542 in Thai). Categories include types of materials cited,

language, age and time span, most-cited scholars in both general types of materials and in *Social Science Citation Index*, most-cited works and area of citing works.

The data derived from the study, shown in Table 1, indicates that the type of cited most materials was books and/or articles in books 1,549 titles (72.28%), including 418 titles written in English and 1,131 titles in Thai. The next most frequent cited resource in percentage order are in: journals (324 articles or 15.12%); conference proceedings (161 titles or 7.51%); articles in newspapers (74 articles or 3.46%) and theses or dissertations (35 titles or 1.63%).

Table 1 : Formats of cited works

Type of materials	Cited works	Percent
Books	1,549	72.28
Journals	324	15.12
Conference proceedings	161	7.51
Newspapers/Magazines	74	3.46
Theses and dissertations	35	1.63
Total	2,143	100.00

This result is similar to what Obokoh (1985) found in that the majority of the first-degree students in education in Negeria cited books rather journals because the students still have the opinion that books are more appropriate and easier to consult than journals. Ching and Chennupati (2002) used citation analysis technique to evaluate the collection of the Ministry of Education Library, Singapore and found that books were the most cited (96.89%) followed by journal articles (1.48%). Okiy (2003) found that the majority of post graduate students in education in Delta State University, Abraka, Nigeria cited

books (60.30%) more than journal articles (24.50%) and other forms of library materials in writing their dissertations. Narumon Kijpaisalratana (2006) found all 652 theses and dissertations submitted to the Faculty of Political Science, Chulalongkorn University during the period 1995-2005 cited books most frequently (65.10%) and journal articles (8.99%) the second most. This is because in the social sciences, the monographic literature plays the most important role in the primary communication process (Lindholm- Romantschuk and Warner, 1996). Reed (1995) make the point that major textbooks influence the knowledge

base of many potential scholars.

Age of materials cited

In general, cited materials were within the same decade ranging from newest to oldest years the same as the result of this study. However, the range of years of cited worksspanbetween 1959-2007 was diverse.

In this study the time span cited most, was from the newest to the oldest, in other words from 2002 to 1959, except in the most recent five year period (2003-2007) when it was reverse, with the 2003 being cited more than the 2007. The largest number of cited works was 437 (20.39%) published between 1998 and 2002 or 6-10 years back, similar to Ching and Chennupati (2002) who found that the largest number of cited book references category was 6-10 years previous to the current date. The

second largest number were published between 1993 and 1997 (395 citations/ 18.43%); and the third were published between 1988 and 1992 (354 citations/ 16.52 %) respectively. The most materials used were within the last twenty years (1,278 citations/59.64%) published between 1988-2007. This is similar to the Ching and Chennupati study (2002) which found that about 69.00 percent of the total cited books in education belong to the 15-year period 1980-1994, revealing a significant difference between the citations in the social sciences and those in the sciences. Surprisingly, citations for the most recent period of 2003-2007 are noticeably small, 4.30 percent only. This, according to Broadus (1977), is due to the imprecise nature of citation counting in dealing with recent literature. (Table 2)

Table 2: Age of materials cited

Dates	Age	Cited works	Percent
2003-2007	1-5	92	4.30
1998-2002	6-10	437	20.39
1993-1997	11-15	395	18.43
1988-1992	16-20	354	16.52
1983-1987	21-25	323	15.07
1978-1982	26-30	287	13.39
1973-1977	31-35	160	7.47
1959-1972	36-49	95	4.43
Total		2,143	100.00

Most-cited scholars in Social Science Citation Index

Social Science Citation Index is a practical tool for indexing the significant journals (Cronin, Snyder and Atkins, 1997)

and to indicate a reputation of the scholars cited. Therefore, the results of studying Political Science scholars cited in this database is interesting.

Table 3 : Rank of top ten most-cited scholars in Social Sciences Citation Index

Rank	Scholars	Cited works (citations)	Citing works (citations)
1	Chai-Anan Samudavanija	38	51
2	Bidhya Bowornwathana	34	41
3	Amara Pongsapich	27	45
4	Kusuma Snitwongse	19	29
5	Sukhumbhand Paribatra	19	24
6	Suchit Bunbongkarn	17	25
7	Supang Chantanach	15	41
8	Ji Giles Ungpakorn	12	17
9	Somboon Suksamran	7	26
10	Panitan Wattanayagorn	7	7

A study, the results indicated in Table 3, was conducted to examine the scholars cited in journal article appeared in Social Science Citation Index and searched by Cited Reference Search found 241 of cited works and 420 citing works respectively. Professor Dr. Chai-Anan Samu davanija ranked first both in cited works (38 citations) and citing works (51 citations), Associate Professor Dr. Bidhya Boworn wathana ranked second (34/41 citations) and Professor Dr. Amara Pongsapich (27/45 citations) ranked third respectively.

Most-cited scholars

This study identifies and ranks the top fifteen most-cited scholars in the Faculty of Political Science, Chulalongkorn University.

Table 4 : Rank of top fifteen most-cited scholars

Rank	Scholars	Cited works (citations)	Citing works (citations)
1	Chai-Anan Samudavanija	266	1,398
2	Amara Pongsapich	137	369
3	Kramol Thongthammachart	99	277
4	Suchit Bunbongkarn	98	360
5	Supang Chantavanich	91	237
6	Bidhya Borwornwatana	79	161
7	Khien Theeravit	68	144
8	Surachart Bamrungsuk	66	127
9	Sukhumbhand Paribatra	58	133
10	Pornsak Pongpaew	53	193
11	Somboon Suksamran	52	197
12	Kusuma Sanitwongse	51	161
13	Surichai Wun'Geo	51	91
14	Patya Saihoo	44	93
15	Ji Giles Ungpakorn	43	100

Social Science Citation Index was conceived as an appropriate tool for measuring quality output. The results are indicated in Table 4 above. Scholars are ranked by cited works and citing works of citations. Both in cited and citing works, Professor Dr. Chai-Anan Samudavanija ranked first with 266 cited works and 1,398 citing works. Professor Dr. Amara Pongsapich (137/369 citations) and Professor Dr. Kramol Thongthammachart (99/277 citations) ranked next respectively.

Top ranks most-cited works

The work most highly cited, with 90 citations, was *Political Conflict in Thailand:*

Reform: Reaction, Revolution written by David Morell and Chai-Anan Samudavanija, published in Cambridge by Oelgeschlager, Gunn and Hein in 1981. The second rank, with 66 citations, was *Ekasan Karnmuang-Karnpokrong Khong Thai: B.C. 1874-1934*, written by Chai-Anan Samudavanija and Kattiya Kanasutt, published by the Social Sciences Association in Thailand in 1975. The third rank (65 citations) was *Politics on the road: 99 days of forum of the poor and history of the demonstrations and protests in the Thai society* written by Prapart Pintoptaeng, published by Kirk University in 1998. See details below

Table 5 : Top five most-cited works

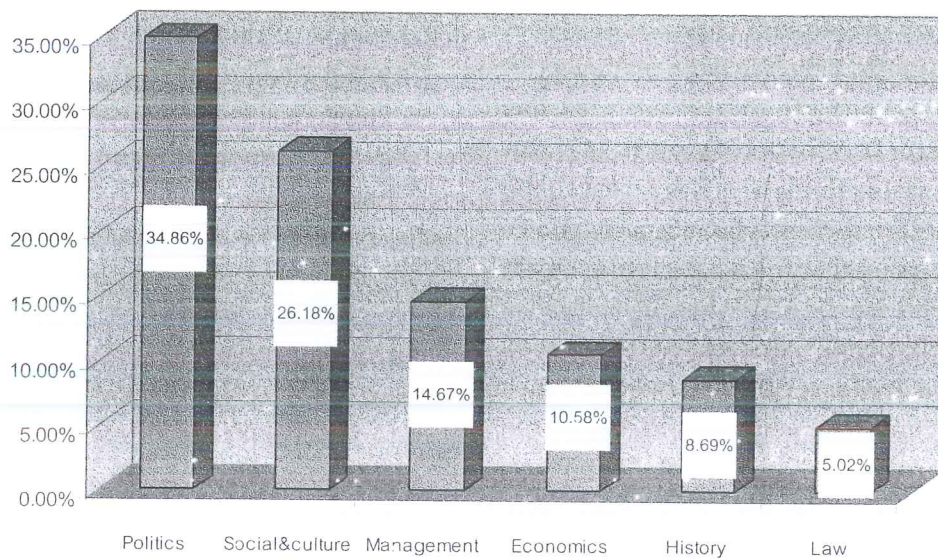
Works cited (citations)	Title
90	Morell, David and Chai-Anan Samudavanija . 1981. <i>Political conflict in Thailand: Reform, reaction, revolution</i> . Cambridge: Oelgeschlager, Gunn and Hein.
66	Chai-Anan Samudavanija and Kattiya Kanasutt. 1975. <i>Ekasan Karnmuang-Karnpokrong Khong Thai: B.C. 1874-1934</i> . Bangkok: Social Sciences Association in Thailand.
65	Prapart Pintoptaeng . 1998. <i>Politics on the road: 99 days of forum of the poor and history of the demonstrations and protests in the Thai society</i> . Bangkok: Kirk University.
40	Smith, M.R., M.G. Apte, Yuding Ma, Wathana Wongsekiattirat and A. Kulkamie. 1994. Air pollution and the energy ladder in Asian cities. <i>Energy</i> 19(5): 587-600.
39	Chai-Anan Samudavanija . 1992. <i>100 years of bureaucratic reform: Evolution of state power and political power</i> . Bangkok: Public Policy Institutions.

Area of citing works

In general the most frequently cited works in a given discipline are the most utilized in that particular field of study. As Goldman (1979) demonstrates, for example, in the marketing discipline, authors or works in marketing tend to cite mostly the works of other marketing scholars and their association with other disciplines is limited. Despite this occurrence, related subjects are important to that field being described, as Cote and Leong (1991) reveal. They found that authors of consumer behavior articles tend

to cite most heavily the work of psychologists, marketing scholars and other consumer researchers or in very related disciplines. In this current study, it has been revealed that, apart from being cited in political science (2,214 citing works or 34.86%), these resources were also cited in the areas of economics (672 citing works or 10.58%), social policy and culture (1,663 citing works or 26.18%), history (552 citing works or 8.69%), law (319 citing works or 5.02%) and management (932 citing works or 14.67%). See Figure 1 below

Figure 1 : Area of citing works

Conclusions

This article reveals the results of a study that analyzed 2,143 citations of scholars in Faculty of Political Science, Chulalongkorn University. The research study reveals citations of 6,352 publications by: type of materials cited, language, age and time span, most-cited scholars in general types of materials as well as especially in Social Sciences Citation Index, most-cited works and area of citing works. The data derived from the study indicates that the types of most frequently cited materials were books and articles in books (1,549 titles/ 72.28%) and the second most-cited resources were journals (324 titles/15.12%). It further reveals a general preference for Thai cited works (1,549 titles/72.28 %) over English cited works (594 titles/27.72%).

This result is consistent with other studies already done in the social science disciplines, as carried out by Obokoh (1985), Kirkham (1989), Tewolde (1992), Ching and Chennupati (2002) and similar findings as Okiy (2003) and Narumon Kijpaisalratana (2006).

Secondly 20.39% of the most cited materials (437 citations) published during 1998-2002 or in the timeframe of 6-10 years is similar to the study of Ching and Chennupati (2002), which found that the most cited works had the time span of 6-10 years and Cronin, Snyder and Atkins (1997), also found that in 90 books in sociology, the ones that were published eight years previously were cited most.

Thirdly the most-cited Thai scholars and works in Social Science *Citation Index*

were found to be 29 scholars, with 241 cited works and 420 citing works appeared in this Index. The most-cited scholars was Professor Dr. Chai-Anan Samudavanija (38 citations), the next highly cited scholars was Associate Professor Dr. Bidhya Boworn-wathana (34 citations) and the third most-cited was Professor Dr. Amara Pongsapich (27 citations) respectively. This is similar to the study of cited works from vary publications, which found that the most-cited scholars was Professor Dr. Chai-Anan Samudavanija (266 citations), the next highly cited scholars was Professor Dr. Amara Pongsapich (137 citations), and the third most-cited was Professor Dr. Kramol Thongtham machart (99 citations) respectively. Most of the frequently cited scholars received multiple citations in the textbooks in which they were referenced.

The work most highly cited was *Political conflict in Thailand: Reform, reaction, revolution* written by David Morell and Chai-Anan Samudavanija in 1981. *Ekasarn Karnmuang Karnpokkrong Khong Thai: B.C.1874-1934*, written by Chai-Anan Samudavanija and Kattiya Kanasutt, was the second most-cited and *Politics on the Road: 99 days of forum of the poor and history of the demonstrations and protests in the Thai society* written by Prapart Pintoptaeng was the third most-cited.

The most frequently cited works are in areas of politics (34.86%), perhaps since it is known that the most frequently cited works in a given discipline are the most utilized in that field. However, related subjects are almost as important to that field as Cote and Leong (1991) proclaim. This study also found that publications of Political Science scholars are also cited in

area of social policy and culture, management, economics, history and law respectively.

References

- Beltramini, R., Schlacter, J. and Kelly, C. (1985). Marketing faculty promotion and tenure policies and practices. *Journal of Marketing Education* (Summer): 74-79.
- Biddle, J. (1996). A citation analysis of the sources and extent of Wesley Mitchell's reputation. *History of Political Economy* 28(2): 137-170.
- Broadus, R.N. (1977). The applications of citation analyses to library collection building. *Advances in Librarianship* 7: 299-335.
- Ching, J.T.Y. and Chennupati, K.R. (2002). Collection evaluation through citation analysis techniques: A case study of the Ministry of Education, Singapore. *Library Review* 51(8): 398-405.
- Cohn, E.G., and Farrington, D.P. (1996). Crime and justice and the criminal justice and criminology literature. In M. Tony, ed. *Crime and justice: A review of research. V. 20*. Chicago, Ill.: University of Chicago Press.
- Cote, J., and Leong, S. (1991). Assessing the influence of Journal of Consumer Research: A citation analysis. *Journal of Consumer Research* 18: 402-410.
- Cronin, B., Snyder, H. and Atkins, H. (1997). Comparative citation rankings of authors in monographic and journal literature: A study of sociology. *Journal of Documentation* 53(3): 263-273.
- Dararat Chulapun. (1993). Citation analysis of master's theses in archaeology in Silapakorn University. M.A. Thesis. Department of Library Science and In-

- formation Science, Thammasat University.
- Garfield, E. (1978). Citation studies as a tool in journal evaluation. *Science* 178, 471.
- Glynn, D.L. (1995). A citation analysis of master's and education specialist theses and research papers by graduates of the Library Science and Information Services Department at Central Missouri State University. M.S. Thesis. Central Missouri State University.
- Goldman, A. (1979). Publishing activity in marketing as an indicator of its structure and disciplinary boundaries. *Journal of Marketing Research* 16: 485-494.
- Hoaas, D.J. and Madigan, L.J. (1999). A citation analysis of economists in principles of economic textbooks. *The Social Science Journal* 36(3): 525-532.
- Iya, A.I. (1996). A citation study of education dissertations at the University of Maiduguri, Nigeria. *African Journal of Library, Archives and Information Science* 6(2): 129-132.
- Jaffe, E.D. (1997). International marketing textbooks: A citation analysis as an indicator of the disciplines boundaries. *International marketing Review* 14(1): 9-19.
- Jobber, D., and Simpsom, P. (1988). A citation analysis of selected marketing journals. *International Journal of Research in Marketing* 5(2): 137-142.
- Kamolrat Tankeyura. (1985). Citation analysis of master's theses and faculty's research reports, Faculty of Engineering, King Mongkut's Institute of Technology, Chaokhuntharn Ladkrabang Campus. M.A. Thesis. Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Kirkham, S. (1989). *How to find information in the humanities*. London: Olive Bligley.
- Lindholm-Romantschuk, Y. and Warner, J. (1996). The role of monographs in scholarly communication: An empirical study of philosophy, sociology and economics. *Journal of Documentation* 52(4): 389-404.
- Malin, M.V. and Dean, M.C. (1981). Bibliometric analysis of ISI's Arts and Humanities Citation Index. *Information Science Abstracts* 12-13(May): 58.
- Mochida, P. (1976). Citation survey of education literature. *Hawaii Library Association Journal* 33: 34.
- Narumon Kijpaisalratana. (2007). *Usage of information resources of Political Science students, Chulalongkorn University: Indicated by citations in theses and dissertations*. Bangkok: Faculty of Political Science, Chulalongkorn University.
- Okiy, R.B. (2003). A citation analysis of education dissertations at the Delta State University, Abraska, Nigeria. *Collection Building* 22(4): 158-161.
- Osareh, F. (1996). Evaluation and measurement of Third World Countries's research publication: A citation and country-by-country citation study. Ph.D. Thesis. University of New South Wales.
- Panaree Cotchacote. (1996). Citation behaviors in research papers of student officers in the Naval Command and Staff College. M.A. Thesis. Department of Library Science, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Reed, K.L. (1995). Citation analysis of faculty publications: Beyond Science Citation Index and Social Science Citation Index. *Bulletin of the Medical*

- Library Association 83(4): 503-508.
- Renoo Kanchanapokin. (1991). *Citation analysis of texts on Chemistry, Faculty of Science, Ramkhamhaeng University related to Ramkhamhaeng University Library resources*. Bangkok: Central Library, Ramkhamhaeng University.
- Suchittra Malarak. (1994). *Citation and citation behavior in sociology and anthropology research reports*. M.A. Thesis. Department of Library Science, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Sunida Boonyanon. (1991). *Citation analysis in master's theses of the faculty of law*. M.A. Thesis. Department of Library Science, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Tewolde, S. (1992). Citation pattern in MSc geology theses submitted in Addis Ababa University during 1980-1990. *Nigerian Library and Information Science Review* 10(1-2).
- Wright, R. A. (1995). The most-cited scholars in criminology: A comparison of textbooks and journals. *Journal of Criminal Justice* 23(4): 303-311.
- _____. 2002. Recent changes in the most-cited scholars in criminal justice textbooks. *Journal of Criminal Justice* 30(3): 183-195.
- Wright, R.A., and Miller, J.M. (1998). The most-cited scholars and works in police studies. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management* 21(2): 240-254.
-

การวิเคราะห์งานวิจัยสาขาบรรณารักษศาสตร์ และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่จัดพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528-2549

รพีพร ชังธาดา*

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์งานวิจัยในสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่จัดพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2528-2549 จำนวน 178 ชื่อเรื่อง เป็นวิทยานิพนธ์ 121 ชื่อเรื่อง และการศึกษาค้นคว้าอิสระ 57 ชื่อเรื่อง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อศึกษาประเภทของงานวิจัย วิธีการวิจัย กลุ่มประชากรที่ศึกษา ขอบเขตเนื้อหาของงานวิจัย และแนวโน้มเนื้อหาของงานวิจัยดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่า ปีที่มีการจัดพิมพ์งานวิจัยมากที่สุดคือปี พ.ศ. 2542 วิธีการวิจัยที่ใช้มากที่สุดคือการวิจัยเชิงสำรวจ สถิติที่ใช้มากที่สุดคือค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยมากที่สุดคือบุคคล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมากที่สุดคือแบบสอบถาม ขอบเขตเนื้อหาของงานวิจัยที่ทำมากที่สุดคือพฤติกรรมเกี่ยวกับสารสนเทศ รองลงมาคือการบริหารและเทคโนโลยี แนวโน้มของเนื้อหาของงานวิจัยพบว่าในช่วงแรกปีพ.ศ. 2528-2532 เนื้อหาที่ทำวิจัยมากที่สุดคือการบริหาร ช่วงปีพ.ศ. 2533-2537 และช่วงปีพ.ศ. 2538-2542 เนื้อหาที่ทำวิจัยมากที่สุดคือการบริหารและพฤติกรรมเกี่ยวกับสารสนเทศ หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2543-2547 เนื้อหาที่ทำวิจัยมากที่สุดคือพฤติกรรมเกี่ยวกับสารสนเทศ และในปี พ.ศ. 2548-2549 เนื้อหาที่ทำวิจัยมากที่สุดคือเทคโนโลยี ส่วนเนื้อหาที่มีการวิจัยน้อยมากคือการควบคุม บรรณานุกรม การพิมพ์และการอ่าน

คำสำคัญ : การวิเคราะห์เนื้อหาของงานวิจัยในสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

*กศ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Analysis of the Library and Information Science Research, Mahasarakham University Published During 1985-2006

Rattaporn Sangtada*

ABSTRACT

This study aimed at analyzing 178 library and information science research of Mahasarakham University undertaken during 1985 to 2006 by using content analysis approach with focused on the following aspects: dates of publication, contents, methodologies, and trends of the research. 121 master theses and 57 independent studies in library and information science were used for analysis.

The findings indicated that major publication of research was published in 1999. Human behavior toward information was a major area for the study, followed by the area of administration and technology. Most research used a survey method. The population was mainly people. The most popular tool for research was a questionnaire. Mean and standard deviation were highly used in research. The trend of research contents were on administration during the period of 1985-1989, on administration and information behaviors during 1990-1994 and 1995-1999, on information behavior during 2000-2004, on technology during 2005-2006. Whereas bibliographic control, printing and reading were the least interesting area.

Keywords : content analysis; library and information science research

*M.Ed. (Library Science) Associate Professor, Division of Library and Information Science, Faculty of Informatics, Mahasarakham University.

บทนำ

ประเทศไทยเปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ครั้งแรกระดับประกาศนียบัตรที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2494 ต่อมาใน พ.ศ. 2507 ได้เปิดสอนระดับปริญญาโท จากนั้น การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ได้รับความสนใจมากขึ้น ปัจจุบันเปิดสอนในมหาวิทยาลัยมากถึง 9 แห่ง สำหรับมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นแห่งที่ 3 เมื่อปีการศึกษา 2525 ในหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2531 ได้เปิดสอนหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ และเปิดสอนเรื่อยมาจนถึงสิ้นปี พ.ศ. 2549 มีงานวิจัยของนิสิตที่เป็นปริญยานิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และการศึกษาค้นคว้าอิสระ รวม 178 ชื่อเรื่อง งานวิจัยเหล่านี้บางส่วนมีผู้สนใจศึกษาวิเคราะห์ร่วมกับวิทยานิพนธ์ของทุกมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาโท ในช่วงเวลา เช่น จรูญลักษณ์ ทัพโยธา (2538) ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาปริญยานิพนธ์ทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยที่จัดพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529-2536 และรักพร ชังธาดา (2547) ศึกษาวิเคราะห์งานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่จัดพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2546 เป็นต้น การศึกษาวิเคราะห์ดังกล่าวศึกษาในภาพรวมของทุกมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ แต่ที่เป็นงานวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาสารคามโดยเฉพาะ ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบันยังไม่มีการศึกษา ผู้วิจัยในฐานะที่มีประสบการณ์ในการวิเคราะห์งานวิจัยทางสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จึงได้รับมอบหมายจากสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ให้วิเคราะห์งานวิจัยซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์และรายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ของนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน เพื่อจะได้เห็นสภาพการทำวิจัยของนิสิตปริญญาโทสาขาบรรณารักษศาสตร์และสาร

นิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อวงการด้านนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนางานวิจัย การพัฒนาสาขาวิชา การแก้ไขและปรับปรุงการทำงาน การปรับปรุงหลักสูตร และจะเป็นแหล่งข้อมูลการศึกษาค้นคว้าอ้างอิงในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์งานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในด้านต่างๆ คือ ข้อมูลเบื้องต้นของงานวิจัย โดยจำแนกตามปีที่พิมพ์และประเภทงานวิจัย วิธีการวิจัย ขอบเขตเนื้อหาของงานวิจัย และแนวโน้มของเนื้อหาการวิจัย

กรอบแนวคิดเกี่ยวกับเนื้อหาการวิจัย

กรอบแนวคิดที่ใช้เป็นหลักในการจัดกลุ่มเนื้อหาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีผู้ศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับขอบเขตเนื้อหาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์มาโดยตลอด ผลงานที่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายก็คือผลงานของ Danton (1959) ได้วิเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกสาขาบรรณารักษศาสตร์ โดยจำแนกเนื้อหาออกเป็น 8 หัวข้อ คือ (1) ภูมิหลัง (2) การจัดองค์กรและการบริหาร (3) ทรัพยากรห้องสมุด (4) การบริการผู้อ่าน (5) งานเทคนิคและเอกสารนิเทศ (6) บุคลากรและการศึกษา (7) บรรณารักษศาสตร์เปรียบเทียบ บรรณารักษศาสตร์ระหว่างประเทศ และบรรณารักษศาสตร์ต่างประเทศ และ (8) วิจัยและประเมินค่ามาตรฐานและการสำรวจ

ต่อมา Schick (1963) ได้เสนอแนะหัวข้อสำหรับการวิจัยด้านบรรณารักษศาสตร์ว่าควรประกอบด้วย 8 หัวข้อ คือ (1) เรียงทั่วไป (2) งานเทคนิค (3) บุคลากรและอัตราค่าจ้าง (4) การศึกษาบรรณารักษศาสตร์และการฝึกอบรม (5) ห้องสมุดประชาชน (6) ห้องสมุดโรงเรียน (7) ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย และ (8) ห้องสมุดเฉพาะ ในปีเดียวกัน Walker (1963) ได้จำแนกเนื้อหาวิทยานิพนธ์ทางบรรณารักษศาสตร์ในระดับ

ปริญญาโท ระหว่างปี 1949-1958 ออกเป็น 11 หัวข้อได้แก่ (1) ภูมิหลัง (2) การจัดองค์กรและการบริหาร (3) ทรัพยากรห้องสมุด (4) บริการผู้อ่าน (5) งานเทคนิคและเอกสารสนเทศ (6) บุคลากรและการศึกษา (7) บรรณารักษศาสตร์ระหว่างประเทศ บรรณารักษศาสตร์เปรียบเทียบ และบรรณารักษศาสตร์ต่างประเทศ (8) วิจัยและประเมินค่ามาตรฐานและการสำรวจ (9) วัสดุและบริการสำหรับเด็กและเยาวชน (10) อาคารและเครื่องมืออุปกรณ์ และ (11) บรรณานุกรมและเบ็ดเตล็ด

นอกจากแบ่งเนื้อหาออกเป็น 11 หัวข้อแล้ว Walker ยังได้แบ่งเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ตามประเภทของห้องสมุด ดังนี้ (1) ห้องสมุดประชาชน (2) ห้องสมุดโรงเรียน (3) ห้องสมุดวิทยาลัย (5) ห้องสมุดมหาวิทยาลัย (6) ห้องสมุดเฉพาะ (7) ห้องสมุดมากกว่า 1 ประเภท และ (7) ไม่ใช่ห้องสมุดประเภทใดประเภทหนึ่ง

Subramanyam (1986) ได้จำแนกเนื้อหาทางสารสนเทศศาสตร์ตามรายวิชา ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ดังนี้ (1) ความรู้เบื้องต้นทางคอมพิวเตอร์ (2) การสืบค้นข้อมูลด้วยระบบออนไลน์ (3) การออกแบบและจัดการฐานข้อมูล (4) การออกแบบ การวิเคราะห์ และการประเมินผลระบบ (5) เทคโนโลยีประยุกต์ในห้องสมุด (6) โปรแกรมคอมพิวเตอร์ (7) ข่ายงานและการจัดข่ายงาน (8) สารสนเทศศาสตร์ ปรัชญา และสังคมวิทยาของสารสนเทศศาสตร์ รวมทั้งเศรษฐศาสตร์ของสารสนเทศ (9) คอมพิวเตอร์และ (10) คณิตศาสตร์และสถิติสำหรับสารสนเทศศาสตร์

สำหรับเนื้อหาทางบรรณารักษศาสตร์นั้น Subramanyam (1986) ได้จัดกลุ่มเป็น 8 หมวดวิชาตามลักษณะของการปฏิบัติงานในห้องสมุด ดังนี้ (1) บรรณารักษศาสตร์เบื้องต้น (2) ระบบห้องสมุด (3) การบริหารและการจัดการห้องสมุด (4) การจัดการทรัพยากรห้องสมุด (5) การศึกษาผู้อ่าน/ผู้ใช้ (6) การบริการ (7) แหล่งของห้องสมุด และ (8) เครื่องมือที่ช่วยในการค้นคว้าเครื่องมือทางบรรณานุกรม

Jarvelin และ Vakkari (1990) ศึกษาวิเคราะห์บทความวิจัยทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ จำนวน 833 บทความจาก

วารสารหลักทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ซึ่งจัดพิมพ์ในปี ค.ศ.1985 จำนวน 37 ชื่อเรื่อง โดยแบ่งเนื้อหาหลักดังนี้ (1) วิชาชีพ (2) ประวัติบรรณารักษศาสตร์ (3) การจัดพิมพ์ (4) การศึกษาทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ (5) วิจัย (6) การวิเคราะห์บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ (7) งานบริการห้องสมุดและสารสนเทศ (8) การค้นคืนและจัดเก็บสารสนเทศ (9) การสืบค้นสารสนเทศ (10) การสื่อสารและวิชาชีพ และ (11) การศึกษาลักษณะอื่น ๆ ทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

สำหรับในประเทศไทย สุธิดิถลักษณ์อำพันวงศ์ (2518) เสนอขอบเขตการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์เป็น 8 แขนงใหญ่ โดยนำหัวข้อที่ Schick (1963) ได้เสนอแนะมาปรับแต่งให้เหมาะสมกับการวิจัยในประเทศไทย หัวข้อที่เสนอแนะมีดังนี้ (1) ภูมิหลัง (2) การจัดองค์กรและการบริหารงาน (3) ทรัพยากร (หนังสือและวัสดุการอ่าน) (4) บริการแก่ผู้อ่าน (5) งานเทคนิค รวมงานด้านข่าวสาร (6) บุคลากรและการศึกษาอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์ (7) บรรณารักษศาสตร์สากล บรรณารักษศาสตร์เปรียบเทียบ บรรณารักษศาสตร์ในประเทศอื่น และ (8) วิจัยและประเมินค่า

ในปี พ.ศ. 2521 ภรณ์ ศิริโชติ (2521) ได้วิเคราะห์เนื้อหาวิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2508-2519 โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 10 สาขา ตามแนวทางการแบ่งเนื้อหาทางวิจัยของ Danton (1959) แต่แบ่งเนื้อหาในส่วนการศึกษาบรรณารักษศาสตร์เป็นอีกหัวข้อหนึ่ง และเพิ่มเติมหัวข้อเรื่องอื่นๆ เช่น สมาคมห้องสมุด งานจดหมายเหตุ ศูนย์วิชาการ นอกจากนั้นยังแบ่งเนื้อหาวิทยานิพนธ์ตามประเภทห้องสมุดอีกด้วย ต่อมา มีผู้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาวิทยานิพนธ์และงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย อีกมาก อาทิ นางลักษณ์ ไม่น่ายกิจ (2529) ประภาวดี สืบสนธิ์ (2533) ชูติมา สัจจามันท์ (2537) จริญญาลักษณ์ ทพยโยธา (2538) เพ็ญสุภา นาทอง (2543) ภรณ์ ศิริโชติ (2543) และรัชนีพร ชังธาดา (2547) ซึ่งงานวิจัยในระยะหลังได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสาร

สนเทศศาสตร์ โดยอาศัยแนวคิดจากบุคคลต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นเป็นแนวทางในการแบ่งเนื้อหา และมีการเพิ่มหัวข้อเนื้อหาเพิ่มเติมเข้าไปบ้างตามความเหมาะสม ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์งานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ที่จัดพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542-2546 ของรัชพร ชังธาดา ได้แบ่งเนื้อหาทางงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ออกเป็น 9 หัวข้อ คือ (1) การบริหารและจัดการ (2) งานเทคนิค (3) ทรัพยากรสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศ (4) งานบริการและกิจกรรม (5) เทคโนโลยีสารสนเทศและการประยุกต์ใช้ (6) ผู้ใช้และการใช้สารสนเทศ (7) การศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ (8) หนังสือและการส่งเสริมการอ่านและ (9) เรื่องเกี่ยวกับวิชาชีพ

สำหรับการวิเคราะห์งานวิจัยสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่จัดพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2528-2549 นี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดการแบ่งขอบเขตเนื้อหาของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2547) ซึ่งมีหนังสือถึงหัวหน้าสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ขอความร่วมมือให้วิเคราะห์ วิทธานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งเนื้อหาทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ออกเป็น 10 หัวข้อใหญ่ดังนี้

1. การบริหาร
2. พฤติกรรมสารสนเทศ
3. การพิมพ์
4. ทรัพยากรสารสนเทศ
5. การอ่าน
6. งานเทคนิค
7. บริการสารสนเทศ
8. เทคโนโลยี
9. การควบคุมบรรณานุกรม
10. การศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ปริญญานิพนธ์ วิทธานิพนธ์และรายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่พิมพ์และเผยแพร่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2528-2549 รวม 22 ปี มีทั้งหมด 178 ชื่อเรื่อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบบันทึกข้อมูลซึ่งมีลักษณะแบบกรอกรายการ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ทำวิจัย และรายละเอียดเกี่ยวกับงานวิจัย ส่วนขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

1. ค้นหารายชื่องานวิจัยที่เป็นปริญญานิพนธ์ วิทธานิพนธ์และการศึกษาค้นคว้าอิสระสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จาก Web OPAC ของสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2. ค้นหารายชื่องานวิจัยที่เป็นปริญญานิพนธ์ วิทธานิพนธ์และการศึกษาค้นคว้าอิสระสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จากสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
3. ค้นหางานวิจัยที่เป็นตัวเล่มจากสำนักวิทยบริการ และสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
4. ในกรณีไม่พบตัวเล่มงานวิจัยที่สำนักวิทยบริการ และสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ผู้วิจัยติดต่อขอรับตัวเล่มจากผู้วิจัยโดยตรง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ปี พ.ศ. 2542 มีงานวิจัยมากที่สุดคือ 24 เรื่อง (ร้อยละ 13.15) รองลงมาคือปี พ.ศ.2543 จำนวน 21 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 11.75) และปี พ.ศ.2544 มี 15 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 8.97)

วิธีวิจัยพบว่า การวิจัยเชิงสำรวจ มีจำนวนมากที่สุดคือ 162 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 91.00) รองลง

มาคือ การวิจัยและพัฒนาจำนวน 15 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 8.97) และกรณีศึกษาจำนวน 2 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 1.59) ส่วนเครื่องมือที่ใช้ศึกษาพบว่าแบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลมากที่สุดคือ 151 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 84.83) รองลงมาคือแบบสัมภาษณ์จำนวน 18 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 10.11) และแบบบันทึกข้อมูล จำนวน 6 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 3.37) สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิจัยมากที่สุดคือค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำนวน 156 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 87.64) รองลงมาคือค่าร้อยละ 139 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 78.09) และ t-test 50 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 28.09) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมากที่สุดคือบุคคล 171 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 96.07) รองลงมาคือทรัพยากร 8 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 4.49) และหน่วยงาน 2 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 1.12)

ขอบเขตของเนื้อหาการวิจัยพบว่า เนื้อหาที่มีการวิจัยมากที่สุดคือ ด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับสารสนเทศ มีจำนวน 52 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 29.21) รองลงมาคือด้านการบริหาร มีจำนวน 46 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 25.84) และด้านเทคโนโลยีมีจำนวน 35 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 19.66) และเมื่อพิจารณาเนื้อหาย่อยที่มีผู้ทำวิจัยมากที่สุด ในด้านพฤติกรรมสารสนเทศคือ พฤติกรรมการใช้สารสนเทศมี 16 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 30.76) ด้านการบริหารคือ การจัดการมี 29 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 63.04) และด้านเทคโนโลยีคือ ระบบห้องสมุดอัตโนมัติมี 15 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 42.86)

สำหรับแนวโน้มของเนื้อหาการวิจัยเมื่อแยกพิจารณาตามช่วงเวลาปรากฏผลดังนี้

พ.ศ.2528-2532 เนื้อหาด้านบริหารมีผู้ทำวิจัยมากที่สุดคือ 2 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 33.33) รองลงมาคือด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับสารสนเทศ งานเทคนิค การศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และอื่นๆ มีจำนวนเท่ากันด้านละ 1 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 16.66)

พ.ศ.2533-2537 เนื้อหาด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับสารสนเทศ และด้านบริหารมีผู้ทำวิจัยมากที่สุดเท่ากันคือด้านละ 10 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 34.48) รองลงมาคือด้านการอ่าน 3 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 10.34) และด้านทรัพยากรกับด้านการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์มีเท่ากันคือด้านละ 2 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 6.90)

พ.ศ.2538-2542 เนื้อหาด้านพฤติกรรมสารสนเทศ และด้านบริหารมีผู้ทำวิจัยมากที่สุดเท่ากันคือ 18 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 26.47) รองลงมาคือด้านบริการสารสนเทศ 13 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 19.12) และด้านเทคโนโลยี 10 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 14.71)

พ.ศ.2543-2547 เนื้อหาด้านพฤติกรรมสารสนเทศมีผู้ทำวิจัยมากที่สุดคือ 21 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 34.43) รองลงมาคือด้านเทคโนโลยี 15 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 24.59) และด้านบริหาร 14 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 22.95)

พ.ศ.2548-2549 เนื้อหาที่มีผู้ทำวิจัยมากที่สุดคือเทคโนโลยีสารสนเทศ 8 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 57.14) รองลงมาคือด้านพฤติกรรมสารสนเทศและด้านการบริหาร มีเท่ากันด้านละ 2 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 14.28) และการศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์มี 1 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 7.14)

อภิปรายผล

การวิเคราะห์งานวิจัยสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ระหว่าง พ.ศ.2528-2549 มีประเด็นที่จะอภิปรายดังนี้

1. งานวิจัยจำแนกตามปี พบว่า พ.ศ. 2542 มีมากที่สุดคือ 24 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 13.48) รองลงมาคือ ปี พ.ศ.2543 มี 21 เรื่อง (ร้อยละ 11.80) และ พ.ศ. 2544 มี 15 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 8.43) การที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะมีผู้สนใจเรียนปริญญาโทสาขามหาวิทยาลัยมหาสารคามและสารสนเทศศาสตร์มากในช่วง พ.ศ.2539-2540 ซึ่งมีทั้งหลักสูตรแผน ก คือทำวิทยานิพนธ์ และหลักสูตรแผน ข คือทำการศึกษาค้นคว้าอิสระ โดยหลักสูตรทั้ง 2 แผน จบการศึกษาพร้อมกันใน พ.ศ.2542

2. ประเภทของงานวิจัย พบว่าเป็นงานวิจัยเชิงสำรวจมากที่สุดคือ 162 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 91.00) ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก งานวิจัยด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ส่วนใหญ่ให้ความสนใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาต่างๆ ของห้องสมุด เช่น ด้านผู้ใช้และพฤติกรรมการใช้สารสนเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภรณ์ศิริ โชติ (2521)

เพ็ญสุภา นาทอง (2543) และรัตพร ชังธาดา (2547) ที่พบว่างานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ

3. เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล พบว่าส่วนใหญ่ใช้แบบสอบถามมากที่สุดคือ 151 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 84.83) ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะงานวิจัยส่วนใหญ่เป็นแบบสำรวจ จึงใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญสุภา นาทอง (2543) และรัตพร ชังธาดา (2547)

4. สถิติที่ใช้มากที่สุดคือ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจำนวน 156 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 87.64) ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากการงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ให้ความสนใจเกี่ยวกับสภาพและปัญหาในด้านต่างๆ เกี่ยวกับห้องสมุด ซึ่งสถิติที่ใช้และเหมาะสมคือ ค่าเฉลี่ย() และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีมากที่สุดคือบุคคล จำนวน 171 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 96.07) เหตุที่เป็นดังนี้อาจจะเนื่องมาจากการงานด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ให้ความสำคัญกับการให้บริการ ในการวิจัยจึงให้ความสนใจศึกษาจากผู้ใช่มากที่สุด

6. ขอบเขตเนื้อหาของงานวิจัย พบว่านิยมทำมากที่สุดคือด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับสารสนเทศมี 52 ชื่อเรื่อง (ร้อยละ 29.21) ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องมาจากจุดมุ่งหมายของงานด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์คือ การให้บริการแก่ผู้ใช้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะให้บริการจุดมุ่งหมายดังกล่าว จึงต้องเรียนรู้และเข้าใจในพฤติกรรมเกี่ยวกับสารสนเทศของผู้ใช้ ด้วยการทำวิจัยในด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับสารสนเทศ

7. แนวโน้มของเนื้อหางานวิจัยช่วง พ.ศ. 2528-2532 นิยมทำมากที่สุดคือด้านการบริหาร พ.ศ. 2533-2537 และ พ.ศ. 2538-2542 เนื้อหางานวิจัยทำมากที่สุดคือ ด้านบริหารและพฤติกรรมเกี่ยวกับสารสนเทศ พ.ศ. 2543-2547 เนื้อหางานวิจัยทำมากที่สุดคือพฤติกรรมด้านสารสนเทศ และ พ.ศ. 2548-2549 เนื้อหาที่ทำมากที่สุดคือเทคโนโลยี การที่แนวโน้มเนื้อหาการวิจัยเป็นเช่นนี้ แสดงว่าการวิจัยเป็นไปตามความสนใจของวงการ

วิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ กล่าวคือระยะเริ่มแรก การดำเนินงานห้องสมุดมีเรื่องที่จะต้องพัฒนาเป็นอย่างมาก เรื่องวิจัยจึงเน้นหนักไปที่การบริหาร ต่อมาสังคมให้ความสนใจกับสารสนเทศซึ่งมีมากขึ้นอย่างรวดเร็วจนเรียกกันว่าสารสนเทศหลายของสารสนเทศ สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์จึงให้ความสนใจศึกษาค้นคว้าวิจัยในด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับสารสนเทศมาก และในช่วงต่อมาก็ให้ความสนใจกับการนำเทคโนโลยีมาจัดการกับสารสนเทศมากขึ้นโดยเฉพาะในด้านการจัดเก็บและค้นคืนสารสนเทศ และระบบห้องสมุดอัตโนมัติ การวิจัยสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ จึงให้ความสนใจทำวิจัยในเนื้อหาด้านพฤติกรรมเกี่ยวกับสารสนเทศ และเทคโนโลยี มากที่สุดตามลำดับดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

การวิจัยวิเคราะห์งานวิจัยสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีข้อเสนอแนะทั่วไป ดังนี้

1. บัณฑิตวิทยาลัย ควรส่งวิทยานิพนธ์และการศึกษาค้นคว้าอิสระให้กับสำนักวิทยบริการโดยเร็ว

2. สำนักวิทยบริการควรเร่งดำเนินงานทางด้านเทคนิคเพื่อนำวิทยานิพนธ์และการศึกษาค้นคว้าอิสระออกให้บริการและทำการการให้ผู้ชมและผู้ใช้สามารถสืบค้นสารสนเทศได้ด้วยระบบออนไลน์โดยเร็ว

3. ภาควิชา/สาขาวิชา ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ควรทำรายชื่อนักวิทยานิพนธ์และรายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ทั้งที่สำเร็จการศึกษาและกำลังจัดทำเผยแพร่ทางเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของงานวิจัยสาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์โดยไม่กำหนดเนื้อหาไว้ก่อน แต่หลังจากดูเนื้อหาของงานวิจัยทั้งหมดแล้วจึงมาจัดกลุ่มเนื้อหาหลักและเนื้อหาย่อย

2. ควรศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์โดยใช้รายวิชาเปิดสอนตามหลักสูตรปริญญาโท บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์เป็นกรอบในการวิจัย

3. เนื่องจากพบว่างานวิจัยสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคามส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยประเภทเชิงสำรวจ จึงควรแนะนำให้ผลิตในระดับปริญญาโท ทำงานวิจัยประเภทอื่นๆ เช่น การวิเคราะห์เนื้อหา การวิจัยเชิงทดลอง การวิจัยประเภทกรณีศึกษา เป็นต้น

บรรณานุกรม

- เจริญลักษณ์ ทัพย์ธธา. (2538). การวิเคราะห์การกระจายของเนื้อหาปริญญาโททางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ซึ่งจัดพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 ถึงปี พ.ศ. 2536. ปริญญานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชุตินา สัจจามันท์. (2535). **สถานภาพงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- (2535). **สาระสังเขปงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์**. กรุงเทพฯ: สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย.
- (2541). พัฒนาการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาในประเทศไทย. **วารสารห้องสมุด** 42(1): 10-26.
- นงลักษณ์ ไม่นายกิจ. (2529). งานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ของนิสิตบรรณารักษศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ในเอกสารประกอบ การสัมมนาแนวโน้มการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์, หน้า 1-7. มหาสารคาม: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น**.

- พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- ประภาวดี สืบสนธิ์. (2530n). **การวิจัยบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์**. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2530ข). **สถานะงานวิจัยบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์: การวิเคราะห์เชิงปริมาณ**. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เพ็ญสุภา นาทอง. (2543). การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยที่เผยแพร่ระหว่างปีพุทธศักราช 2537-2541. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ภรณ์ ศิริโชติ. (2521). การวิเคราะห์วิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2508-2519. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุทธ ไกรวรรณ. (2545). **พื้นฐานการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ธพร ชังธาดา. (2534). **การวิเคราะห์งานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่จัดพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542-2546**. มหาสารคาม: สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุภาวดี จันทวานิช. (2534). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุมาวดี โกศล และสุนทร แก้วลาย. (2554). การศึกษาทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ เส้นทางสู่การเปลี่ยนแปลงในประเทศไทย. **วารสารห้องสมุด** 35(4): 23-46.

- Danton, J. Perium. (1959). Doctoral study in librarianship in the United States. *College and Research Libraries* 20 (Nov.): 435-453.
- Jarvelin, Kalervo and Vakkari, Pertti. (1990). Content analysis of research articles in library and information science. *Library & Information Science Research* 12(4): 395-421.
- Kajberg, Leif. (1996). A content analysis of library & information science serial literature published in Denmark, 1957-1986. *Library & Information Science Research* 18(1): 25-52.
- Krippendorff, Klaus. (1980). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*. London: Sage Publications.
- Nour, Martyvonne M. (1985). A quantitative analysis of the research articles published in core library journals of 1980. *Library and Information Science Research* 7(3): 261-273.
- Rochester, Maxine K. (1995). Library and information science research in Australia 1985-1994: A content analysis of research articles in the *Australian Library Journal* and *Australian Academic & Research Libraries*. *Australian Academic and Research Libraries* 6 (3): 163-170.
- Schick, Frank L. (1963). Library science research needs. *Journal of Education for Librarianship* 3(4): 280-291.
- Subramanyam, K. (1986). Information technology and library education. in *Encyclopedia of Library and Information Science* V. 41. p.161-181. New York: Marcel Dekker.
- Walker, Richard D. (1963). The quantity and content of masters' theses accepted at library schools offering the doctor's degree 1949-1958. *Journal of Education for Librarianship* 3(4): 264-279.
-

ข้อกำหนดในการส่งต้นฉบับบทความเพื่อลงพิมพ์ ในวารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

เรื่องที่จะเสนอตีพิมพ์

✧ ผลงานที่รับตีพิมพ์ ต้องเป็นบทความวิจัยหรือบทความปริทัศน์ในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใดมาก่อนและไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่นเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ บทความที่จะได้รับลงพิมพ์ ต้องผ่านการตรวจอ่านและประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องนั้นๆ และยอมรับให้ลงพิมพ์โดยกองบรรณาธิการ

การเตรียมต้นฉบับ

✧ ต้นฉบับต้องมีความยาวไม่เกิน 15 หน้ากระดาษขนาด A4 พิมพ์หน้าเดียว พร้อมไฟล์บันทึกข้อมูล

✧ ส่วนประกอบของต้นฉบับบทความประกอบด้วย

- ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียนทุกคน พร้อมคุณวุฒิสูงสุด ตำแหน่งและสถานที่ทำงาน (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

- บทคัดย่อ ความยาวไม่เกิน 200 คำและคำสำคัญ 3-5 คำ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

- เนื้อเรื่องประกอบด้วย บทนำ วิธีการศึกษา ผลการศึกษา สรุปและอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง

- หากมีตารางหรือรูปประกอบ ให้แยกออกจากเนื้อเรื่องรูปภาพควรมีความชัดเจนคุณภาพดี

การอ้างอิงเอกสาร

✧ การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง ให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม-ปี โดยระบุชื่อผู้แต่ง และปีพิมพ์ของเอกสาร ไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังของข้อความที่ต้องการอ้างอิง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และอาจจะระบุเลขหน้าของเอกสารที่อ้างด้วยก็ได้ ดังตัวอย่างภาษาไทย กุลธิดา ท้วมสุข (2548)... หรือ... (กุลธิดา ท้วมสุข, 2548) ภาษาอังกฤษ Stueart and Moran (1998) หรือ (Stueart and Moran, 1998) กรณีใส่เลขหน้าดังตัวอย่าง (กุลธิดา ท้วมสุข, 2548: 12) หรือ Stueart and Moran (1998: 44-45)

✧ การอ้างอิงท้ายบทความ ให้รวบรวมเอกสาร ทั้งหมดที่ใช้อ้างอิงไว้ท้ายบทความ จัดเรียงตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ถ้ามีเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้เรียงภาษาไทยไว้

ก่อน สำหรับรูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิง ให้ใช้ตามระบบ APA (American Psychological Association) ดังตัวอย่าง

หนังสือ

ชุดิมาสัจจนันท์. (2546). การวิจัยกับวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : ชมรมผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย.

Stueart, Robert D. and Moran, Barbara B. (1998). Library and information center management. Englewood, Colo.: Libraries Unlimited.

บทความวารสาร

กุลธิดา ท้วมสุข และคณะ. (2548). บทบาทของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน. ว.ห้องสมุด 49 (4): 16-34.

Gazan, Rich. (2006). Library Management Education and Reality: A Clearer Connection. Adv. Lib. Admin. & Org. 24: 231-248.

สิ่งที่ผู้เขียนจะได้รับตอบแทน

✧ กองบรรณาธิการจะมอบวารสารฉบับที่บทความของผู้เขียนลงตีพิมพ์ จำนวน 2 ฉบับ ในกรณีที่ผู้เขียนร่วม จะมอบให้ผู้เขียนชื่อแรก

การส่งต้นฉบับ

✧ ส่งต้นฉบับบทความ พร้อมไฟล์บันทึกข้อมูลไปที่

รองศาสตราจารย์ ดร. กุลธิดา ท้วมสุข

บรรณาธิการวารสารวิจัยสมาคมฯ

ฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น อำเภอเมือง

จังหวัดขอนแก่น 40002

email: kultua@kku.ac.th

หรือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวดี วิเศษจันทร์

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

1346 ถนนอาคารสงเคราะห์ 5 แขวงคลองจั่น

เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240

โทร. 0-2734-9022-3; 0-2736-7838

โทรสาร 0-2734-9021; 0-2736-7838

email: suwadee@yahoo.com

Requirements for Manuscript Submission To Publish in TLA Research Journal

Contributions:

✧ Contributions can be research article or review article in library and information science and related fields. All articles are considered for publication in *TLA Research Journal* with the understanding that they have not been published elsewhere and are not currently being submitted to any other journals. The article can be in Thai or English. All articles are reviewed evaluated by specialists in the topics and must be approved by editorial board before accepted for publication.

Manuscripts:

✧ The manuscript of article should be no longer than 15 pages, printed on one-side of the A4 paper, submitted with an electronic document.

✧ The article should include with the following components:

- Title of the article, author's name(s) and their affiliations (educational degree, professional title or position, name of organization) in both Thai and English.

- Abstract, no longer than 200 words, and a maximum of 5 keywords in both Thai and English.

- Contents of the article should include an Introduction, Methodology, Results, Conclusions, Discussion, Recommendations and References.

- Accompanied tables, pictures, diagrams should be on separated sheets of paper. Pictures may be either colored or black and white prints, but should be of high quality.

Citations and References:

✧ **In-text citations.** This journal uses the author-date method of citation; that is the name or surname of the author(s) and the year of publication are inserted in the text at the appropriate point. If the name of the author appears as part of narrative, cite only the year of publication in parentheses. Otherwise, place both the name and the year, separated by a comma in parentheses. The page number(s) may be cited as a specific part of a source.

Examples of citation of Thai name: Kulthida Tuamsuk (2005)... or ... (Kulthida Tuamsuk, 2005); Foreign name: Stueart and Moran (1998)... or ... (Stueart and Moran, 1998); with paging: (Kulthida Tuamsuk, 2005: 12) or Stueart and Moran (1998: 44-45).

✧ **References.** All the works cited in text must be listed alphabetically at the end of the article. If the cited items are both in Thai and English, listed Thai items first and then followed by English items. APA (American Psychological Association) style is used for writing of the references. Examples are as follows:

Books:

Stueart, Robert D. and Moran, Barbara B. (1998). **Library and information center management.** Englewood, Colo.: Libraries Unlimited.

Journal Articles:

Gazan, Rich. (2006). Library Management Education and Reality: A Clearer Connection. **Adv. Lib. Admin. & Org.** 24: 231-248.

Reprints:

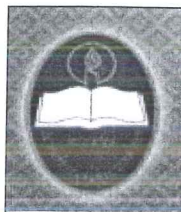
✧ Authors of articles published in TLA Research Journal receive two complementary copies of the issue of the journal in which their articles are published. The complementary issues will be given to the first author only in case there are co-authors.

Submission of the Manuscript:

✧ All correspondences, printed and electronic, should be submitted to:

Assoc. Prof. Dr. Kulthida Tuamsuk
Editor, TLA Research Journal
Div. of Academic & International Affairs,
Khon Kaen University, Khon Kaen 40002
Email: kultua@kku.ac.th
OR

Asst. Prof. Suwadee Vichetpan
THAILIBRARY ASSOCIATION
1346 Arkarn Songkrua Road 5,
Klongchan, Bangkok, Bangkok 10240
Tel. 0-2734-9022-3; Fax. 0-2734-9021
Email: suwadee@yahoo.com

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย
ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
1346 ถนนอาคารสงเคราะห์ 5 คลองจั่น บางกะปิ กรุงเทพฯ 10240
โทร. 0-2736-7838 โทรสาร 0-2734-9021, 0-2736-7838

ใบบอกรับ/ใบสั่งซื้อ วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

อัตราค่าบอกรับ/สั่งซื้อวารสาร

- สำหรับผู้ที่เป็นสมาชิกสมาคมฯ
ปีละ 150 บาท หรือฉบับปลีกฉบับละ 80 บาท (รวมค่าส่ง)
- สำหรับผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคมฯ
ปีละ 250 บาท หรือฉบับปลีกฉบับละ 130 บาท (รวมค่าส่ง)

ชื่อ (นาย/นาง/นางสาว) _____ สมาชิกสมาคมเลขที่ _____
ชื่อหน่วยงานที่สังกัด _____
ที่อยู่สำหรับส่งวารสารเลขที่ _____ ถนน _____ ตำบล/แขวง _____
อำเภอ/เขต _____ จังหวัด _____ รหัสไปรษณีย์ _____
โทรศัพท์ _____ โทรสาร _____

มีความประสงค์จะบอกรับ/สั่งซื้อวารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยดังนี้

- () บอกรับเป็นสมาชิกรายปีที่.....พ.ศ.....จำนวน.....ชุด (copy) ชุดละ.....บาท
รวมเป็นเงิน.....บาท
- () สั่งซื้อฉบับปลีกปีที่.....ฉบับที่.....พ.ศ.....จำนวน.....ชุด (copy) ชุดละ.....บาท
รวมเป็นเงิน.....บาท

ทั้งนี้ได้ส่งเงินค่าวารสารจำนวนเงิน.....บาท(.....)
มาด้วยแล้ว โดย

() ธนาณัติ () เช็คไปรษณีย์ สั่งจ่าย ปณ. คลองจั่น
ในนาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุดี วิเชษฐ์พันธุ์
สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ
1346 ถนนอาคารสงเคราะห์ 5 แขวงคลองจั่น
เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240
โทร. 0-2734-9022-3; โทรสาร 0-2734-9021

แจกฟรี!!! เฉพาะฉบับปฐมฤกษ์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2551)